

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Παύλος Φ. Μάραντος

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

2ος Τόμος

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"**

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

2ος Τόμος

Β' Τάξη Γενικού Λυκείου

**«Η δημοκρατία μας αυτοκαταστρέφεται διότι κατεχράσθη το δικαίωμα της ελευθερίας και της ισότητας, διότι έμαθε τους πολίτες να θεωρούν την αυθάδεια ως δικαίωμα, την παρανομία ως ελευθερία, την αναίδεια του λόγου ως ισότητα και την αναρχία ως ευδαιμονία.»
(Ισοκράτης, Περί ειρήνης)**

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Πρόεδρος: Σωτήριος Γκλαβάς

ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ Β΄

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ
Παύλος Φ. Μάραντος

ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ
Λεωνίδα Β. Κασίρας, Σχολικός Σύμβουλος Νομικών -
Πολιτικών Επιστημών, LL.M, Συντονιστής Επιτροπής
Κρίσης
Χαράλαμπος Καριοφύλλας, MSc Οικονομολόγος,
Εκπαιδευτικός
Στέλλα Ν. Μαντατζή, Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Αντωνία Δημητράσκου, Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός
Γιώτα Κωνσταντάτου, Φιλολόγος

ΕΞΩΦΥΛΛΟ
Παύλος Φ. Μάραντος

Σελιδοποίηση: Δώρος Παπαϊωαννίδης,
e-mail: info@eikastiko.gr

«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ» της Πράξης «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (ΣΧΟΛΕΙΟ 21ου αιώνα)-ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΜΕ ΚΩΔ. ΟΠΣ 295450, των Αξόνων Προτεραιότητας 1, 2 και 3 – ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ του ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ», που συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση - Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και από Εθνικούς Πόρους (ΕΣΠΑ 2007 – 2013).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ
ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**
Ομάδα εργασίας για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής
Πολιτικής

Προσαρμογή:
Κυριακή Σημαιοφορίδου,
Εκπαιδευτικός ΠΕ05

Επιμέλεια:
Μάρθα Θωμοπούλου,
Εκπαιδευτικός ΠΕ05

Επιστημονικός υπεύθυνος:
Βασίλης Κουρμπέτης,
Σύμβουλος Α΄ του ΥΠ.Π.Ε.Θ.

Υπεύθυνη του έργου:
Μαρία Γελαστοπούλου,
Μ.Εδ. Ειδικής Αγωγής

Τεχνική υποστήριξη:
Κωνσταντίνος Γκυρτής,
Δρ. Πληροφορικής

Συγγραφείς Προδιαγραφών προσαρμογής των βιβλίων για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής:

**Γιώργος Βουγιουκλίδης,
Δάσκαλος Ειδικής Αγωγής**

**Γελαστοπούλου Μαρία,
Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής
Γκυρτής Κωνσταντίνος,
Καθηγητής Πληροφορικής**

Αξιολόγηση και τελικός έλεγχος των προσαρμογών:

**Γελαστοπούλου Μαρία,
Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, ΙΕΠ**

**Γκυρτής Κωνσταντίνος,
Καθηγητής Πληροφορικής στη Δ/βάθμια Εκπαίδευση**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Παύλος Φ. Μάραντος

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Β' Τάξη Γενικού Λυκείου

Η διδασκαλία, που αποτελεί την πιο υπεύθυνη αλλά και την πιο συναρπαστική μορφή επικοινωνίας, δεν συνίσταται, πρωτίστως, στην διατύπωση λύσεων αλλά στην υποβολή ερωτήσεων, στη θέση προβλημάτων (Δ. Τσάτσος, Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία, 2007).

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

ΚΕΦ. 3: Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ - ώρες: 6

- 3.1** Μορφές πολιτευμάτων
- 3.2** Το πολίτευμα της Αθηναϊκής δημοκρατίας
- 3.3** Το πολίτευμα της Ελλάδας
- 3.4** Εκλογές και εκλογικά συστήματα
- 3.5** Έννοια και ρόλος του Συντάγματος
- 3.6** Βασικές αρχές του Συντάγματος
  - 3.6.1** Η λαϊκή κυριαρχία
  - 3.6.2** Το κράτος δικαίου
  - 3.6.3** Το κοινωνικό κράτος
  - 3.6.4** Η διάκριση των λειτουργιών

Στόχοι, οι μαθητές/τριες να μάθουν:

- Να διακρίνουν και να αξιολογούν τα διάφορα πολιτεύματα.
- Να εξηγούν το πολίτευμα της Αθηναϊκής δημοκρατίας.
- Να αναλύουν και να ερμηνεύουν το πολίτευμα της Ελλάδας.
- Να εφαρμόζουν την εκλογική διαδικασία και να αξιολογούν τα διάφορα εκλογικά συστήματα.
- Να διατυπώνουν την έννοια του Συντάγματος και να εξηγούν τη σημασία και τον ρόλο του στη λειτουργία της πολιτείας.
- Να εξηγούν τις βασικές αρχές του Συντάγματος και το περιεχόμενό τους.
- Να διατυπώνουν και να αναλύουν τον σκοπό της διάκρισης των λειτουργιών.

Βασική ορολογία

- πολίτευμα
- βασιλεία
- αριστοκρατία
- δημοκρατία
- κομμουνισμός
- φασισμός
- αρχή της πλειοψηφίας
- τυραννία της πλειοψηφίας
- κοινοβουλευτική δημοκρατία
- προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία
- προεδρική δημοκρατία
- θεσμοί άμεσης δημοκρατίας
- εκλογικό σώμα
- εκλογικό σύστημα
- απλή αναλογική
- ενισχυμένη αναλογική
- Σύνταγμα
- λαϊκή κυριαρχία
- κράτος δικαίου
- κοινωνικό κράτος
- διάκριση εξουσιών
- τεκμήριο αρμοδιότητας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

3.1 Μορφές πολιτευμάτων

Τι είναι πολίτευμα; Ποια η σημασία του και ποιες οι συνέπειες παραβίασής του;

Πολίτευμα είναι ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας της πολιτείας, ο τρόπος διακυβέρνησης. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, «πολίτευμα είναι η σωστή τακτοποίηση των διαφόρων αρχών, και ειδικά εκείνης (της πολιτικής) που εξουσιάζει όλες τις άλλες».

Πρώτος ο Αριστοτέλης διέκρινε τα πολιτεύματα, με βάση το ποιος και γιατί (για ποιον σκοπό) κυβερνάει, στις εξής τρεις μορφές πολιτευμάτων:

α) Βασιλεία (Μοναρχία). Είναι το πολίτευμα στο οποίο την εξουσία την ασκεί ένας, ο βασιλιάς, ο οποίος διακρίνεται σε αρετή, δύναμη, πλούτο και στα υπόλοιπα αγαθά.

β) Αριστοκρατία. Είναι το πολίτευμα στο οποίο την εξουσία την ασκούν οι άριστοι, οι οποίοι διακρίνονται για την αρετή, την καταγωγή και τον πλούτο τους.

γ) Δημοκρατία. Είναι το πολίτευμα στο οποίο την εξουσία ασκούν οι πολλοί, οι οποίοι είναι ίσοι και όμοιοι στην αρετή, στην καταγωγή και στον πλούτο. Στη δημοκρατία ο λαός μετέχει στην εξουσία (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική). Παράδειγμα: στην κλασσική Αθήνα οι νόμοι ψηφίζονται από τη βουλή και την εκκλησία του δήμου. Όλοι οι νόμοι αρχίζουν με τη φράση: «έδοξε τη βουλή και τω δήμω».

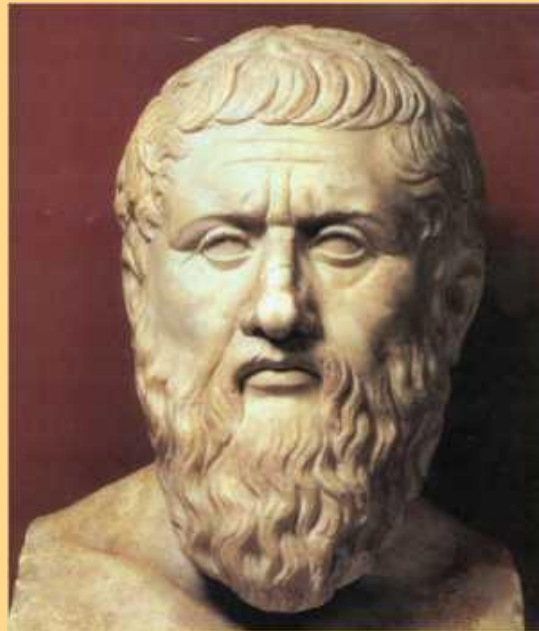
Όταν λοιπόν είτε ο ένας, είτε οι λίγοι, είτε οι πολλοί, κυβερνούν με σκοπό το κοινό συμφέρον, τα πολιτεύματα αυτά είναι ορθά. Όταν όμως έχουν σκοπό να εξυπηρετήσουν το προσωπικό τους συμφέρον, είτε του ενός, είτε των λίγων, είτε του πλήθους, είναι παρεκβάσεις

(παραβιάσεις). Παρεκβάσεις των παραπάνω πολιτευμάτων είναι αντίστοιχα:

α) Η τυραννία. Είναι η παρέκβαση της βασιλείας, είναι η μοναρχία που κυβερνάει απολυταρχικά και με γνώμονα το συμφέρον του μονάρχη.

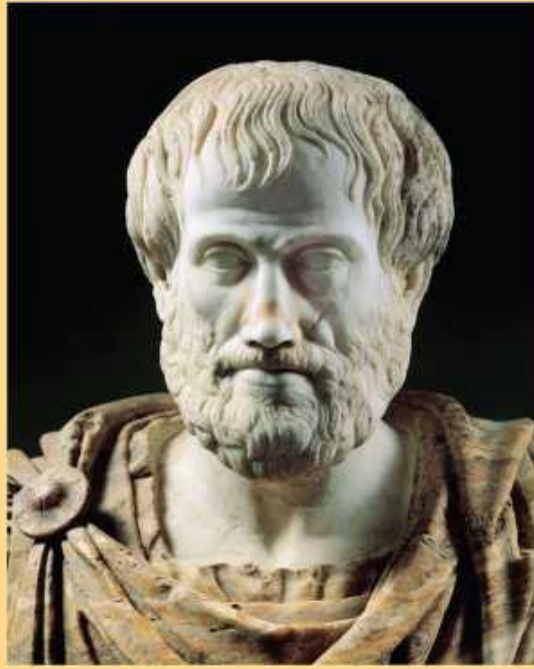
β) Η ολιγαρχία. Είναι η παρέκβαση της αριστοκρατίας όπου κυβερνάει μια μικρή μειοψηφία η οποία στηρίζεται στον πλούτο και εξυπηρετεί τα δικά της συμφέροντα.

γ) Η οχλοκρατία. Είναι η παρέκβαση της δημοκρατίας. Κυβερνάει το πλήθος εν ονόματι της ελευθερίας και της ισότητας, εν ονόματι των συμφερόντων των φτωχών.

Ο Πλάτων

«Αφού πολιτεία και πολίτευμα σημαίνουν το ίδιο πράγμα κι η διακυβέρνηση, η υπέρτατη εξουσία των πόλεων, αναγκαστικά ασκείται ή από ένα άτομο ή από λίγους ή από πολλούς. Όταν το ένα αυτό άτομο ή οι ολίγοι ή οι πολλοί κυβερνούν σύμφωνα με το κοινό συμφέρον, αναγκαστικά τα πολιτεύματα αυτά είναι ορθά. Όταν όμως έχουν σκοπό να εξυπηρετήσουν το προσωπικό συμφέρον του ενός ή των λίγων του πλήθους είναι παραβιάσεις.» (Αριστοτέλους, Πολιτικά)

Ο Αριστοτέλης

«Και την τάξιν ταις πόλεσι την περί τας αρχάς, τίνα τρόπον νενέμηνται και τι το κύριον της πολιτείας, και το τέλος της εκάστης κοινωνίας εστί.» (Πολιτικά, Γ, 5)

Τον 20ό αιώνα εμφανίστηκαν και δύο νέες κατηγορίες πολιτευμάτων, το κομμουνιστικό και το φασιστικό. Πρόκειται για πολιτεύματα που πρεσβεύουν καινούργιες κοσμοθεωρίες, οι οποίες θέλουν να επικρατήσουν σ' όλο τον κόσμο, να γίνουν κοσμοκρατορίες. Είναι πολιτεύματα ολοκληρωτικά. Ο ολοκληρωτισμός επιβάλλεται είτε με τη βία (ψυχική ή σωματική) είτε με άλλους τρόπους (π.χ. προπαγάνδα, διαφήμιση). Επιβάλλει ίδιους τρόπους σκέψης και κρίσης σε όλους. Στόχος του είναι ο περιορισμός της ελευθερίας του ατόμου και η μαζοποίησή του. Επίσης, είναι πολιτεύματα μονοκομματικά, δέχονται την ύπαρξη ενός μόνο κόμματος, με αυστηρή οργάνωση και πειθαρχία, το οποίο κατέχει όλη την εξουσία. Ειδικότερα:

Ο κομμουνισμός. Έχει σαν βάση του τις θεωρίες του Karl Marx (1818-1883) και του Fridrich Engels (1820-1895).

Στο κομμουνιστικό σύστημα δεν υπάρχει ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής (έδαφος και κεφάλαιο). Ιδιοκτήτης είναι το κράτος, το οποίο προγραμματίζει και διευθύνει ολόκληρη την οικονομία. Αναγνωρίζεται μόνο το κομμουνιστικό κόμμα, το οποίο αποτελεί την πρωτοπορία της εργατικής τάξης και το οποίο κατέχει και διαχειρίζεται ολόκληρη την κρατική εξουσία εν ονόματι της εργατικής τάξης (του προλεταριάτου). Σε ολόκληρη τη δημόσια ζωή - στην οικονομία, στην πολιτική, στην εκπαίδευση, στον πολιτισμό, στις διεθνείς σχέσεις - κυριαρχεί το κόμμα.

Το κομμουνιστικό σύστημα άρχισε να εφαρμόζεται πρώτα στη Ρωσία μετά την επανάσταση του 1917. Αργότερα, άλλοτε με επανάσταση κι άλλοτε με πραξικόπημα, άρχισε να εφαρμόζεται και σ' άλλες χώρες (Ανατολική Ευρώπη, Ασία, Αφρική) με διάφορες παραλλαγές. Από το 1949 κομμουνιστικό σύστημα εφαρμόζεται και στην Κίνα. Το μοντέλο που εφαρμόστηκε στη Ρωσία (Σοβιετική Ένωση) και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, κατέρρευσε το 1989.

Ο φασισμός. Ως θεωρία και κίνημα δημιουργήθηκε από τον Μπενίτο Μουσολίνι. Εμπεριέχει διάφορα στοιχεία ιδεαλισμού, εθνικισμού, σοσιαλισμού, συντεχνιασμού κτλ. Υποστηρίζει ότι το κράτος είναι η ανώτερη δύναμη, έχει δική του ζωή και βούληση, ξεχωριστή από αυτή των ατόμων, και έχει δικαίωμα να ελέγχει κάθε μορφή δραστηριότητας. Αναγνωρίζεται μόνο το φασιστικό κόμμα, το οποίο συγκεντρώνει όλες τις εξουσίες, ελέγχει το κράτος και επιβλέπει τους πολίτες. Απαιτεί από όλους υπακοή και κυρίως προς τον αρχηγό, ο οποίος έχει πάντα δίκιο, κάτι που επιβεβαιώνεται από μεγάλες λαϊκές συγκεντρώσεις.

Το φασιστικό σύστημα άρχισε να εφαρμόζεται την περίοδο του μεσοπολέμου (1919-1939) σε διάφορες χώρες

της Δυτικής Ευρώπης, κυρίως στην Ιταλία και Γερμανία. Εφαρμόστηκε με διάφορες παραλλαγές και πήρε διαφορετικό όνομα στις επιμέρους χώρες. Τα πολιτεύματα άλλοτε μεταβάλλονται και άλλοτε ανατρέπονται. Όσον αφορά τη δημοκρατία, η μεγαλύτερη δυσκολία δεν έγκειται στη σύνταξη αλλά στη διατήρηση του δημοκρατικού πολιτεύματος, το οποίο κινδυνεύει κυρίως εξαιτίας της αναισχυντίας των δημαγωγών. Βέβαια, αν οι πολίτες επιθυμούν το δημοκρατικό πολίτευμα, σε περίπτωση που κινδυνεύει, φροντίζουν να το προστατεύουν.

Ο Ιταλικός φασισμός, με τον Μπενίτο Μουσολίνι, με εθνικιστικά και αντικαπιταλιστικά συνθήματα ονειρευόταν ανασύσταση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Ο Γερμανικός εθνικοσοσιαλισμός ή ναζισμός, με τον Αδόλφο Χίτλερ, διακήρυττε την ανωτερότητα της αρείας φυλής και την αναγκαιότητα για παγκόσμια κυριαρχία. Σημειώνεται ότι τα φασιστικά καθεστώτα κατέλαβαν την εξουσία άλλοτε με τη βία και άλλοτε με εκλογές (π.χ. ο Χίτλερ το 1933 κέρδισε τις εκλογές).

Χίτλερ και Μουσολίνι, ηγέτες του Γερμανικού ναζισμού και του Ιταλικού φασισμού, αντίστοιχα.

Οι χώρες όπου επικράτησε το κομμουνιστικό ή σοσιαλιστικό σύστημα χαρακτηρίστηκαν κομμουνιστικές ή σοσιαλιστικές αντίστοιχα. Βέβαια, υπάρχει διαφορά

μεταξύ κομμουνισμού και σοσιαλισμού (ο σοσιαλισμός είναι το προηγούμενο στάδιο του κομμουνισμού), όπως υπάρχει διαφορά μεταξύ θεωρίας και πράξης. Πολλοί (Πλάτων, ουτοπιστές σοσιαλιστές, Μαρξ κτλ.) οραματίστηκαν μια κοινωνία ισότητας και ελευθερίας, αλληλεγγύης και δικαιοσύνης. Πολλοί κατά καιρούς διακήρυξαν ότι θα εφαρμόσουν αυτά τα οράματα. Όμως, τα οράματα αποδείχτηκαν στην πράξη εφιάλτες. Χαρακτηρίστηκαν σοσιαλιστικά και δημοκρατικά τα πιο δικτατορικά και καταπιεστικά καθεστώτα.

Μέχρι την οριστική κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, αρκετές φορές το προλεταριάτο είχε επαναστατήσει κατά της δικτατορίας του προλεταριάτου, όπως:

- 1953 στην (πρώην) Ανατολική Γερμανία.
- 1956 στην Ουγγαρία.
- 1968 στην Τσεχοσλοβακία (Άνοιξη της Πράγας).

3.2 Το πολίτευμα της Αθηναϊκής δημοκρατίας

Τι σημαίνει δημοκρατία; «Δημοκρατία δεν σημαίνει τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν σημαίνει την έλλειψη λογοκρισίας, δεν σημαίνει εκλογές οιαδήποτε τύπου. Όλα αυτά είναι καλά και άγια, αλλά είναι δεύτερου και τρίτου βαθμού επακόλουθα της δημοκρατίας. Δημοκρατία, είναι το κράτος του δήμου. Δήμος είναι ο λαός.» (Κορνήλιος Καστοριάδης)

Τα θεμέλια της δημοκρατίας τα οποία τέθηκαν στην αρχαία Ελλάδα και τα οποία ισχύουν και σήμερα είναι: **Η ισοπολιτεία.** Η πολιτεία αντιμετωπίζει όλους τους πολίτες με ισότητα. Κάθε πολίτης έχει δικαίωμα να τιμηθεί με καθήκοντα κυβερνητικά, διοικητικά, δικαστικά, αλλά ταυτόχρονα έχει υποχρέωση να συμμετέχει κατά ισότητα, δηλαδή ανάλογα με τις δυνάμεις του, στα δημόσια βάρη (στη φορολογία, στη στράτευση κτλ.). Κανένας δεν αποκλείεται λόγω ταπεινής κοινωνικής καταγωγής και θέσης. Το κριτήριο που πρωτανεύει στην εκλογή είναι η ατομική αξία, αν με τις ικανότητές του και τη δράση του μπορεί να ωφελήσει την πόλη.

Η ισονομία. Οι νόμοι αντιμετωπίζουν όλους τους πολίτες με ισότητα, δίνουν σ' όλους τα ίδια δικαιώματα. Όλοι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. Οι πολίτες σέβονται τους νόμους όχι επειδή φοβούνται αλλά επειδή είναι δίκαιοι νόμοι.

Η ισηγορία. Η συζήτηση στην εκκλησία του δήμου άρχιζε με την ερώτηση: **Τις αγορεύειν βούλεται;** Κάθε πολίτης είχε το δικαίωμα να λάβει τον λόγο και να εκφράσει τη γνώμη του για οποιοδήποτε ζήτημα. Δηλαδή, είχε το δικαίωμα να μετέχει στη λήψη σημαντικών αποφάσεων.

«Χρώμεθα γαρ πολιτεία ου ζηλούση τους των πέλας νόμους, παράδειγμα δε μάλλον αυτοί όντες τισίν ή

μιμούμενοι ετέρους. Και όνομα μεν δια το μη ες ολίγους αλλ 'ες πλείονας οικείν δημοκρατία κέκληται....»

Μετάφραση: «Ζώμεν τω όντι υπό πολίτευμα, το οποίον δεν επιζητεί ν' αντιγράφη τους νόμους των άλλων, αλλ' είμεθα ημείς μάλλον υπόδειγμα εις τους άλλους παρά μιμηταί αυτών. Και καλείται μεν το πολίτευμά μας δημοκρατία, λόγω του ότι η κυβέρνησις του κράτους ευρίσκεται όχι εις χείρας των ολίγων, αλλά των πολλών.»
(Επιτάφιος Περικλέους, μετ. Ελευθέριος Βενιζέλος)

**Άμεση δημοκρατία
στην αρχαία Αθήνα.**

Τρεις από τους επτά σοφούς της Αρχαίας Ελλάδος αναφέρουν:

Πιπτακός: Άριστη δημοκρατία είναι εκείνη όπου δεν επιτρέπεται στους κακούς να άρχουν και στους καλούς να μην άρχουν.

Θαλής: Άριστη δημοκρατία είναι εκείνη που δεν έχει ούτε πάρα πολύ πλούσιους, ούτε πάρα πολύ φτωχούς.

Χίλων: Άριστη δημοκρατία είναι εκείνη που εισακούει πάρα πολύ στους νόμους και πάρα πολύ λίγο στους ρήτορες.

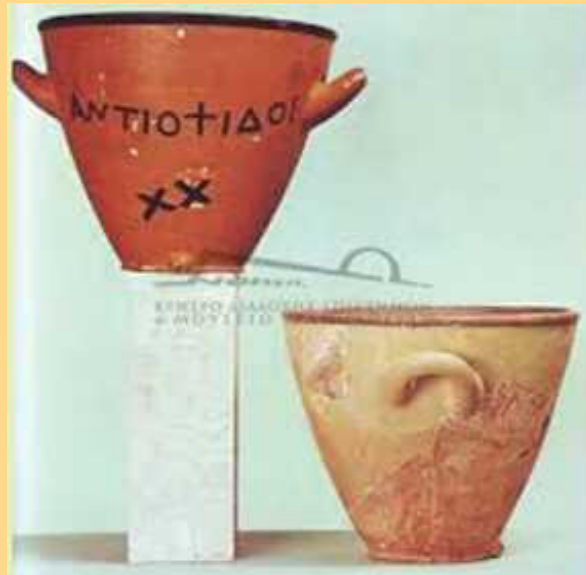
Η ουσία της αθηναϊκής δημοκρατίας έγκειται στη συμμετοχή των πολιτών, που αποτελεί συνάμα δικαίωμα και υποχρέωση. Όποιος δεν συμμετέχει θεωρείται άχρηστος, ιδιώτης (με την αρχαιοελληνική έννοια). Η συμμετοχή είναι η «μετοχή» του πολίτη στα κοινά, στα αξιώματα, στις τιμές, στη διακυβέρνηση, στην εξουσία, στις αποφάσεις. Ειδικότερα, όσον αφορά τη συμμετοχή στην εξουσία, ο πολίτης συμμετείχε:

α) Στην εκκλησία του δήμου. Δικαίωμα συμμετοχής είχαν όλοι οι ελεύθεροι πολίτες, που είχαν εκπληρώσει τις στρατιωτικές υποχρεώσεις τους. Η συγκέντρωση γινόταν στην αγορά ή στην Πνύκα ή στο Θέατρο του Διονύσου. Μαζεύονταν 5 - 10 χιλιάδες πολίτες. Οι εργασίες άρχιζαν την αυγή και τελείωναν με τη δύση του ηλίου. Η εκκλησία του δήμου είχε σημαντική εξουσία: ψήφιζε νόμους (αφού είχαν ελεγχθεί από τη βουλή), εξέλεγε και ήλεγχε τους άρχοντες, επέβαλλε εξορία (εξοστρακισμό), αποφάσιζε για πόλεμο, ειρήνη και συμμαχίες κτλ.

β) Στη βουλή. Δικαίωμα συμμετοχής είχαν οι γνήσιοι πολίτες που είχαν συμπληρώσει το 30ό έτος της ηλικίας τους και είχαν εκπληρώσει τις στρατιωτικές υποχρεώσεις τους. Η βουλή αποτελείτο από 500 μέλη. Ήταν υψηλό αξίωμα και για να εκλεγεί κάποιος έπρεπε να διακρίνεται για την εντιμότητά του, τον σεβασμό στους γονείς του, το πραγματικό ενδιαφέρον του για τα κοινά. Η βουλή είχε πολιτικές, νομοθετικές και διοικητικές αρμοδιότητες.

γ) Στη δικαιοσύνη. Στο δικαστήριο της Ηλιαίας (6.000 δικαστές) δικαίωμα συμμετοχής είχαν όλοι οι πολίτες που είχαν συμπληρώσει το 30ό έτος της ηλικίας τους, είχαν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις, δεν χρωστούσαν χρήματα στο δημόσιο, δεν εκκρεμούσε εναντίον τους κατηγορία. Οι δικαστές ήταν σαν τους σημερινούς ενόρκους, δεν παρέμβαιναν στη δίκη.

Οι δικαστές ήταν σαν τους σημερινούς ενόρκους, δεν παρέμβαιναν στη δίκη. Αποφάσιζαν ανάμεσα στην ποινή που πρότεινε ο κατηγορος και στην ποινή που πρότεινε ο κατηγορούμενος. Κατήγορος και κατηγορούμενος είχαν ορισμένο χρόνο αγόρευσης, ο οποίος μετριόταν με την κλεψύδρα.

Κλεψύδρα, με την οποία υπολογιζόταν ο χρόνος αγόρευσης στο δικαστήριο

δ) Στα δημόσια αξιώματα. Ανάμεσα στα δημόσια αξιώματα σημαντικά ήταν τα εξής:

- **Οι εννέα άρχοντες** (επώνυμος άρχων, άρχων βασιλεύς, πολέμαρχος, έξι θεσμοθέτες), οι οποίοι εκλέγονταν με κλήρωση απ' όλους τους πολίτες.
- **Οι δέκα στρατηγοί**, οι οποίοι εκλέγονταν από την εκκλησία του δήμου. Για να εκλεγεί κάποιος στρατηγός, επειδή ήταν σημαντικό αξίωμα, έπρεπε να έχει αυξημένα προσόντα και να αποδείξει ότι αξίζει.

Βέβαια, σε ορισμένα αξιώματα τα οποία απαιτούσαν ειδικά προσόντα (π.χ. στρατηγοί), η επιλογή δεν γίνονταν με κλήρωση αλλά με εκλογή. Επίσης, μερικές φορές, η κλήρωση συνδυαζόταν με εκλογή. Δηλαδή πριν από την κλήρωση γινόταν εκλογή των πιο κατάλληλων, και

ανάμεσα σ' αυτούς γινόταν κλήρωση.

Οι άρχοντες, πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους, υφίσταντο προληπτικό έλεγχο, περνούσαν από «δοκιμασία». Κάθε υποψήφιος άρχοντας έπρεπε να αποδείξει ότι επιτελούσε τις υποχρεώσεις του ως πολίτης, δηλαδή ότι σέβεται τους θεούς, σέβεται τους γονείς, έχει εκπληρώσει τη στρατιωτική θητεία, πληρώνει τους φόρους κτλ. Αλλά και κατά τη διάρκεια των καθηκόντων τους, ο έλεγχος ήταν καθημερινός από την εκκλησία του δήμου και επίσης στο τέλος κάθε χρόνου από τη βουλή.

Η δημοκρατία είναι πρωτίστως ένας τρόπος ζωής, αλλά κάθε τρόπος ζωής έχει αδυναμίες, ελαττώματα και είναι δυνατόν να προκαλέσει ορισμένα αρνητικά φαινόμενα.

Τέτοια αρνητικά φαινόμενα στη δημοκρατία είναι π.χ.:

α) Η κατάχρηση της ελευθερίας. Οι καταχρήσεις, οι υπέρμετρες αξιώσεις, η αλαζονεία, η έλλειψη του μέτρου κτλ., οδηγούν στην κατάλυση της δημοκρατίας. Η ελευθερία δεν είναι απεριόριστη. Η δημοκρατία θέλει κανόνες και η ελευθερία θέλει όρια.

β) Η δημαγωγία και ο φανατισμός. Στην αρχαία Αθήνα, οι δημαγωγοί επηρεάζουν την εκκλησία του δήμου στη λήψη κρίσιμων αποφάσεων. Επίσης, σήμερα, οι κομματικές αντιζηλίες, η ανευθυνότητα, η δημαγωγία και ο λαϊκισμός, τα οξυμένα μίσση και πάθη, η πρόταξη του κομματικού συμφέροντος έναντι του συμφέροντος της πολιτείας κτλ., παραλύουν τη δημοκρατία.

Η δημοκρατία λοιπόν, δεν είναι «ιδανικό» πολίτευμα, έχει ελαττώματα. Ο Αριστοτέλης σημειώνει ότι «η δημοκρατία είναι το λιγότερο κακό πολίτευμα». Το ίδιο επαναλαμβάνει και ο Τσώρτσιλ, πως «είναι το χειρότερο από όλα τα συστήματα διακυβέρνησης, αλλά με εξαίρεση όλων των άλλων». Επομένως, η δημοκρατία δεν είναι πανάκεια, ούτε αρκούν οι δημοκρατικοί θεσμοί για την

πρόοδο της κοινωνίας. Χρειάζονται πολίτες που θα είναι λειτουργοί και υπηρέτες, θα έχουν ήθος και μέτρο, θα δρουν με βάση την εμπειρία και τη γνώση. Χρειάζονται πολίτες με πολιτική παιδεία.

Ο Παρθενώνας, δημιούργημα της Αθηναϊκής δημοκρατίας

3.3 Το πολίτευμα της Ελλάδας

Το Άρθρο 1 του Συντάγματος καθορίζει τη μορφή του πολιτεύματος και ορίζει τα εξής:

- Το πολίτευμα της Ελλάδος είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
- Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία.
- Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τον λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, το πολίτευμά μας είναι:

α) Δημοκρατία. Δημοκρατία είναι το πολίτευμα στο οποίο την εξουσία έχει ο λαός. Δημοκρατία σημαίνει λαϊκή κυριαρχία. Το ανώτατο όργανο του κράτους είναι ο λαός.

Η δημοκρατία στηρίζεται σε δύο θεμελιώδεις και αδιαπραγμάτευτες αρχές: την ελευθερία και την ισότητα. Είναι θεμελιώδεις, γιατί χωρίς αυτές δεν υπάρχει δημοκρατία και είναι αδιαπραγμάτευτες, γιατί δεν μπορούν να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και ψηφοφορίας, δηλαδή να γίνει συζήτηση και να αποφασιστεί με ψηφοφορία αν θα υπάρχει ελευθερία και ισότητα. Για να υπάρξει διαπραγμάτευση και απόφαση πρέπει να προϋπάρχει η ελευθερία και η ισότητα. Γι' αυτό ακριβώς προϋπόθεση της δημοκρατίας είναι η ελευθερία και η ισότητα.

Όλοι οι πολίτες είναι ελεύθεροι και ίσοι. Ελεύθεροι από εσωτερικές και εξωτερικές δεσμεύσεις, να συμμετέχουν στα πολιτικά δρώμενα, να εκλέγουν και να εκλέγονται. Ίσοι, αφού όλοι έχουν μία ψήφο. Η ισότητα δεν είναι μόνο πολιτική αλλά είναι και οικονομική και κοινωνική. Και βέβαια όσο μεγαλύτερες ανισότητες υπάρχουν τόσο μεγαλύτεροι είναι οι κίνδυνοι για την ανατροπή της δημοκρατίας.

«Δημοκρατία είναι η διακυβέρνηση του λαού από τον λαό και για τον λαό.» (Α. Λίνκολν)

**Κώστας Τσόκλης,
Είμαστε όλοι υπεύθυνοι, 1972.**

**«Η δημοκρατία μας αυτοκαταστρέφεται διότι κατεχράσθη το δικαίωμα της ελευθερίας και της ισότητας, διότι έμαθε τους πολίτες να θεωρούν την αυθάδεια ως δικαίωμα, την παρανομία ως ελευθερία, την αναίδεια του λόγου ως ισότητα και την αναρχία ως ευδαιμονία.»
(Ισοκράτης, Περί ειρήνης)**

Μια άλλη βασική αρχή της δημοκρατίας είναι η αρχή της πλειοψηφίας. Στη δημοκρατία η πλειοψηφία κυβερνά και η μειοψηφία ελέγχει. Ο σεβασμός της μειοψηφίας είναι κανόνας, όπως και η αντίθεση στην τυραννία της πλειοψηφίας. Τι γίνεται όμως όταν η πλειοψηφία απέχει είτε ουσιαστικά είτε τυπικά, και κυριαρχούν οι μηχανισμοί και οι οργανωμένες μειοψηφίες; Αν αυτό συμβαίνει, τότε υπάρχει κίνδυνος για την τυραννία της μειοψηφίας.

Πραγματικό παράδειγμα κυριαρχίας της μειοψηφίας: σε σωματείο 1000 ατόμων, ψηφίζουν 80, αποφασίζουν 41 (απόλυτη πλειοψηφία). Επισημαίνεται ότι η υποταγή της μειοψηφίας στην πλειοψηφία και πολύ περισσότερο ο εξαναγκασμός της πραγματικής πλειοψηφίας στην τυπική μειοψηφία, είναι αντίθετα σε κάθε έννοια δημοκρατίας.

Επειδή όλα τα πολιτεύματα αυτοχαρακτηρίζονται ως δημοκρατικά, υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που το αποδεικνύουν. Ο βαθμός ύπαρξής τους αποδεικνύει και τον **βαθμό δημοκρατικότητας** ενός πολιτεύματος. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι π.χ.:

- Η διάκριση των εξουσιών, ουσιαστική και όχι τυπική.
- Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, ουσιαστική και όχι τυπική.
- Η ύπαρξη πολλών και ανεξάρτητων κομμάτων.
- Η εφαρμογή του Συντάγματος και των νόμων.
- Ο σεβασμός των ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

«Δεν αρκεί το ομιλείν περί δημοκρατίας, αλλά το πράττειν κατά δημοκρατίαν.» (Σαράντος Καργάκος)

15η Σεπτεμβρίου: Παγκόσμια ημέρα της Δημοκρατίας.

Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία:

Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση»

Πληροφορίες: 210.3692442

e-mail: democracy@parliament.gr

Η δημοκρατία έχει **πολυδιάστατο περιεχόμενο**. Συμπεριλαμβάνει όχι μόνο την πολιτική ισότητα αλλά και την κοινωνική, την οικονομική και την πολιτισμική ισότητα. Η ύπαρξη μόνο πολιτικής ισότητας σημαίνει τυπική και

όχι ουσιαστική δημοκρατία. Είναι ένα απαιτητικό πολίτευμα που ζητά από τους πολίτες: μέτρο, υπευθυνότητα, νηφαλιότητα, πειθαρχία, συνείδηση χρέους, κοινωνική αλληλεγγύη, σεβασμό στους νόμους και όχι μόνο. Η δημοκρατία είναι ένα ευάλωτο πολίτευμα, γιατί είναι το πολίτευμα της ελευθερίας και ως εκ τούτου αφήνει ελεύθερους τους εχθρούς της να την υπονομεύουν. Η δημοκρατία είναι μεγαλόψυχη, δεν εκδικείται, αλλά προφυλάσσεται. Πάντα θα υπάρχουν κάποιοι που θα απειλούν τη δημοκρατία με χίλιες προφάσεις. Χρειάζεται λοιπόν οι πολίτες να έχουν μνήμη και λήθη ώστε να την προστατεύουν. Δικαίωμα και υποχρέωση των πολιτών είναι να επαγρυπνούν και να υπερασπίζονται τη δημοκρατία.

β) Κοινοβουλευτική δημοκρατία. Στην κοινοβουλευτική δημοκρατία ο λαός δεν ασκεί άμεσα την εξουσία, αλλά έμμεσα με τους αντιπροσώπους του, δηλαδή τους βουλευτές. Βέβαια, οι βουλευτές, έστω κι αν ονομάζονται αντιπρόσωποι του λαού, αντιπροσωπεύουν το Έθνος. Επομένως δεν υπάρχει καμιά σχέση άμεσης αντιπροσωπείας, αφού οι αντιπρόσωποι (βουλευτές) δεν είναι υποχρεωμένοι να εφαρμόζουν τις εντολές των ψηφοφόρων τους. Οι βουλευτές ασκούν ελεύθερα τα καθήκοντά τους, ψηφίζουν κατά συνείδηση και δεν διώκονται για γνώμη ή ψήφο που έδωσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

γ) Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Το πολίτευμα μας είναι προεδρευόμενη και όχι προεδρική δημοκρατία.

Στην προεδρευόμενη δημοκρατία, ανώτατος άρχοντας του κράτους είναι ο πρόεδρος της δημοκρατίας, ο οποίος εκλέγεται από τον λαό, συνήθως έμμεσα, δηλαδή εκλέγεται από το κοινοβούλιο (έμμεσα, γιατί ο λαός εκλέγει το κοινοβούλιο). Οι αρμοδιότητές του είναι

περισσότερο τυπικές. Τις περισσότερες εξουσίες τις έχει ο πρωθυπουργός. Τέτοιο πολίτευμα έχει η Ελλάδα μετά το 1975 και πολλές άλλες χώρες (π.χ. Ιταλία, Γερμανία, Πολωνία).

Στην προεδρική δημοκρατία επίσης, ανώτατος άρχοντας είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος εκλέγεται άμεσα από τον λαό. Οι αρμοδιότητες του είναι ουσιαστικές. Είναι Πρόεδρος της κυβέρνησης, διορίζει και παύει τους υπουργούς, οι οποίοι είναι πολιτικά υπεύθυνοι απέναντί του. Κλασικό παράδειγμα προεδρικής δημοκρατίας είναι οι Η.Π.Α. όπου η εκτελεστική εξουσία είναι ανεξάρτητη από τη νομοθετική. Άλλες χώρες είναι η Κύπρος, η Ρωσία, η Σερβία κτλ.

Στην κοινοβουλευτική δημοκρατία λειτουργούν και θεσμοί άμεσης δημοκρατίας όπως: α) το δημοψήφισμα β) η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία γ) η λαϊκή αρνησικυρία (veto).

Γιάννης Μόραλης, Διάλογος, 1974.

Θεσμοί άμεσης δημοκρατίας:

α) Το δημοψήφισμα: οι πολίτες ψηφίζουν με ένα «ναι» ή «όχι» επί ενός συγκεκριμένου θέματος, π.χ. εθνικό θέμα (προβλέπεται από το Σ., Άρθρο 44 παρ. 2).

β) Η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία: ορισμένος αριθμός πολιτών έχει τη δυνατότητα να υποβάλει πρόταση νόμου ή αίτηση προς τη Βουλή για την ψήφιση, κατάργηση, τροποποίηση ενός νόμου.

γ) Η λαϊκή αρνησικυρία (veto): οι πολίτες, εντός ορισμένης προθεσμίας από την ψήφιση ενός νόμου από τη Βουλή, (για σοβαρά εθνικά και κοινωνικά θέματα), μπορούν να ματαιώσουν την εφαρμογή του, εφόσον συγκεντρωθεί ορισμένος αριθμός υπογραφών και το αίτημά τους υποβληθεί στη Βουλή.

- Μια νέα πρόταση που θέλει να συνδυάσει τα θετικά στοιχεία της άμεσης και της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας είναι η «φιλοκοσμική δημοκρατία».

«Η φιλοκοσμική δημοκρατία έχει ως κύριο χαρακτηριστικό ότι είναι μια ένωση ή αλλιώς ένας συνδυασμός ή ένας συγκερασμός ή ένα μείγμα ή ένας γάμος Κοινοβουλευτικής και Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Συγκεκριμένα, συνδυάζει τις εκλογές της Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας και την κλήρωση της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, δηλαδή συνδυάζει την αξιοκρατία (εκλογές) με την ισότητα (κλήρωση).»

(Παρασκευάς Ν. Παρασκευόπουλος, Αναγέννηση της Αθηναϊκής δημοκρατίας, Η φιλοκοσμική δημοκρατία, Αθήνα 2013)

3.4 Εκλογές και εκλογικά συστήματα

Το εκλογικό σώμα εκλέγει τις κυβερνήσεις που επιθυμεί. Αλλά ποιοι αποτελούν το εκλογικό σώμα; Το αποτελούν όσοι έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, δηλαδή όσοι πληρούν τις εξής προϋποθέσεις:

- Είναι Έλληνες πολίτες. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν την **Ελληνική ιθαγένεια**. Ιθαγένεια είναι ο δεσμός ενός φυσικού προσώπου προς μια πολιτεία, από τον οποίο απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις.
- Έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος.
- Δεν τους έχουν αφαιρεθεί τα πολιτικά δικαιώματα.
- Δεν τελούν σε δικαστική συμπαράσταση (π.χ. φρενοβλαβείς).
- Είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους.

Ο Κώδικας της Ελληνικής Ιθαγένειας ορίζει:

Άρθρο 1: Κτήση ελληνικής ιθαγένειας με τη γέννηση

1. Το τέκνο Έλληνα και Ελληνίδας αποκτά από τη γέννησή του την Ελληνική ιθαγένεια.
2. Την Ελληνική ιθαγένεια αποκτά από τη γέννησή του και όποιος γεννιέται σε ελληνικό έδαφος, εφόσον δεν αποκτά με τη γέννησή του αλλοδαπή ιθαγένεια ή είναι άγνωστης ιθαγένειας.

Το Σύνταγμα καθιερώνει ορισμένες αρχές ψηφοφορίας, οι οποίες αποσκοπούν στην ελεύθερη και ανόθευτη εκδήλωση και στην πιστή καταγραφή της λαϊκής βούλησης. Τις αρχές αυτές εγγυώνται και διασφαλίζουν όλα τα όργανα της πολιτείας, και είναι οι εξής:

α) Άμεση ψηφοφορία. Οι εκλογείς εκλέγουν άμεσα, δηλαδή οι ίδιοι, τους αντιπροσώπους τους. Το αντίθετο σύστημα είναι η έμμεση εκλογή, όπου οι εκλογείς εκλέγουν ορισμένα πρόσωπα (π.χ. εκλέκτορες), τα οποία εκλέγουν τους αντιπροσώπους.

β) Καθολική ψηφοφορία. Όλοι οι Έλληνες πολίτες, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις, έχουν το δικαίωμα να ψηφίζουν. Δεν μπορεί ο νόμος να θέσει άλλες προϋποθέσεις από αυτές που προβλέπει το Σύνταγμα, όπως π.χ. ορισμένη καταγωγή, περιουσία, μόρφωση. Να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα που εισήγαγε το 1844 την καθολική ψηφοφορία.

γ) Μυστική ψηφοφορία. Ο πολίτης δεν υποχρεούται να ανακοινώσει σε κανέναν ποιον ψήφισε. Η μυστικότητα αποβλέπει στο να εξασφαλίσει τον πολίτη να εκφρασθεί ελεύθερα με την ψήφο του, και ισχύει για πριν, κατά και μετά την ψηφοφορία.

δ) Ταυτόχρονη ψηφοφορία. Οι εκλογές διενεργούνται την ίδια μέρα (στην Ελλάδα ημέρα Κυριακή) σε όλη την επικράτεια. Το Σύνταγμα προβλέπει τη δυνατότητα να ψηφίζουν και οι Έλληνες της διασποράς, με επιστολική ψήφο ή άλλο πρόσφορο μέσο. Η αρχή αυτή αποσκοπεί στο να μην επηρεάζει το αποτέλεσμα μιας περιφέρειας το αποτέλεσμα μιας άλλης περιφέρειας.

ε) Υποχρεωτική ψηφοφορία. Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική. Στη δημοκρατία είναι δικαίωμα αλλά και υποχρέωση του πολίτη να συμμετέχει στα πολιτικά δρώμενα, και ειδικότερα, να ψηφίζει στις εκλογές. Η ψήφος είναι η εξουσία του πολίτη, η άμυνά του έναντι της εξουσίας.

Η κληρωτίς ή κληρωτήριον των αρχαίων Ελλήνων. Το θραύσμα σώζεται στο μουσείο της Αρχαίας Αγοράς.

«Η ψήφος στις εθνικές εκλογές έχει τελεσίδικο χαρακτήρα. Συμβάλλει στη δημιουργία επιθυμητής κυβερνητικής πλειοψηφίας. Το ψηφοδέλτιο, όπως το βλήμα του πυροβόλου όπλου, από τη στιγμή που πέφτει στην κάλπη διαμορφώνει το μέλλον. Δεν γνωρίζω αν κάποιος κάποτε έκοψε τα χέρια του μετανιωμένος, γνωρίζω όμως ότι ακόμη και αυτή η ακραία μορφή αυτοκριτικής δεν αλλάζει το αποτέλεσμα.» (Θ. Πάγγαλος, πρώην υπουργός, Εφ. Το Βήμα, 13 Απρ. 2014)

Εκλογικό σύστημα είναι η μέθοδος κατανομής των βουλευτικών εδρών μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και υποψηφίων, με βάση τις ψήφους που πήραν στις εκλογές. Το εκλογικό σύστημα ρυθμίζει θέματα των εκλογών.

Η αλλαγή του εκλογικού συστήματος μπορεί να θεωρηθεί ένας μηχανισμός για την χειραγώγηση του πολίτη. Όμως, η αλλαγή του εκλογικού συστήματος δεν είναι ικανή να δημιουργήσει ή να σταματήσει κάποιο λαϊκό ρεύμα. Επομένως, το εκλογικό σύστημα είναι ένας μηχανισμός επηρεασμού των πολιτών αλλά δεν μπορεί

να επηρεάσει καθοριστικά τις εκλογές.

Τα εκλογικά συστήματα μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες:

α) Το πλειοψηφικό σύστημα. Είναι το σύστημα σύμφωνα με το οποίο εκλέγεται αυτός που πήρε τις περισσότερες ψήφους. Το σύστημα αυτό διακρίνεται σε σύστημα απόλυτης πλειοψηφίας και σχετικής πλειοψηφίας. Ο συνδυασμός ή ο υποψήφιος που συγκέντρωσε ανάλογα, είτε την απόλυτη πλειοψηφία είτε την σχετική πλειοψηφία, παίρνει όλες τις έδρες. Το κύριο πλεονέκτημά του είναι ότι διευκολύνει την ανάδειξη ισχυρών κυβερνήσεων. Το κύριο μειονέκτημά του είναι ότι αποκλείει την εκπροσώπηση των μειοψηφιών. Για την ιστορία αναφέρεται ότι το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας ισχύει ανέκαθεν στην Αγγλία.

β) Το αναλογικό σύστημα. Είναι το σύστημα σύμφωνα με το οποίο οι έδρες κατανέμονται ανάλογα με τις ψήφους που πήραν τα κόμματα ή οι υποψήφιοι στις εκλογές. Για να γίνει η κατανομή των εδρών πρέπει να βρεθεί το εκλογικό μέτρο, δηλαδή ο ελάχιστος αριθμός ψήφων που αντιστοιχεί σε μία έδρα. Το εκλογικό μέτρο βρίσκεται αν διαιρεθεί το σύνολο των ψήφων με τον αριθμό των εδρών.

Εφόσον η χώρα χωρίζεται σε εκλογικές περιφέρειες, γίνονται περισσότερες από μία κατανομές εδρών. Οι έδρες που δεν κατανεμήθηκαν στην πρώτη κατανομή (στο παράδειγμα 1 έδρα), θα κατανεμηθούν στη δεύτερη κατανομή, με βάση τα υπόλοιπα των ψήφων. Αν πάλι υπάρξουν αδιάθετες έδρες, θα γίνει τρίτη κατανομή. Το κύριο πλεονέκτημά του είναι ότι εξασφαλίζει την εκπροσώπηση όλων των πολιτικών δυνάμεων. Το κύριο μειονέκτημά του είναι ότι, επειδή υπάρχουν πολλά κόμματα, είναι δύσκολος ο σχηματισμός σταθερών κυβερνήσεων.

γ) Τα μεικτά συστήματα. Προσπαθούν να συνδυάσουν τα πλεονεκτήματα ή να περιορίσουν τα μειονεκτήματα του πλειοψηφικού και του αναλογικού. Ένα τέτοιο σύστημα το οποίο εφαρμόζεται σε πολλές χώρες, και στη χώρα μας, είναι το σύστημα της **ενισχυμένης αναλογικής**. Είναι αυτό που, για τη συμμετοχή των κομμάτων στην δεύτερη και τρίτη κατανομή των εδρών, απαιτεί τη συγκέντρωση ορισμένου ποσοστού ψήφων (π.χ. 3%).

Για πρώτη φορά το Σύνταγμα, με την αναθεώρηση του 2001, κατοχυρώνει «σταθερό» εκλογικό σύστημα ορίζοντας ότι: το εκλογικό σύστημα ισχύει από τις μεθεπόμενες εκλογές, εκτός αν η βουλή με πλειοψηφία των **2/3** αποφασίσει ρητά ότι ισχύει από τις επόμενες.

Το εκλογικό σύστημα παίζει σημαντικό ρόλο στη λειτουργία του πολιτικού συστήματος. Θέτει τους «κανόνες παιχνιδιού» γι' αυτό και πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

Σταθερό. Να μην αλλάζει πριν τις εκλογές για να εξυπηρετήσει την κυβέρνηση.

Δίκαιο. Να αποτυπώνει με ακρίβεια τη βούληση του λαού.

Αποτελεσματικό. Να προσφέρει σταθερή και ισχυρή κυβέρνηση.

**Αλέκος Φασιανός,
Χειρομάντης στο δωμάτιό του, 1977.**

Παράδειγμα κατανομής εδρών στο αναλογικό σύστημα:

Σύνολο ψήφων εκλογικής περιφέρειας: 75.000

Αριθμοί εδρών εκλογικής περιφέρειας: 5

Εκλογικό μέτρο $(75.000 : 5) = 15.000$

Έλαβαν	Ψήφοι	Έδρες
Α' κόμμα	35.000: 15.000	2
Υπόλοιπο:	5.000	
Β' κόμμα	25.000: 15.000	1
Υπόλοιπο:	10.000	
Γ' κόμμα	15.000: 15.000	1
Υπόλοιπο:	---	

Η αδιάθετη έδρα θα κατανεμηθεί στη δεύτερη κατανομή.
Αν πάλι υπάρξουν αδιάθετες έδρες, θα γίνει τρίτη κατανομή.

3.5 Έννοια και ρόλος του Συντάγματος

Σύνταγμα (Σ.) είναι ο ανώτατος γραπτός νόμος της πολιτείας, ο οποίος καθορίζει τη μορφή του πολιτεύματος, τις βασικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας της πολιτείας και τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Είναι ο καταστατικός χάρτης της χώρας, δηλαδή εμπεριέχει τις καταστατικές - γενικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας της πολιτείας.

Τονίζεται ότι οι ρυθμίσεις του Συντάγματος είναι γενικές. Στη συνέχεια η Βουλή ψηφίζει νόμους, που πρέπει να συμφωνούν με το Σύνταγμα, οι οποίοι ρυθμίζουν με ειδικές διατάξεις κάθε θέμα. Αλλά και οι νόμοι δεν ρυθμίζουν εξειδικευμένα ένα θέμα γι' αυτό και εκδίδονται προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, διοικητικές πράξεις, που ρυθμίζουν λεπτομερέστερα ένα θέμα.

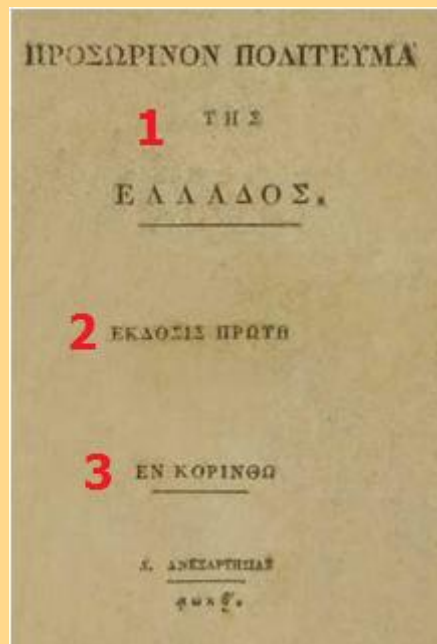
Η Βουλή που συντάσσει το νέο Σ. καλείται **Συντακτική Βουλή**, ενώ η Βουλή που αναθεωρεί το υπάρχον Σ. καλείται **Αναθεωρητική Βουλή**. Η Συντακτική Βουλή έχει απεριόριστη εξουσία, μπορεί να αλλάξει ολόκληρο το Σ., ενώ η Αναθεωρητική Βουλή έχει περιορισμένη εξουσία, δεσμεύεται από τις θεμελιώδεις διατάξεις του Σ., τις οποίες δεν μπορεί να αναθεωρήσει. Φορέας τόσο της συντακτικής όσο και της αναθεωρητικής εξουσίας είναι ο λαός. Το Σ. στην πράξη ψηφίζεται είτε από τη Βουλή (Συντακτική ή Αναθεωρητική ανάλογα), είτε εγκρίνεται απ' ευθείας από τον λαό με δημοψήφισμα.

Η σημασία του Σ. είναι αναντίρρητη, διότι ρυθμίζει την κοινωνική πραγματικότητα, εκφράζει τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις, αποτελεί έναν συμβιβασμό και μια ισορροπία δυνάμεων. Ειδικότερα το Σύνταγμα:

- Αποτελεί το πλαίσιο της κοινωνικής και πολιτικής

ζωής, που εξασφαλίζει τη συνύπαρξη και δράση κάθε ιδεολογίας, κοινωνικής ομάδας, ατόμου.

- Εκφράζει τις ηθικές και κοινωνικές αρχές και αντιλήψεις του λαού, αποτυπώνει την ψυχή και τη συνείδησή του.
- Σημαίνει περιορισμό της κρατικής εξουσίας, υπεράσπιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών και προστασία κάθε μειοψηφίας και κάθε αμφισβητία (εντός του πλαισίου του Σ.).
- Είναι σημείο αναφοράς και επίκλησης των πολιτών, όταν η εξουσία ή οι άλλοι δεν το εφαρμόζουν ή το παραβιάζουν.

1: ΠΡΟΣΩΡΙΝΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

2: ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

3: ΕΝ ΚΟΡΙΝΘΩ

Το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδος (1822)

1: ΣΥΝΤΑΓΜΑ

2: ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Σύνταγμα 1975 / 1986 / 2001 / 2008

«Από την ίδια του τη φύση και την αποστολή το Σύνταγμα καλείται να ρυθμίσει, με προοπτική συνέχειας και σταθερότητας, την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα μέσα από την οποία αναδύεται. Και με τη σειρά του, στο πλαίσιο της σχετικής αυτονομίας που διακρίνει κάθε κανόνα δικαίου, καλείται να ασκήσει την ευεργετική του επίδραση στη γονιμοποίηση της ίδιας αυτής πραγματικότητας.» (Προκόπης Παυλόπουλος, πρώην υπουργός).

Το Σ. επιβεβαιώνεται ή όχι καθημερινά στην πράξη από τη Βουλή, την κυβέρνηση, τα δικαστήρια, τη διοίκηση, τους πολίτες. Καθένας επικαλείται το Σ. για να νομιμοποιήσει την επιλογή και δράση του. Κι όταν υπάρχει όξυνση πολιτικών ανταγωνισμών, οι πολιτικοί, τα κόμματα κτλ. επικαλούνται το Σ. για να δείξουν ότι η συμπεριφορά η δική τους είναι σύμφωνη (συνταγματική), ενώ των αντιπάλων τους είναι αντίθετη με το Σ. (αντισυνταγματική).

Η τήρηση λοιπόν του τύπου (του γράμματος) του Συντάγματος δεν λειτουργεί κατ' ανάγκην «συντηρητικά»,

αφού αποτελεί φραγμό στην αυθαιρεσία της εξουσίας, η οποία, συνήθως, δεν θέλει περιορισμούς. Επομένως, η τήρηση όσων κατά γράμμα (και κατά πνεύμα) ορίζει το Σ. είναι αναγκαία, γιατί οι τύποι εκφράζουν την ουσία, γιατί προστατεύουν τον πολίτη, γιατί η μη τήρησή τους σημαίνει παραβίαση του Συντάγματος.

Το Σύνταγμα ρυθμίζει και εκφράζει την κοινωνική, οικονομική και πολιτική πραγματικότητα. Όμως, αφού «τα πάντα ρει», η πραγματικότητα αυτή δεν χωράει στο πλαίσιο του Συντάγματος. Και εδώ υπάρχει αντίφαση. Από τη μια μεριά, όλα τα κράτη, επιδιώκουν τη θέσπιση Συντάγματος, από την άλλη μεριά το ίδιο το Σ. λειτουργεί περιοριστικά για το κοινωνικό γίνεσθαι. Γι' αυτό παρουσιάζεται η ανάγκη για αναθεώρηση του Συντάγματος. Βέβαια το Σ., ως υπέρτατος νόμος, αποτελεί πλαίσιο και σημείο αναφοράς για όλους. Δεν μπορεί να αλλάζει με τόση ευκολία, όπως αλλάζουν οι άλλοι νόμοι. Το ίδιο το Σ. (Άρθρο 110) ορίζει τις προϋποθέσεις αναθεώρησης και αυτές είναι:

α) Ύπαρξη ορισμένων διατάξεων που δεν αναθεωρούνται, όπως π.χ.:

- Η μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας.
- Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου.
- Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
- Η διάκριση των λειτουργιών και τα όργανα που τις ασκούν.

β) Απόφαση πλειοψηφίας 3/5 των μελών της Βουλής σε δύο ψηφοφορίες.

γ) Απόφαση της επόμενης Βουλής, με απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών (151 ψήφοι). Δηλαδή, χρειάζεται να αποφασίσουν δύο συνεχόμενες Βουλές για να αναθεωρηθεί το Σύνταγμα.

δ) Απαγόρευση νέας αναθεώρησης πριν περάσει πενταετία.

Όμως, το πρόβλημα δεν βρίσκεται στις ατέλειες του Σ. αλλά στην μη τήρηση ή καταπάτησή του. Επομένως, μεγαλύτερη σημασία από την τροποποίηση του Σ., έχουν οι αντιλήψεις για το ίδιο το Σ., η υποχρέωση πιστής τήρησης και εφαρμογής του πέρα από μικροπολιτικές σκοπιμότητες (διατήρηση ή απόκτηση της εξουσίας κτλ.). Επισημαίνεται ότι η εύρυθμη ή προβληματική λειτουργία του πολιτεύματος, αλλιώς η ποιότητα της δημοκρατίας, εξαρτάται από την εύρυθμη ή προβληματική λειτουργία όλων των λοιπών πολιτικών θεσμών. Δηλαδή, εξαρτάται από τον τρόπο λειτουργίας του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Πρωθυπουργού, της Βουλής, της Κυβέρνησης, των δικαστηρίων, της δημόσιας διοίκησης, της αξιωματικής αντιπολίτευσης, των πολιτικών κομμάτων, των μέσων μαζικής επικοινωνίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του συνδικαλισμού, της κοινωνίας των πολιτών και όχι μόνο.

Το ισχύον Σύνταγμα συντάχθηκε το 1975 και αναθεωρήθηκε το 1986, το 2001 και το 2008. Σημειώνεται ότι με την πρώτη αναθεώρηση (1986) μειώθηκαν οι εξουσίες του Προέδρου και αυξήθηκαν οι εξουσίες του Πρωθυπουργού, γι' αυτό το πολίτευμά μας έχει χαρακτηριστεί ως πρωθυπουργοκεντρικό. Αρκετοί υποστηρίζουν ότι ίσως χρειάζεται μια καλύτερη ισορροπία ανάμεσα στην εξουσία του Προέδρου και του Πρωθυπουργού.

«Αν ο ελληνικός λαός δεν είναι υπεύθυνος για την ιστορία του, τότε ας του ορίσουμε έναν κηδεμόνα... Εγώ λέω ότι ο ελληνικός λαός - όπως και κάθε λαός - είναι υπεύθυνος για την ιστορία του, συνεπώς είναι υπεύθυνος και για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα. Και η ευθύνη, για την οποία μίλησα, εκφράζεται με την

ανευθυνότητα της παροιμιώδους φράσης:

«- Εγώ θα διορθώσω το ρωμείο;

- Ναι, κύριε, εσύ θα διορθώσεις το ρωμείο, στον χώρο και στον τομέα όπου βρίσκεσαι.»

(Κορνήλιος Καστοριάδης, απόσπασμα από συνέντευξη, εφ. Ελευθεροτυπία, αναδ. εφ. Το Παρόν, 2012)

Κορνήλιος Καστοριάδης

«Απλός ο λόγος της αλήθειας είναι.» (Ευρυπίδης, Φοίνισσαι)

**«Γιατί η πραγματικότητα στο σύνολό της συμφωνεί με την αλήθεια, ενώ συγκρούεται με το ψέμα.»
(Αριστοτέλους, Ηθικά Νικομάχεια)**

**«Το πραγματικό ελάττωμα είναι να μη διορθώνεις τα ελαττώματά σου.»
(Κομφούκιος)**

3.6 Βασικές αρχές του Συντάγματος

3.6.1 Η λαϊκή κυριαρχία

Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα, το οποίο αναφέρει στο πρώτο του Άρθρο: **θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τον λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.**

Επισημαίνεται ότι οι εξουσίες πηγάζουν από τον λαό, ειδικότερα από το εκλογικό σώμα, αλλά ασκούνται και για όλο τον λαό και για το Έθνος, δηλαδή και για τον απόδημο Ελληνισμό. Το κράτος λοιπόν οφείλει να μεριμνά για τη ζωή του απόδημου Ελληνισμού και τη διατήρηση των δεσμών του με τη μητέρα Πατρίδα (Άρθρο 108). Από την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας προκύπτουν δύο βασικές συνέπειες: πρώτον, το **τεκμήριο αρμοδιότητας ανήκει στον λαό. Δηλαδή, αν υπάρχει διαφωνία μεταξύ των οργάνων του κράτους (π.χ. Προέδρου της Δημοκρατίας και Βουλής), αρμόδιος να κρίνει τελικά είναι ο λαός, με εκλογές. Δεύτερον, ο αυτοπεριορισμός του λαού. Δηλαδή, όταν ο λαός θεσπίζει ή αναθεωρεί το Σύνταγμα αυτοπεριορίζεται, αφού δεσμεύεται να δρα μέσα στο πλαίσιο που ορίζει το Σύνταγμα.**

Βασικές αρχές που κατοχυρώνουν τα σύγχρονα Σ. είναι δημιούργημα των αρχαίων Ελλήνων, όπως για παράδειγμα:

- **Αρχή λαϊκής κυριαρχίας.** Ο Περικλής διακηρύττει ότι το πολίτευμά μας είναι δημοκρατία, δηλαδή ο λαός είναι το ανώτατο όργανο της πολιτείας.
- **Αρχή ελευθερίας.** Κάθε πολίτης είναι ελεύθερος να εκφράσει τη γνώμη του για τα κοινά της πόλης (αντιγορία, ισηγορία).
- **Αρχή ισότητας.** Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του

νόμου, αλλά και ο νόμος αντιμετωπίζει ίσα τους πολίτες.
- **Αρχή πλειοψηφίας.** Οι αποφάσεις για τα κοινά και την εκλογή αρχόντων λαμβάνονται με πλειοψηφία.

Αλέκος Φασσιανός,
Συγκέντρωση (La réunion snob), 1935.

3.6.2 Το κράτος δικαίου

Κράτος δικαίου είναι εκείνο το οποίο ασκεί εξουσία σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου. Το κράτος εφαρμόζει το Σύνταγμα και τους νόμους. Μάλιστα οι νόμοι, όχι μόνο δεν θα πρέπει να είναι αντίθετοι στο Σ., δηλαδή αντισυνταγματικοί, αλλά θα πρέπει να πραγματώνουν τις αξίες του Σ. (ελευθερία, ισότητα, παιδεία, κοινωνική δικαιοσύνη κτλ.). Όλα τα όργανα του κράτους υποχρεούνται να εφαρμόζουν το Σύνταγμα και τους νόμους. Όχι μόνο τα δημόσια όργανα αλλά και οι πολίτες υποχρεούνται να εφαρμόζουν τους κανόνες δικαίου και να σέβονται τη λειτουργία των θεσμών. Εάν τα όργανα του κράτους και οι πολίτες εφαρμόζουν ή όχι τους νόμους κρίνεται από την ανεξάρτητη δικαιοσύνη (βλέπε και κεφ. 5).

3.6.3 Το κοινωνικό κράτος

Το σύγχρονο κράτος φροντίζει και για την κοινωνική δικαιοσύνη, είναι δηλαδή και κοινωνικό κράτος. Κοινωνικό κράτος ή κράτος πρόνοιας είναι εκείνο που εξασφαλίζει σ' όλους τους πολίτες του ορισμένα βασικά κοινωνικά αγαθά. Τέτοια αγαθά είναι η παιδεία, η υγεία, η κοινωνική ασφάλιση, η εργασία, το καθαρό περιβάλλον, η κοινωνική δικαιοσύνη, οι ίσες ευκαιρίες κτλ. Η Συνταγματική κατοχύρωση αλλά και η εξασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων αποδεικνύουν την ύπαρξη ή όχι του κοινωνικού κράτους.

Ανεξάρτητα από τις όποιες εξελίξεις, με κριτήρια την ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη, προσφέρει ένα ελάχιστο όριο διαβίωσης σε άτομα και ομάδες που αδυνατούν να εξασφαλίσουν αυτό το όριο. Υποστηρίζεται ότι «άριστη δημοκρατία είναι αυτή που έχει πολίτες ούτε πολύ πλούσιους ούτε πολύ φτωχούς.» (Θαλής ο Μιλήσιος). Και βέβαια, κοινωνικό κράτος δεν είναι αυτό που προσφέρει προνόμια και παροχές σε οργανωμένες ομάδες πίεσης, σε οποιονδήποτε, για λόγους πολιτικού οφέλους ή κόστους.

Το περιεχόμενο του κοινωνικού κράτους, δηλαδή η εξασφάλιση στους πολίτες βασικών κοινωνικών αγαθών, προσδιορίζεται από τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις. Σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης το κοινωνικό κράτος αμφισβητείται, κυρίως, από τους νεοφιλελεύθερους. Πολλά ερωτήματα τίθενται, όπως: ποιους και σε ποιο βαθμό πρέπει να καλύπτει, ποιες ανάγκες και με ποια μέσα θα καλυφθούν;

Εκλογές

«Το κοινωνικό κράτος δεν είναι το κράτος πάτρωνας, που φροντίζει να βρει απασχόληση σε οποιονδήποτε ανήκει στο κυβερνητικό κόμμα. Το κοινωνικό κράτος είναι κράτος που διαμορφώνει και επιβάλλει πολιτικές με κριτήρια την ισότητα των πολιτών και την κοινωνική αλληλεγγύη. Δεν διαχωρίζει.» (Κ. Σημίτης, πρώην πρωθυπουργός)

3.6.4 Η διάκριση των λειτουργιών

Οι εξουσίες ή λειτουργίες του κράτους κατανέμονται σε διάφορα όργανα για τρεις κυρίως λόγους: **πρώτον**, η συγκέντρωση εξουσίας σ' ένα πρόσωπο εμπεριέχει τον κίνδυνο για αυθαιρεσίες και κατάχρηση εξουσίας. **Δεύτερον**, η κατανομή συνεπάγεται καλύτερη οργάνωση και μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. **Τρίτον**, εξασφαλίζεται αμοιβαίος έλεγχος και ισορροπία μεταξύ τους. Το Σύνταγμά μας καθιερώνει τη διάκριση των λειτουργιών ορίζοντας τα εξής (Άρθρο 26):

- Η **νομοθετική λειτουργία** ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
- Η **εκτελεστική λειτουργία** ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

- Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια και οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού λαού.

Όπως φαίνεται δεν ισχύει η απόλυτη, αλλά η σχετική διάκριση των λειτουργιών. Αν στο σημερινό κράτος, που ασκεί πλείστες όσες δραστηριότητες, ίσχυε η απόλυτη διάκριση, θα υπήρχε πρόβλημα στη λειτουργία του. Σήμερα λοιπόν, ισχύει η διασταύρωση των λειτουργιών, σύμφωνα με την οποία η κάθε λειτουργία ανατίθεται κατ' αρχήν σε ορισμένα όργανα, ενώ προβλέπεται ότι δευτερευόντως η ίδια λειτουργία (ορισμένες δραστηριότητες) ασκείται και από άλλα όργανα. Σήμερα παρατηρούνται δύο επιπλέον εξελίξεις. Πρώτον, η κυριαρχία της εκτελεστικής εξουσίας. Ο παρεμβατισμός του κράτους, η εμπλοκή του σε προβλήματα της καθημερινότητας, η ανάγκη για γρήγορη και αποτελεσματική λύση είναι μερικοί λόγοι που έχουν γιγαντώσει την εκτελεστική εξουσία και έχουν περιοριοποιήσει τις δύο άλλες. Δεύτερον, η ταύτιση σχεδόν της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας. Η κυβέρνηση ασκεί την εκτελεστική εξουσία, αλλά την κυβέρνηση την καθοδηγεί το κόμμα που έχει την πλειοψηφία στη βουλή.

Πρώτος ο Αριστοτέλης στα Πολιτικά διέκρινε την εξουσία της πολιτείας ως εξής: στο βουλευόμενο, στο περί τας αρχάς και στο δικάζον.

(«Ἔστι δέ των τριών τούτων ἐν μὲν τί τό βουλευόμενον περί των κοινών, δεύτερον δέ το περί τας αρχάς ... τρίτον δέ το δικάζον.»)

Στα νεότερα χρόνια ο Μοντεσκιέ, στο έργο του Το πνεύμα των νόμων (1748) είναι αυτός που ανέπτυξε την αρχή της διάκρισης των εξουσιών.

Εκτός από τις αναφερόμενες βασικές αρχές του Συντάγματος υπάρχουν κι άλλες όπως: ο κοινοβουλευτισμός, η αντιπροσώπευση, ο πολυκομματισμός, το αιρετό των αρχόντων κτλ.

«Κανονικά θα έπρεπε ο κόσμος να παρακαλεί τους εκλεκτούς του να αναλάβουν τη διαχείριση των δημοσίων υποθέσεων, και εκείνοι, με φρόνιμη σκέψη, να αρνούνται σταθερά. Κάτι που θα ανέμενε κανείς όχι μόνον από τον χώρο της πολιτικής, αλλά και σε κάθε άλλον τομέα διαχείρισης συλλογικών υποθέσεων.» (Κ. Μπέης, Η Ελλάδα που αγάπησα, Η Ελλάδα της χρεοκοπίας).

Δημοκρατία

A' ΟΜΑΔΑ

1α. Βάλτε Σ (Σωστό) ή Λ (Λάθος) στην αντίστοιχη απάντηση:

- ___ Η ισηγορία είναι το δικαίωμα του πολίτη να εκφράζει τη γνώμη του στην εκκλησία του δήμου.
- ___ Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι προεδρική δημοκρατία.
- ___ Το δημοψήφισμα είναι θεσμός άμεσης δημοκρατίας.
- ___ Τα μεικτά εκλογικά συστήματα είναι τα πιο δημοκρατικά.
- ___ Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από την κυβέρνηση.

1β. Ένα από τα εκλογικά συστήματα είναι (να κυκλώσετε την σωστή απάντηση):

- α. Το πλειοψηφικό.
- β. Της σχετικής συμμετοχής.
- γ. Το φιλελεύθερο.
- δ. Της υποχρεωτικής ψηφοφορίας.

1γ. Να αντιστοιχίσετε τις έννοιες της A' στήλης με τις έννοιες της B' στήλης, γράφοντας τον αντίστοιχο αριθμό της A' στήλης στο κενό της B' στήλης.

A' στήλη		B' στήλη
1. Αριστοτέλης: όταν κυβερνάει ένας	___	Πολίτευμα Βασιλεία
2. Αριστοτέλης: όταν κυβερνούν λίγοι	___	Πολίτευμα Αριστοκρατία/ Ολιγαρχία
3. Αριστοτέλης: όταν κυβερνούν πολλοί	___	Πολίτευμα Δημοκρατία Βασιλευόμενη Δημοκρατία

2α. Ποια είναι τα αρνητικά φαινόμενα της δημοκρατίας.

2β. Ποιοι έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν.

B' ΟΜΑΔΑ

1α. Αναλύστε την έννοια της «δοκιμασίας» στους άρχοντες της αρχαίας Αθήνας.

β. Εξηγήστε τις έννοιες - φράσεις «τυραννία της πλειοψηφίας» και «τυραννία της μειοψηφίας».

2α. Αναλύστε δύο από τις αρχές της ψηφοφορίας.

β. Αναλύστε την έννοια της «ελευθερίας» και της «ισότητας» ως δύο θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατίας.

Ασκήσεις – Δραστηριότητες

- Αγώνες αντιλογίας από δύο μαθητές ή δύο ομάδες με θέματα:
  - α) υπέρ της πολιτικής συμμετοχής και υπέρ της πολιτικής αποχής, β) υπέρ της προεδρικής και υπέρ της προεδρευόμενης δημοκρατίας.
- Από την κοινωνική - οικονομική - πολιτική ζωή να βρείτε δύο περιπτώσεις «επιλογής εκπροσώπων» που θα θέλατε εκλογή και δύο περιπτώσεις που θα θέλατε κλήρο.
- Στις εκλογές που κάνετε στην τάξη σας να εφαρμόσετε τις αρχές ψηφοφορίας που υπάρχουν στο κεφ. 3.4.
- Πρόκειται να γίνει αναθεώρηση του Συντάγματος. Να συντάξετε πέντε διατάξεις - προτάσεις που θα θέλατε να συμπεριληφθούν στο νέο Σύνταγμα.
- Εργασία ή συζήτηση για το περιεχόμενο και τη διάκριση των τριών λειτουργιών του κράτους.

ΚΕΦ. 4: Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ - ώρες: 5

- 4.1 Η νομοθετική λειτουργία
- 4.2 Η εκτελεστική λειτουργία
  - 4.2.1 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας
  - 4.2.2 Η κυβέρνηση
  - 4.2.3 Η δημόσια διοίκηση
  - 4.2.4 Ανεξάρτητες διοικητικές αρχές
- 4.3 Η δικαστική λειτουργία

Στόχοι, οι μαθητές/τριες να μάθουν:

- Να συγκρίνουν τις αρμοδιότητες και την εξουσία των τριών λειτουργιών: νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής.
- Να αναλύουν τη διαδικασία ψήφισης ενός νόμου.
- Να εξηγούν ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι υπεράνω κομματικών ανταγωνισμών και ότι υπηρετεί και εκπροσωπεί το έθνος.
- Να αξιολογούν τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης.
- Να αξιολογούν τη λειτουργία των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών.
- Να ερμηνεύουν την αναγκαιότητα της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης.

Βασική ορολογία

- νομοθετική λειτουργία
- εκτελεστική λειτουργία
- δικαστική λειτουργία
- προσόντα εκλέγεσθαι
- βουλευτές επικρατείας
- Βουλή
- Πρόεδρος Δημοκρατίας
- ρυθμιστής του πολιτεύματος
- δικαίωμα veto
- γραφειοκρατία

- **τεκμήριον αρμοδιότητας**
- **συγκεντρωτικό σύστημα**
- **αποκεντρωτικό σύστημα**
- **αρχές καλής νομοθέτησης**
- **Ανοιχτή Δημόσια Διοίκηση και Διακυβέρνηση**
- **Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές**
- **Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης**
- **Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού**
- **Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων**
- **Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών**
- **Συνήγορος του πολίτη**
- **προβλήματα δυσκυβερνησίας**
- **Πολιτικά, ποινικά, διοικητικά δικαστήρια**
- **Ελεγκτικό Συνέδριο**
- **Συμβούλιο της Επικρατείας**
- **Άρειος Πάγος**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

4.1 Η νομοθετική λειτουργία

Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή, από τους βουλευτές. Για να εκλεγεί κάποιος βουλευτής πρέπει να πληροί ορισμένες προϋποθέσεις - προσόντα του εκλέγεσθαι - τα εξής:

- **Να έχει την ικανότητα του εκλέγειν (βλέπε κεφ. 3.4).**
  - **Να έχει συμπληρώσει το 25ο έτος της ηλικίας του.**
- Οι βουλευτές αντιπροσωπεύουν το Έθνος και όχι την εκλογική περιφέρεια ή την επαγγελματική κατηγορία τους. Ο νόμος ορίζει ότι κάθε εκλογική περιφέρεια, ανάλογα με τον πληθυσμό της, εκλέγει ορισμένο αριθμό βουλευτών. Επίσης, ένας αριθμός βουλευτών δεν εκλέγεται στις εκλογικές περιφέρειες αλλά σε ολόκληρη την επικράτεια, γι' αυτό ονομάζονται **βουλευτές επικρατείας**. Από τις εκλογικές περιφέρειες εκλέγονται 288 βουλευτές και οι υπόλοιποι 12 είναι βουλευτές επικρατείας. Βέβαια, δεν υπάρχει νόμος που να ορίζει ότι κάθε επαγγελματική κατηγορία εκλέγει ορισμένο αριθμό βουλευτών. Πάντως, στη Βουλή δεν εκπροσωπούνται πολλές επαγγελματικές κατηγορίες. Συνήθως, κυριαρχούν ορισμένα επαγγέλματα (δικηγόροι, γιατροί κτλ.). Σύμφωνα με το Σύνταγμα, οι βουλευτές έχουν απεριόριστο το δικαίωμα γνώμης και ψήφου κατά συνείδηση. Στην πράξη το δικαίωμα αυτό καταστρατηγείται, αφού τα κόμματα, αρκετές φορές, θέτουν θέμα κομματικής πειθαρχίας, οπότε υποχρεώνουν τους βουλευτές να ψηφίσουν ό,τι αποφάσισε το κόμμα. Αυτό είναι πρόβλημα για τη λειτουργία του κοινοβουλίου και της δημοκρατίας. Το πρόβλημα είναι μεγαλύτερο, όταν τα κόμματα δεν έχουν δημοκρατική οργάνωση και λειτουργία. Από την άλλη μεριά δικαιολογείται η κομματική

πειθαρχία διότι οι βουλευτές εκλέγονται με τη «σημαία» και το πρόγραμμα κάποιου κόμματος, το οποίο οφείλουν να υπηρετήσουν.

Η Βουλή έχει τις σημαντικότερες και σπουδαιότερες αρμοδιότητες, σε σύγκριση με τα άλλα κρατικά όργανα, οι οποίες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες: νομοθετικές, διοικητικές, δικαστικές, άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου.

Η κυριότερη αρμοδιότητα της Βουλής είναι η νομοθετική, δηλαδή η ψήφιση των νόμων. Η διαδικασία που ακολουθείται είναι η εξής: Πρώτον, η υποβολή στη Βουλή πρότασης νόμου ή νομοσχεδίου. Η διαφορά πρότασης νόμου και νομοσχεδίου έγκειται στο όργανο που έχει τη νομοθετική πρωτοβουλία. Αν η πρωτοβουλία προέρχεται από τη Βουλή καλείται πρόταση νόμου, ενώ αν προέρχεται από την κυβέρνηση καλείται νομοσχέδιο. Και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να συνοδεύονται υποχρεωτικά από αιτιολογική έκθεση, που περιέχει τους λόγους και τους σκοπούς των προτεινόμενων ρυθμίσεων. Επίσης, αν συνεπάγεται επιβάρυνση του προϋπολογισμού, συνοδεύεται από έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, η οποία καθορίζει τη δαπάνη και από έκθεση του προτείνοντος υπουργού για τον τρόπο που θα καλυφθεί η δαπάνη.

«Ο νόμος πρέπει να είναι παιδαγωγός. Ο νομοθέτης με τα νομοθετήματά του δεν πρέπει αλλού να αποβλέπει παρά στο πώς θα καλλιεργεί την αρετή των πολιτών.»
(Πλάτων)

«Νόμος ο πάντων βασιλεύς θνατών τε και αθανάτων.»
(Πλάτων, Γοργίας)

«Ο λαός οφείλει να μάχεται για τους νόμους του όπως για τα τείχη της πόλης του.» (Ηράκλειτος)

Το κτήριο της Βουλής

Δραστηριότητα: υποστηρίζεται ότι «Μετά τη μεταπολίτευση (1974) υπάρχει ένας κομματικοκρατικός κοινοβουλευτισμός, όπου τα κόμματα από μέσα λαϊκής αντιπροσώπευσης έχουν μετατραπεί σε αυτοσκοπό».
(Ν. Μουζέλης) Με έρευνα (βιβλιογραφία, συνεντεύξεις κτλ.) να επιβεβαιώσετε ή να διαψεύσετε αυτή την άποψη.

Διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές:

- Μορφωτικών υποθέσεων.
- Εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων.
- Οικονομικών υποθέσεων.
- Κοινωνικών υποθέσεων.
- Δημόσιας διοίκησης, δημόσιας τάξης και δικαιοσύνης.
- Παραγωγής και εμπορίου.

Ηλεκτρονική Διεύθυνση Βουλής:

<http://www.henenicparliament.gr/el/>

Δραστηριότητα: χρησιμοποιώντας την εν λόγω διεύθυνση να: α) καταγράψετε την ιστορία του κτηρίου της βουλής, β) καταγράψετε το περιεχόμενο των κοινοβουλευτικών επιτροπών.

Δεύτερον, η συζήτηση και ψήφιση του νόμου στη Βουλή. Οι νόμοι ψηφίζονται είτε από την ολομέλεια της Βουλής είτε από τις αρμόδιες διαρκείς κοινοβουλευτικές επιτροπές. Το Σύνταγμα αναφέρει ποιοι νόμοι ψηφίζονται μόνο από την ολομέλεια (π.χ. νόμος για τα ατομικά δικαιώματα). Κάθε νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου παραπέμπεται στην αρμόδια διαρκή κοινοβουλευτική επιτροπή για συζήτηση. Η συζήτηση και η ψήφιση γίνεται: **α) κατ' αρχήν, δηλαδή συζητείται και ψηφίζεται ο σκοπός και το περιεχόμενο, β) κατ' άρθρο, δηλαδή κάθε άρθρο ξεχωριστά και γ) στο σύνολο, δηλαδή όπως τελικά διαμορφώθηκε, μετά από τη συζήτηση, ο υπό ψήφιση νόμος.**

Τρίτον, η έκδοση και η δημοσίευση. Εφόσον ψηφιστεί το νομοσχέδιο ή η πρόταση νόμου ο αρμόδιος υπουργός οφείλει να φροντίσει για την έκδοση και δημοσίευσή του από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Οι νόμοι ισχύουν, συνήθως, από τη δημοσίευσή τους στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν οι ίδιοι ορίζουν την έναρξη της ισχύος τους.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή μέσα σε ένα μήνα από την ψήφισή τους. Μέσα στην προθεσμία αυτή αν διαφωνεί έχει το δικαίωμα να ασκήσει veto, δηλαδή να αναπέμψει στη Βουλή τον νόμο που ψήφισε η Βουλή εκθέτοντας και τους λόγους της διαφωνίας του. Στην περίπτωση αυτή το θέμα απασχολεί την ολομέλεια της Βουλής, αλλά αν ψηφιστεί πάλι με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών (δηλαδή 151 ψήφοι), ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι υποχρεωμένος να εκδώσει και να δημοσιεύει τον νόμο μέσα σε δέκα μέρες από την επιψήφισή του (Άρθρο 42). Οι αρμοδιότητες της Βουλής είναι σημαντικές αλλά στην πράξη σχεδόν ακυρώνονται από την κυριαρχία

της κυβέρνησης. Ειδικότερα, η ψήφιση των νόμων είναι μάλλον τυπική. Η απόφαση για τους σημαντικούς νόμους λαμβάνεται, συνήθως, από τον Πρωθυπουργό, δυο - τρεις υπουργούς (π.χ. κυβερνητική επιτροπή) και δυο - τρεις συμβούλους τεχνοκράτες. Για τους υπόλοιπους νόμους, η απόφαση λαμβάνεται από τους αρμόδιους υπουργούς. Στη συνέχεια, η ψήφιση του νόμου από τη Βουλή είναι, συνήθως, μια τυπική διαδικασία, αφού η κυβέρνηση έχει την πλειοψηφία στη Βουλή και λόγω κομματικής πειθαρχίας οι βουλευτές του κυβερνώντος κόμματος ψηφίζουν σχεδόν πάντοτε ναι, ενώ οι βουλευτές της αντιπολίτευσης ψηφίζουν σχεδόν πάντοτε όχι, ανεξάρτητα από το αν συμφωνούν ή όχι με το περιεχόμενο του νόμου. Αλλά, ας μην ξεχνάμε ότι η κυβέρνηση έχει τη δεδηλωμένη εμπιστοσύνη της Βουλής και δικαιούται και υποχρεούται να κυβερνήσει.

- 1: ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**
- 2: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗ 29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1982**
- 3: ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ**
- 4: ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 52**
- 5: ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**

24207

1 ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

2 ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

3 Αρ. φύλλου 1632
17 Αυγούστου 2007

4 ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. 9696/77

Κρισιμότητα και επείγουσα ανάγκη των Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών του ΕΠΕΑΕΚ - Κριτήρια επιλογής για απόσπασξη εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ως υπευθύνων για 499 Σχολικές Βιβλιοθήκες Δύοιας Εκπαίδευσης (Ανάπτυξη της Ενέργειας «Σχολικές Βιβλιοθήκες» του ΕΠΕΑΕΚ (1.3.β και 1.4)).

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

- Το άρθρο 43 του ν. 1666/1985 (ΦΕΚ 1071/Α'), όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 13, παρ. 18 α, β στα ν. 3149/2003 (ΦΕΚ 1411/Α').
- Τις αντίστοιχες υπουργικές αποφάσεις με τις οποίες ιδρύονται Σχολικές Βιβλιοθήκες.
- Το Τεχνικό Δελτίο Ενέργειας «Σχολικές Βιβλιοθήκες» του ΕΠΕΑΕΚ 1.3.β και 1.4.β που εγκρίθηκε από την 3η συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΠΕΑΕΚ.
- Το Τεχνικό Δελτίο Έργων ΔΙΔΑΧΜΗ, ΕΠΙΔΑΧΡΟΣ, ΙΑΝΥΣΣΙ, ΚΩΔΙΜΗ, ΚΩΝΟΣΙ, ΚΗΦΙΣΣΟΣ, ΜΕΝΤΙΓΓΙ, ΟΛΥΜΠΙΑ, ΠΕΛΛΑ, ΠΥΛΙΑ, ΠΥΛΟΣ, ΣΑΛΑΜΙΣ, ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ, ΣΑΡΦΟΡΕΙΑ, που ορισόταν στην Ανάπτυξη της δραστηριότητας 499 Σχολικών Βιβλιοθηκών της Ενέργειας «Σχολικές Βιβλιοθήκες» του ΕΠΕΑΕΚ.
- Τη Μελέτη «Σχολικός Προγραμματισμός Επιθεώρησης Σχολικών Βιβλιοθηκών της Ομάδας Ενέργειας που αναρτήθηκε με την υπ' αριθμ. ΚΑ4023/28.12.1998 υπουργική απόφαση.
- Το Τ.Δ. του έργου ΦΑΔΣΤΟΣ «Εγκατάσταση και λειτουργική απόδοση στις Σχολικές Βιβλιοθήκες».
- Την πρόταση αναμόρφωσης του ΕΠΕΑΕΚ της 9ης Επιτροπής Παρακολούθησης.
- Την υπ' αριθμ. Γ24496/95 426/97.8.2009 υπουργική απόφαση «Επιλογή και Ανάθεση των Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών - με τριτάτη θέτηση, για το σχολικό έτος 2004-2004».
- Την υπ' αριθμ. 60279/7.08.6.2004 (β.σ. 6736/91) υπουργική απόφαση «Πρόταση θέτησης - Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς όλους τους ενδιαφερομένους εκπαιδευτικούς Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την επιλογή Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για ένα έτος».
- Την υπ' αριθμ. 2962/77.01.2005 (β.σ. 4. 1132/05) 5112/04 υπουργική απόφαση με θέμα «Επιλογή και Απόσπασξη εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ως Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών για 499 Σχολικές Βιβλιοθήκες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Ανάπτυξη της Ενέργειας «Σχολικές Βιβλιοθήκες» του ΕΠΕΑΕΚ (1.3.β και 1.4.γ), με θέτηση ενός έτους, για το σχολικό έτος 2004-2006».
- Την υπ' αριθμ. 60276/7.12.2005 (β.σ. 6.14. 402/1705) 10.6.2005 υπουργική απόφαση με θέμα «1) Πρόσκληση θέτησης 2) Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς όλους τους ενδιαφερομένους εκπαιδευτικούς Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την επιλογή Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για ένα έτος (2935-2936)».
- Την υπ' αριθμ. 7798/7.04.12006 υπουργική απόφαση αναμετατόπιση στο κωδ. 27.5.2936 (β.σ. 6152/06) 716-2006 με θέμα «Επιλογή και απόσπασξη εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ως Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών για 499 Σχολικές Βιβλιοθήκες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Ανάπτυξη της Ενέργειας «Σχολικές Βιβλιοθήκες» του ΕΠΕΑΕΚ(1.3.β και 1.4.γ) με θέτηση ενός έτους, για το σχολικό έτος 2935-2936».
- Την υπ' αριθμ. 62568/7.02.6.2006 υπουργική απόφαση «Πρόσκληση θέτησης - Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς όλους τους ενδιαφερομένους εκπαιδευτικούς Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την επιλογή Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για ένα έτος (2936-2937)».
- Την υπ' αριθμ. 31728/7.01.2006 υπουργική απόφαση «Επιλογή και Απόσπασξη εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ως Υπευθύνων Σχολικών Βιβλιοθηκών για 499 Σχολικές Βιβλιοθήκες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με θέτηση ενός έτους για το σχολικό έτος 2006-2007».
- Τις προτάσεις των ΠΥΣΔΕ της χώρας που διενεργούν την επιλογή και τοποθέτηση των εκπαιδευτικών στις Σχολικές Βιβλιοθήκες.
- Το ν. 127/1991, αρθ. 1, παρ. 5 «Γράμμα των μονίμων υπαλλήλων του Δημοσίου».
- Την υπ' αριθμ. 1288/6.7.1995 4. 1132/04 υπουργική απόφαση 1962 (1941/6.2.2002), με θέμα «Παύση Αποσπασχών Σχολικών Βιβλιοθηκών, όπως τροποποιή-

1: ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

2: ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

3: Αρ. Φύλλου 1632 17 Αυγούστου 2007

4: ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

«Συμφέρει στους πολλούς, οι νόμοι για τις ιδιωτικές σχέσεις να είναι επεικείς και φιλόανθρωποι. Αντίθετα, σας ωφελεί, οι νόμοι για τα κοινά να είναι αυστηροί και ανελέητοι. Έτσι, οι πολίτευόμενοι ελάχιστα θα μπορούν να σας αδικούν.»
(Δημοσθένης, Λόγος κατά του Τιμοκράτους)

4.2 Η εκτελεστική λειτουργία

4.2.1 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Σύμφωνα με το Σύνταγμα για να εκλεγεί κάποιος Πρόεδρος της Δημοκρατίας πρέπει να έχει τα εξής προσόντα (Άρθρο 31):

- Να είναι Έλληνας πολίτης, τουλάχιστον πριν από πέντε έτη και να έχει Ελληνική καταγωγή, από πατέρα ή μητέρα.
- Να έχει συμπληρώσει το 40ό έτος της ηλικίας του.
- Να έχει νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται από τη Βουλή για περίοδο πέντε ετών. Επιτρέπεται η επανεκλογή του ίδιου προσώπου άλλη μία πενταετία. Η εκλογή γίνεται με ονομαστική (δηλαδή φανερή) ψηφοφορία σε ειδική συνεδρίαση της Βουλής.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας πριν αναλάβει την άσκηση των καθηκόντων του δίνει ενώπιον της βουλής τον καθιερωμένο όρκο. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο ανώτατος άρχων της χώρας, είναι επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας και ρυθμιστής του πολιτεύματος. Επισημαίνεται ότι ο Πρόεδρος είναι ο ανώτατος άρχοντας, ενώ ο λαός είναι το ανώτατο όργανο του κράτους. Ως ανώτατος άρχων εκπροσωπεί τη χώρα διεθνώς, συμβολίζει τον λαό και το έθνος. Γι' αυτό χρειάζεται να είναι μια προσωπικότητα κύρους με καθολική αποδοχή. Επιπλέον, χρειάζεται να υπάρχει συναίνεση των κομμάτων πριν από την εκλογή του. Ο νομοθέτης απαιτεί αυξημένη πλειοψηφία για την εκλογή του (πρώτη ψηφοφορία 200 ψήφους). Αν μετά από αλληπάλληλες ψηφοφορίες δεν μπορεί να υπάρξει συναίνεση, και επειδή η διαδικασία δεν μπορεί να συνεχίζεται επ' άοριστον, επιτρέπεται στην τελευταία ψηφοφορία εκλογή με σχετική πλειοψηφία.

Η φιλοσοφία και η λογική του Συντάγματος απαιτεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να είναι το πρότυπο του Έλληνα, να προβάλλει τα θετικά και ενοποιητικά στοιχεία του λαού, να είναι υπεράνω κομμάτων, δογμάτων και συμφερόντων, να ασκεί τα καθήκοντά του στο πλαίσιο της νομιμότητας, του δικαίου και του εθνικού συμφέροντος. Απαιτεί να είναι ρυθμιστής του πολιτεύματος, που σημαίνει ότι προβαίνει σε όλες τις απαραίτητες πράξεις για να λειτουργεί σωστά και αποφεύγει όλες τις πράξεις που θα μπορούσαν να βλάψουν το πολίτευμα. Αλλά και αν το πολίτευμα κλονιστεί, οφείλει να το επαναφέρει στην κανονικότητα, στη νομιμότητα, ώστε ο λαός να έχει εμπιστοσύνη στο πολίτευμα και στην κυβέρνηση.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μετέχει στη νομοθετική και εκτελεστική λειτουργία. Όμως, επειδή οφείλει να αποδέχεται και να εγκρίνει τις αποφάσεις της Βουλής και της κυβέρνησης, λογικό είναι να μην φέρει ευθύνη γι' αυτές τις πράξεις. Άλλωστε, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων και για πράξεις ήσσονος σημασίας, ουδεμία πράξη του Προέδρου ισχύει, ούτε εκτελείται χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού, ο οποίος με μόνη την υπογραφή του γίνεται υπεύθυνος, και χωρίς τη δημοσίευσή της στην εφημερίδα της κυβερνήσεως.

Το Σύνταγμα αναφέρει ρητά ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν ευθύνεται οπωσδήποτε για πράξεις που έχει ενεργήσει κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Μόνο κατ' εξαίρεση ευθύνεται σε δύο περιπτώσεις: πρώτον, για εσχάτη προδοσία και δεύτερον, για παραβίαση με πρόθεση του Συντάγματος.

Γενικά, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει άλλες αρμοδιότητες παρά μόνον όσες του απονέμουν ρητά το Σύνταγμα και οι νόμοι που είναι σύμφωνοι με αυτό.

«Αρχή άνδρα δείκνυσι.» (Πιπτακός)

«Ου μόνον αρχή άνδρα δείκνυσι, αλλά και αρχήν ανήρ.»
(Επαμεινώνδας)

«Πρόσεχε Περικλείς, ελευθέρων άρχεις, Ελλήνων
άρχεις, πολιτών Αθηναίων.» (Περικλής)

«Το ήθος όλων των πολιτών γίνεται όμοιο με το ήθος
των αρχόντων τους.» (Ισοκράτης, Πανηγυρικός)

Πάυλος Κουντουριώτης
πρώτος Πρόεδρος της
Ελληνικής Δημοκρατίας (1924).

Για να εκλεγεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας πρέπει να συγκεντρώσει ορισμένες ψήφους. Ειδικότερα:

Α' ψηφοφορία: 200 ψήφοι, αν όχι, ψηφοφορία μετά από πέντε μέρες.

Β' ψηφοφορία: 200 ψήφοι, αν όχι, ψηφοφορία μετά από πέντε μέρες.

Γ' ψηφοφορία: 180 ψήφοι, αν όχι, διάλυση της βουλής και γίνονται εκλογές.

Η νέα βουλή μόλις συγκροτηθεί, ψηφίζει για πρόεδρο της δημοκρατίας.

Δ' ψηφοφορία: 180 ψήφοι, αν όχι ψηφοφορία μετά από πέντε μέρες.

Ε' ψηφοφορία: 151 ψήφοι, αν όχι, ψηφοφορία μετά από πέντε μέρες.

ΣΤ' ψηφοφορία: σχετική πλειοψηφία.

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις:

- Προεδρία Δημοκρατίας:

<http://www.presidency.gr/>

- Κυβέρνησης:

<http://www.primeminister.gov.gr/>

4.2.2 Η κυβέρνηση

Την κυβέρνηση αποτελεί το **Υπουργικό Συμβούλιο**, το οποίο απαρτίζεται από τον **Πρωθυπουργό** και τους **υπουργούς**. Κανένας δεν μπορεί να διοριστεί μέλος της κυβέρνησης ή υφυπουργός αν δεν συγκεντρώνει τα προσόντα που ορίζονται για τον βουλευτή, δηλαδή χρειάζεται να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει την ικανότητα του εκλέγειν και να έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας **διορίζει τον Πρωθυπουργό** και, με πρότασή του, **διορίζει και παύει τα λοιπά μέλη της κυβέρνησης** και τους υφυπουργούς. Πρωθυπουργός διορίζεται ο αρχηγός του κόμματος το οποίο διαθέτει την **απόλυτη πλειοψηφία των εδρών στη Βουλή** μετά από εκλογές. Αν κανένα κόμμα δεν διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέχει στον αρχηγό του κόμματος που διαθέτει **σχετική πλειοψηφία** διερευνητική εντολή για να σχηματίσει κυβέρνηση. Αν δεν μπορέσει να σχηματίσει αυτός κυβέρνηση δίνεται διερευνητική εντολή στον

αρχηγό του δεύτερου κόμματος κ.ο.κ.

Ο Πρωθυπουργός εξασφαλίζει την ενότητα της κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειές της καθώς και των δημοσίων γενικά υπηρεσιών για την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής μέσα στο πλαίσιο των νόμων. Τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου καθώς και οι υφυπουργοί είναι συλλογικώς υπεύθυνοι για τη γενική πολιτική της κυβέρνησης και καθένας από αυτούς για τις πράξεις ή παραλείψεις της αρμοδιότητάς του.

Η κυβέρνηση σύμφωνα με το Σ. έχει τις εξής αρμοδιότητες:

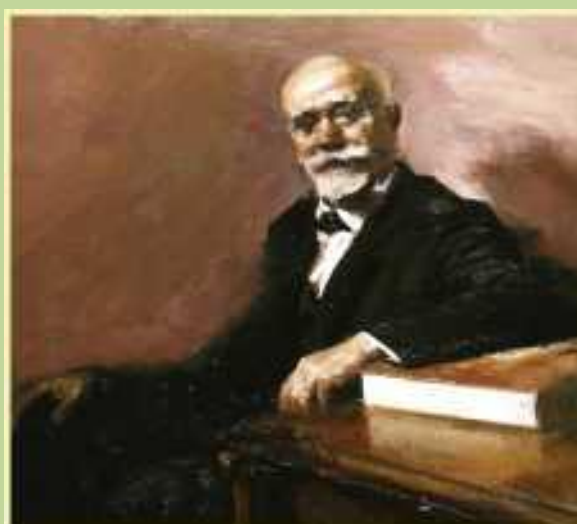
- Ασκεί την εκτελεστική εξουσία.
- Καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας.
- Προτείνει και προσυπογράφει τα Προεδρικά Διατάγματα.
- Διοικεί τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας.
- Αναπληρώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην περίπτωση που δεν υπάρχει ή αρνείται ο Πρόεδρος της Βουλής.

Ιωάννης Καποδίστριας

Χαρίλαος Τρικούπης

Ελευθέριος Βενιζέλος

Κωνσταντίνος Καραμανλής

Ανδρέας Παπανδρέου

4.2.3 Η δημόσια διοίκηση

Η δημόσια διοίκηση μπορεί να οργανώνεται με βάση δύο συστήματα, το συγκεντρωτικό και το αποκεντρωτικό. Σύμφωνα με το **συγκεντρωτικό σύστημα** η δημόσια διοίκηση ασκείται από **κεντρικά όργανα** (Υπουργεία), που έχουν αρμοδιότητα σε όλη την επικράτεια. Σύμφωνα με το **αποκεντρωτικό σύστημα**, η δημόσια διοίκηση ασκείται από **κεντρικά και περιφερειακά όργανα**. Τα κεντρικά έχουν γενική αρμοδιότητα σε όλη την επικράτεια, ενώ τα περιφερειακά υπάγονται στην κεντρική διοίκηση και έχουν επιμέρους αρμοδιότητες σε ένα τμήμα της επικράτειας. Μόνο αν τα περιφερειακά όργανα έχουν **αποφασιστικές αρμοδιότητες**, υπάρχει εφαρμογή του αποκεντρωτικού συστήματος. Τα **πλεονεκτήματα** του συγκεντρωτικού συστήματος είναι ότι εξασφαλίζει μια ενιαία, στη χάραξη και στην εφαρμογή, πολιτική για όλη την επικράτεια αφενός, και αφετέρου έχει μικρότερο κόστος λειτουργίας. Όμως, έχει δύο **μειονεκτήματα**: α) αναπτύσσεται μια δυσκίνητη γραφειοκρατία, αφού οι πολίτες ακόμα και για μικρά ζητήματα καταφεύγουν στο κέντρο, β) η κεντρική

διοίκηση αγνοεί την ιδιαιτερότητα των τοπικών συνθηκών και προβλημάτων. Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του αποκεντρωτικού συστήματος είναι ακριβώς τα αντίθετα του συγκεντρωτικού συστήματος. Εκτός από την αποκέντρωση της εξουσίας κατά τόπο (περιφερειακή, τοπική αυτοδιοίκηση) υπάρχει και η καθ' ύλη αποκέντρωση. Στην καθ' ύλη αποκέντρωση ορισμένοι τομείς του κράτους αυτοδιοικούνται, είτε ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) είτε ως Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) (βλέπε κεφ. 6.3.2). Η δημόσια διοίκηση, η γραφειοκρατία, καλείται να εφαρμόσει τις αποφάσεις της κυβέρνησης σε όλους τους τομείς (παιδεία, δημόσια έργα, γεωργική πολιτική κτλ.). Για να επιτελέσει το έργο της, με εξουσιοδότηση του Συντάγματος ή του νόμου, θέτει κανόνες δικαίου, δηλαδή κανονιστικές διοικητικές πράξεις (π.χ. οι αστυνομικές ή υγειονομικές διατάξεις). Επίσης, για να ρυθμίσει πλείστες όσες ατομικές περιπτώσεις εκδίδει ατομικές διοικητικές πράξεις (π.χ. η μετάθεση υπαλλήλου).

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι το σύγχρονο ελληνικό κράτος χαρακτηρίζεται από **δυσκυβερνησία**, δηλαδή από την αδυναμία εφαρμογής νόμιμων και αποδεκτών, κοινωνικά και πολιτικά, αποφάσεων, η οποία οφείλεται κυρίως στους εξής λόγους: στην πολυνομία και στην μη εφαρμογή των νόμων, στη δυσλειτουργία της γραφειοκρατίας, στην έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και κράτους, στις κοινωνικές και πολιτικές πιέσεις, στην ανομία και στην παρανομία (βλέπε και κεφ. 5). Ειδικότερα, όσον αφορά την πολυνομία επισημαίνεται ότι υπάρχει μια πληθώρα κανόνων (νόμοι, διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις), και αρκετοί από αυτούς χρειάζονται ερμηνεία. Η πολυνομία είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο, που παρατηρείται σ' όλα τα κράτη, και έχει

σημαντικές συνέπειες, όπως: πρώτον, η «άγνοια των νόμων» από όλους, τους πολίτες, τους νομικούς, τους δικαστές. Ακόμα και ο νομοθέτης αγνοεί τι θεσπίζει, τι τροποποιεί, τι καταργεί. Δεύτερον, η έλλειψη κύρους των νόμων, δηλαδή, οι νόμοι χάνουν το κύρος τους γιατί δεν εφαρμόζονται.

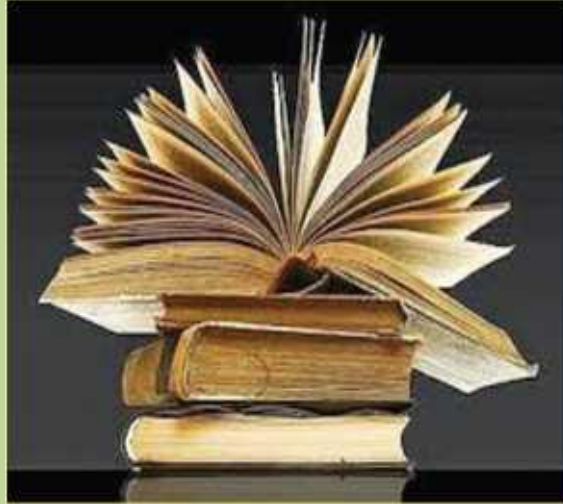
Μερικά παραδείγματα μη εφαρμογής νόμων είναι τα εξής:

- **Απαγορεύονται οι παράνομες χωματερές, και όμως υπάρχουν.**
- **Απαγορεύονται οι καταλήψεις των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, και όμως γίνονται.**
- **Απαγορεύεται το κάπνισμα σε κλειστούς χώρους, και όμως κάποιοι καπνίζουν.**

**«Η διαβούλευση επί των νομοσχεδίων γίνεται και μέσω του δικτυακού τόπου www.opengov.gr»
(Ν.4048/2012, Άρθρο 14)**

Υπουργείο Εσωτερικών: <http://www.ypes.gr/el/>

Όπως επισημαίνεται, «ο νόμος - κάθε νόμος - οφείλει να είναι λιτός, ίνα ευκόλως κατανοήται από τους όσοι είναι ατριβείς εις την νομοθετικήν γλώσσαν. Προς τούτο δε η σύνταξις και η ψήφισις αυτού χρειάζεται άνδρας εκπαιδευτάς, ίνα μη είπω σοφούς, όχι δε προχειρολόγους και άλλους ενεργούντας υπό το κράτος των παρορμήσεων της στιγμής». (καθηγητής Δ. Κόρσος).

Πολυνομία

Πολυνομία

Γραφειοκρατία

Πολυνομοσχέδια

Το ερώτημα είναι, πώς αντιμετωπίζεται αυτή η κατάσταση; Για τη βελτίωση της διακυβέρνησης προβλέπεται η εφαρμογή αρχών και μέσων καλής νομοθέτησης, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας νόμων. Έτσι, κατά την κατάρτιση των νόμων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές καλής νομοθέτησης, όπως:

- Η αναγκαιότητα της ρύθμισης.
- Η απλότητα και η σαφήνεια και η αποφυγή αντιφατικών ρυθμίσεων.
- Η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα και οι συνέπειες της ρύθμισης.
- Η προσβασιμότητα στις ρυθμίσεις και με ηλεκτρονικά μέσα.
- Η διαφάνεια και η ασφάλεια δικαίου.

Επίσης, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα μέσα καλής νομοθέτησης, ιδίως:

α) Η διαβούλευση. Επιτυγχάνεται με τη δημοσιοποίηση της σχεδιαζόμενης ρύθμισης με σκοπό την έγκαιρη ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών και των κοινωνικών φορέων.

β) Η ανάλυση συνεπειών των ρυθμίσεων. Κάθε σχέδιο νόμου συνοδεύεται από ανάλυση συνεπειών των ρυθμίσεων.

γ) Η αιτιολογική έκθεση. Κάθε σχέδιο νόμου κατά την κατάθεσή του στη Βουλή συνοδεύεται από αιτιολογική έκθεση, που εξηγεί την αναγκαιότητα και τον σκοπό της ρύθμισης.

δ) Η απλούστευση. Κατά τη σύνταξη κάθε σχεδίου νόμου, λαμβάνεται μέριμνα για την απλούστευση των διαδικασιών.

ε) Η αξιολόγηση αποτελεσμάτων εφαρμογής. Μετά την πάροδο τριετίας αξιολογείται η ρύθμιση με βάση τα δεδομένα που ανακύπτουν από την εφαρμογή της.

στ) Η αναμόρφωση του δικαίου. Η αναμόρφωση αποσκοπεί στον περιορισμό της πολυνομίας, την επικαιροποίηση και την αποκάθαρση της υφιστάμενης νομοθεσίας.

Το ερώτημα είναι, πώς αντιμετωπίζεται η πολυνομία; Ήδη προβλέπεται και λειτουργεί το Γραφείο Καλής Νομοθέτησης στη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης και τα Γραφεία Νομοθετικής Πρωτοβουλίας των Υπουργείων. (Ν. 4048/2012)

Στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την Ανοιχτή Δημόσια Διοίκηση και Διακυβέρνηση, η χώρα συμμετέχει ενεργά στην διεθνή πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership - O.G.P.). Το O.G.P. αποσκοπεί να διασφαλίσει συγκεκριμένες κυβερνητικές δεσμεύσεις για την προώθηση της διαφάνειας, την ενδυνάμωση των πολιτών, την καταπολέμηση της διαφθοράς και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη σύγχρονη διακυβέρνηση.

Κατά τη σύνταξη κάθε σχεδίου νόμου, λαμβάνεται μέριμνα για την απλούστευση των διαδικασιών, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας (μείωση εμπλεκόμενων φορέων, μείωση απαιτούμενων δικαιολογητικών κτλ.).

4.2.4 Ανεξάρτητες διοικητικές αρχές

Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές ιδρύθηκαν κατ' αρχήν στις Η.Π.Α. και στη συνέχεια στην Ευρώπη, όταν διαπιστώθηκε ότι ο κομματισμός του κρατικού μηχανισμού δεν εξασφαλίζει την αναγκαία αντικειμενική και αμερόληπτη δράση της διοίκησης, τουλάχιστον σε ορισμένους ευαίσθητους τομείς.

Η δυσλειτουργία του κράτους σε βασικούς τομείς, οδήγησε τον νομοθέτη να κατοχυρώσει με Συνταγματικές διατάξεις την ανεξάρτητη λειτουργία ορισμένων τομέων της διοίκησης. Έτσι δημιουργήθηκαν οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές.

Τα πρόσωπα που διοικούν τις ανεξάρτητες αρχές διορίζονται με ορισμένη θητεία και διέπονται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία, δηλαδή δεν υπόκεινται σε κυβερνητικές εντολές. Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της διάσκεψης των προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Εκτός από τις πέντε Συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες αρχές, υπάρχουν και άλλες που προβλέπονται από νόμους, όπως η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού, ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας, η Ανεξάρτητη Αρχή για τις Συμβάσεις κτλ.

Οι ανεξάρτητες αρχές που προβλέπονται στο Σύνταγμα είναι οι εξής:

α. Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ.). Η χειραγώγηση της ραδιοτηλεόρασης από την εκάστοτε κυβέρνηση αποτελεί την κύρια αιτία της κακοδαιμονίας των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Ακόμα κι όταν ιδρύθηκε το Ε.Σ.Ρ. το 1989 δεν μπόρεσε να απαλλαγεί από τους κομματικούς συσχετισμούς και τους κυβερνητικούς εναγκαλισμούς και να λειτουργήσει ανεξάρτητα. Αυτή η κατάσταση οδήγησε στην ανάγκη να

κατοχυρωθεί Συνταγματικά το Ε.Σ.Ρ ως ανεξάρτητη αρχή.

Σκοπός του Ε.Σ.Ρ. είναι να ασκεί τον άμεσο έλεγχο του κράτους στον τομέα της παροχής ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών κάθε είδους.

Μεταξύ άλλων το Ε.Σ.Ρ.:

- Χορηγεί, ανανεώνει και ανακαλεί τις κάθε είδους άδειες και εγκρίσεις για την παροχή ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών.
- Ελέγχει την τήρηση των όρων και των προϋποθέσεων, καθώς και των εν γένει κανόνων και αρχών, που προβλέπονται στην εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία για τη νόμιμη, διαφανή και ποιοτική λειτουργία των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στον τομέα παροχής ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών υπηρεσιών.
- Διασφαλίζει την πολιτική και πολιτιστική πολυμέρεια και πολυφωνία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

β. Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.). Οι πελατειακές σχέσεις, οι κομματικοί διορισμοί, η κυριαρχία της αναξιοκρατίας, η χρήση του κράτους για «βόλεμα» ημετέρων, είναι μερικά από τα στοιχεία που οδήγησαν στη θέσπιση μιας ανεξάρτητης

αρχής που να επιλέγει με αδιάβλητο τρόπο το προσωπικό του δημόσιου τομέα.

Η πλήρωση των θέσεων που αποφασίζεται από την κυβέρνηση, τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού και από τις διοικήσεις των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού και Δημοσίου Δικαίου, υπάγεται στην αρμοδιότητα του Α.Σ.Ε.Π. Το Α.Σ.Ε.Π. έχει ως αποκλειστική αποστολή να εφαρμόζει τους νόμους και κανονισμούς που διέπουν την επιλογή διοριστέων στις δημόσιες υπηρεσίες, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, καθώς και στα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, που ανήκουν ή επιχορηγούνται τουλάχιστον κατά 50% από το κράτος.

Εξαιρούνται και δεν υπάγονται στις διατάξεις του νόμου για τον Α.Σ.Ε.Π. διάφορες κατηγορίες όπως οι δικαστικοί, οι στρατιωτικοί, οι διπλωματικοί υπάλληλοι, οι δημοσιογράφοι, οι ειδικοί σύμβουλοι κτλ.

Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού

www.asep.gr/

Ελληνική Στατιστική Αρχή

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: <http://www.statistics.gr/>

γ. Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο τίτλος, σκοπός της αρχής είναι η προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτη από επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Τέτοια προσωπικά δεδομένα και μάλιστα «ευαίσθητα» είναι αυτά που αφορούν την φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και την ερωτική ζωή, καθώς και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες.

Τα προσωπικά δεδομένα για να τύχουν νομίμως επεξεργασίας πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία εν όψει των σκοπών αυτών. Επεξεργασία επιτρέπεται μόνον όταν το υποκείμενο των δεδομένων δώσει τη συγκατάθεσή του. Μόνο κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επεξεργασία χωρίς τη συγκατάθεσή του, ύστερα από άδεια της αρχής (π.χ. επιβάλλεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος, θέματα υγείας από γιατρούς, λόγοι εθνικής ασφάλειας, διακρίβωση εγκλημάτων).

Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

δ. Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.). Έχει σκοπό την προστασία του απορρήτου των επιστολών, της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο καθώς και την ασφάλεια των δικτύων και πληροφοριών. Στην έννοια της προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου, που προβλέπονται από τον νόμο.

**Αρχή Διασφάλισης
Απορρήτου Επικοινωνιών**

ε. Συνήγορος του πολίτη. Είναι γνωστό ότι η επαφή με τη δημόσια διοίκηση είναι μία «δοκιμασία» για τον πολίτη. Ο πολίτης δεν εξυπηρετείται αλλά ταλαιπωρείται. Δεν είναι λίγες οι φορές που ο γραφειοκράτης αισθάνεται ως ισχυρός και αντιμετωπίζει τον πολίτη ως ανίσχυρο. Ακριβώς αυτή τη δυσλειτουργία, την κακοδιοίκηση, την προσβολή του πολίτη, ήρθε να θεραπεύσει ο νέος θεσμός.

Ο Συνήγορος λοιπόν του πολίτη έχει στόχο την προστασία των πολιτών, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης, την τήρηση της νομιμότητας. Η παρέμβασή του είναι εξωδικαστική και διαμεσολαβητική.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Συνήγορος του Πολίτη

Η παρέμβασή του είναι εξωδικαστική και διαμεσολαβητική.

Η εξωδικαστική αποσκοπεί να παράσχει στον πολίτη τη δυνατότητα επίλυσης του προβλήματος που τον απασχολεί, χωρίς το σημαντικό κόστος σε χρόνο και χρήμα που συνεπάγεται η προσφυγή στα δικαστήρια.

Η διαμεσολαβητική, αποσκοπεί στη διερεύνηση και πιθανή ικανοποίηση των αιτημάτων των πολιτών και η προστασία των δικαιωμάτων τους.

Με ποιον τρόπο ο Συνήγορος του πολίτη προσπαθεί να επιτύχει αυτούς τους στόχους; Όταν χειρίζεται διάφορες υποθέσεις δεν προσηλώνεται στο γράμμα του νόμου αλλά διαπνέεται από την αρχή της επιείκειας και επιδιώκει την εύρυθμη λειτουργία της διοίκησης, την βέλτιστη πρακτική της διοίκησης.

Ηλεκτρονική Διεύθυνση:

<http://www.synigoros.gr/>

4.3 Η δικαστική λειτουργία

Προσέξτε τον παρακάτω διάλογο: ο διαχειριστής του βασιλιά Φρειδερίκου II της Πρωσίας ζητάει από έναν μυλωνά, να αγοράσει τον μύλο και το κτήμα του, που συνόρευε με το βασιλικό ανάκτορο, για να μεγαλώσει το βασίλειό του.

- Μυλωνάς: «Ευχαριστώ, αλλά δεν πουλάω τον μύλο και το κτήμα μου.»
- Διαχειριστής του βασιλιά: «Το ξέρεις ότι ο βασιλιάς μπορεί να σου πάρει το μύλο σου χωρίς να πληρώσει τίποτα;»
- Μυλωνάς: «Το ξέρω, αλλά υπάρχουν δικαστές στο Βερολίνο.»

Η απάντηση του μυλωνά όχι μόνο δεν θύμωσε αλλά τουναντίον χαροποίησε τον βασιλιά Φρειδερίκο Β' τον Μέγα, διότι ο μυλωνάς εξέφραζε την πίστη του λαού στην ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, από τις άλλες εξουσίες, νομοθετική και εκτελεστική, αποτελεί βασικό στοιχείο του κράτους δικαίου και εμπεδώνει το αίσθημα δικαιοσύνης στην κοινωνία. Έτσι εξασφαλίζεται η ουδετερότητα και η αμεροληψία των δικαστών. Έτσι, οι μεν πολίτες προσφεύγουν στη δικαιοσύνη για να βρουν το δίκιο τους και δεν καταφεύγουν στην αυτοδικία, τα δε κρατικά όργανα δεν κάνουν κατάχρηση εξουσίας γιατί γνωρίζουν ότι θα τιμωρηθούν.

Ζητούμενο ανά τους αιώνες η δικαιοσύνη. Αλλά τι εστί δικαιοσύνη; «Δικαιοσύνη είναι τουλάχιστον η δυνατότητα η δική μου, η δική σας, η δυνατότητα όλων, να ψάχνουμε ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς να βρούμε τον ορισμό της.»
(Χανς Κέλσεν)

Κοσμάς Ξενάκης,
Χωρίς τίτλο, 1982-1983.

«Η αδικία γεννά μίση και διχόνοιες και πολέμους μεταξύ των πολιτών, ενώ η δικαιοσύνη ομόνοια και αγάπη.»
(Πλάτων, Πολιτεία)

«Ο Ανάχαρις, Σκύθης ηγεμόνας, είχε χλευάσει τον Σόλωνα για τη δίκαιη νομοθεσία του, παρομοιάζοντάς την σαν τον ιστό της αράχνης, όπου άνετα συλλαμβάνονται τ' απερίσκεπτα κουνουπάκια, όμως σαν τύχει και πλησιάσει κάποιος μεγαλόσχημος ποντικός, αυτός, όπως καθένας που διαθέτει ισχύ, έχει τον τρόπο του να καταξεδιπλώνει το δίκτυο της αράχνης και να διαφεύγει!»
(Πλούταρχος, Σόλων, βλέπε, Κ. Μπέης, Η Ελλάδα που αγάπησα, Η Ελλάδα της χρεοκοπίας)

«Στις άδικες δίκες, όπου υψώνεται ο θρήνος της Δικαιοσύνης, την οποία διασύρουν άνδρες δωροδοκημένοι, εκδίδοντας αποφάσεις μέσ' από στρεψόδικες διαδικασίες.»
(Ησίοδος, Έργα και Ημέραι)

«Όποιος δεν έχει ήδη μέσα στην ψυχή του την αληθινή δικαιοσύνη, αλλά είτε έχει διαφθαρεί με χρήματα, είτε

χαρίζεται λόγω φιλίας, είτε τιμωρεί με εχθρότητα ή υπόκειται στην εξουσία, δεν μπορεί να έχει ορθή κρίση.»
(Κωνσταντίνος Αρμενόπουλος, Νομομαθής του Βυζαντίου, 1320-1380)

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια και οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού λαού. Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, οι οποίοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που παραβιάζουν ή καταλύουν το Σύνταγμα. Επισημαίνεται ότι η διοίκηση έχει Συνταγματική υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο. (Άρθρο 95, παρ. 5)

Τα δικαστήρια ανάλογα με τις υποθέσεις που δικάζουν διακρίνονται σε διοικητικά, πολιτικά, ποινικά. Ειδικότερα:
α) Διοικητικά. Είναι εκείνα που δικάζουν τις διαφορές μεταξύ κράτους και πολίτη. Όταν ένας πολίτης θίγεται από μια πράξη της διοίκησης (π.χ. ο έφορος του επιβάλλει περισσότερο φόρο), μπορεί να προσφύγει στα διοικητικά δικαστήρια.

Αυτά είναι το πρωτοδικείο, το εφετείο και το Συμβούλιο της Επικρατείας (Σ.τ.Ε.). Το Σ.τ.Ε. είναι το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της χώρας και ο ρόλος του είναι σημαντικός γιατί κυρίως προστατεύει τον πολίτη από τις αυθαιρεσίες της διοίκησης και συμβάλλει στην εμπέδωση του κράτους δικαίου. Από τη φύση του ασκεί τον πιο ενοχλητικό έλεγχο στην εκτελεστική εξουσία.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει διοικητικές και δικαστικές αρμοδιότητες. Κύρια διοικητική αρμοδιότητά του είναι

ο έλεγχος των κρατικών δαπανών και των δαπανών των Ο.Τ.Α. Κύρια δικαστική αρμοδιότητά του είναι η εκδίκαση διαφορών σχετικά με τις συντάξεις και τις υποθέσεις των υπόλογων για διαφορές που προκύπτουν από τη διαχείρισή τους.

β) Πολιτικά. Είναι εκείνα που δικάζουν διαφορές μεταξύ πολιτών (π.χ. διαζύγιο, κληρονομικά, δάνειο).

Προσοχή: τα πολιτικά δικαστήρια δεν δικάζουν θέματα πολιτικά ή πολιτικής, αλλά θέματα που αφορούν διαφορές μεταξύ πολιτών.

Αυτά είναι: το ειρηνοδικείο, το πρωτοδικείο, το εφετείο, ο Άρειος Πάγος.

γ) Ποινικά. Είναι εκείνα που δικάζουν τους πολίτες, που με πράξεις ή παραλείψεις τους διέπραξαν αξιόποινη πράξη, τους πολίτες που παραβίασαν τον ποινικό νόμο, που διέπραξαν έγκλημα.

Αυτά είναι: το πταισματοδικείο, το πλημμελειοδικείο, το εφετείο, το μικτό ορκωτό δικαστήριο, ο Άρειος Πάγος. Ο Άρειος Πάγος είναι το ανώτατο πολιτικό και ποινικό δικαστήριο της χώρας.

Η δικαιοσύνη απονέμεται σε δύο βαθμούς. Στον πρώτο βαθμό η υπόθεση εκδικάζεται από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Εφόσον το ζητήσει ο διάδικος, δηλαδή αν κάνει έφεση, η υπόθεση εκδικάζεται σε δεύτερο βαθμό από το εφετείο. Ο διάδικος ζητά από το εφετείο να ελέγξει την ορθότητα της απόφασης, με στόχο να την εξαφανίσει ή να την τροποποιήσει. Αν δεν ικανοποιηθεί στο εφετείο μπορεί να κάνει αναίρεση στον Άρειο Πάγο. Σημειώνεται ότι το εφετείο κρίνει ξανά την ουσία της υπόθεσης ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο, ενώ ο Άρειος Πάγος δεν εξετάζει την ουσία της υπόθεσης, αλλά μόνο αν έγινε σωστή ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου στη συγκεκριμένη περίπτωση.

**«Πιστεύω πως έργο του χριστού πολίτη και του δίκαιου δικαστή είναι να ερμηνεύει τους νόμους έτσι ώστε η ερμηνεία να είναι ωφέλιμη και στο μέλλον για την πόλη.»
(Λυσίας, Κατά Αλκιβιάδου Λιποταξίου)**

Παράδειγμα ανεξαρτησίας δικαστών αποτελούν και οι δικαστές Αναστάσιος Πολυζωίδης και Γεώργιος Τερτσέτης, οι οποίοι αρνήθηκαν να καταδικάσουν τον Κολοκοτρώνη και τον Πλαπούτα.

**Πολυχρόνης Λεμπέσης,
Άρειος Πάγος, 1880.**

**Χάλκινη ψήφος δικαστή της Ηλιαίας,
Μουσείο αρχαίας Αγοράς, Αθήνα.**

Υπάρχουν και τα ειδικά δικαστήρια. Είναι εκείνα τα οποία δικάζουν μόνον ορισμένες υποθέσεις, όσες τους αναθέτουν ειδικοί νόμοι. Αυτά είναι τα τακτικά και έκτακτα στρατοδικεία, ναυτοδικεία και αεροδικεία, τα δικαστήρια ανηλίκων (δικάζουν αδικήματα που έχουν διαπραχθεί από παιδιά μέχρι 17 ετών) και τα εκκλησιαστικά δικαστήρια, τα οποία δικάζουν κληρικούς για εκκλησιαστικά παραπτώματα.

«Μηδενί δίκην δικάσης, πριν αμφοίν μύθον ακούσης.»
(Πλάτων)

Το Σύνταγμα παρέχει ορισμένες εγγυήσεις υπέρ των ατόμων για την απονομή της δικαιοσύνης. Οι εγγυήσεις αυτές είναι:

α) Το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια. Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του.

β) Η αρχή του νόμιμου δικαστή. Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του τον δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος. Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν.

γ) Η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων. Οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφασή του ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής για τα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ζωής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων.

δ) Η αρχή της αιτιολόγησης των αποφάσεων. Κάθε δικαστική απόφαση πρέπει να είναι ειδικά και εμπειριστωμένα αιτιολογημένη και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση. Η γνώμη της μειοψηφίας δημοσιεύεται υποχρεωτικά.

ε) Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα. Εκτός από τις παραπάνω εγγυήσεις υπέρ του ατόμου, το Σ. καθιερώνει και εγγυήσεις υπέρ των δικαστών. Οι εγγυήσεις αυτές αποβλέπουν στην κατοχύρωση της λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών. **Λειτουργική ανεξαρτησία** σημαίνει ότι οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμιά περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί για την κατάλυση του Συντάγματος. **Προσωπική ανεξαρτησία** σημαίνει κατοχύρωση της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστών απέναντι στη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, ούτως ώστε να ασκούν τα καθήκοντά τους απερίσπαστοι και να μην εξαρτώνται παντάπασιν από έξωθεν πιέσεις, δεσμεύσεις, εξαρτήσεις. Οι εγγυήσεις υπέρ των δικαστών, που καθιερώνει το Σ. είναι:

- Η διάκριση των λειτουργιών.
  - Η απονομή της δικαιοσύνης από τακτικούς δικαστές.
  - Η ισοβιότητα των δικαστών.
  - Οι υπηρεσιακές μεταβολές των δικαστών.
  - Η προνομιακή μισθολογική μεταχείριση των δικαστών.
  - Τα ασυμβίβαστα έργα με το δικαστικό λειτούργημα.
- Πέρα από τις όποιες εγγυήσεις υπέρ των δικαστών, χρειάζεται φρόνημα ανεξαρτησίας από πολίτες και πολιτικούς. Κι αυτό δεν επιβάλλεται με νόμους, αλλά είναι θέμα ήθους, παιδείας, συνολικής προσωπικότητας. Βέβαια, η διάκριση των λειτουργιών συνεπάγεται και την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, όμως αυτή, κάποιες φορές, παραβιάζεται από τις παρεμβάσεις της νομοθετικής και της εκτελεστικής λειτουργίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι αν οι δικαστικές αποφάσεις είναι συμφέρουσες,

από ορισμένους, γίνεται λόγος για ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, ενώ αν δεν είναι συμφέρουσες γίνεται λόγος για επηρεασμό της δικαιοσύνης.

«Εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου.»

«Ο καθένας θέλει τη δικαιοσύνη ανεξάρτητη μόνο για τον άλλον.» (Π. Κωστάκος, Αρεοπαγίτης)

«Τι μπορεί να καταστρέψει μια κοινωνία - πολιτεία; Ο πλούτος χωρίς μόχθο, η πολιτική χωρίς αρχές, η επιστήμη χωρίς ανθρωπιά, η απόλαυση χωρίς συναίσθημα, η παιδεία χωρίς ήθος, το εμπόριο χωρίς εντιμότητα και η λατρεία χωρίς προσωπικές θυσίες.» (Μαχάτμα Γκάντι)

«Το σοβαρότερο απ' όλα για τη διατήρηση του πολιτεύματος, που όλοι το παραμελούν σήμερα, είναι το ότι πρέπει να εκπαιδεύονται οι πολίτες σύμφωνα με τις αρχές του πολιτεύματος.» (Αριστοτέλους, Πολιτικά)

Ο ζυγός της δικαιοσύνης

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις:

Υπουργείου Δικαιοσύνης:

<http://www.ministryofjustice.gr/>

Αρείου Πάγου:

<http://www.areiospagos.gr/>

Συμβουλίου της Επικρατείας:

<http://www.ste.gr/>

Ελεγκτικού Συνεδρίου:

<http://www.elsyn.gr/>

Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών:

<http://www.dsa.gr/>

Ερωτήσεις – Ασκήσεις – Δραστηριότητες

Α' ΟΜΑΔΑ

1α. Βάλτε Σ (Σωστό) ή Λ (Λάθος) στην αντίστοιχη απάντηση:

___ Για να εκλεγεί κάποιος βουλευτής πρέπει να έχει συμπληρώσει το 21ο έτος.

___ Οι βουλευτές επικρατείας εκλέγονται σε όλη την επικράτεια.

___ Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από τον λαό.

___ Τα διοικητικά δικαστήρια εκδικάζουν διαφορές μεταξύ κράτους και πολίτη.

___ Τα πολιτικά δικαστήρια εκδικάζουν διαφορές μεταξύ πολιτών.

1β. Ποια από τα παρακάτω είναι ποινή (να κυκλώσετε την σωστή απάντηση):

α. Στέρηση της ελευθερίας.

β. Στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων.

γ. Πρόστιμο.

δ. Φυλάκιση.

ε. Όλα τα παραπάνω.

1γ. Να αντιστοιχίσετε τις έννοιες της Α' στήλης με τις έννοιες της Β' στήλης, γράφοντας τον αντίστοιχο αριθμό της Α' στήλης στο κενό της Β' στήλης.

Α' στήλη		Β' στήλη
1. βουλευτής	___	δικαίωμα veto
2. Πρόεδρος Δημοκρατίας	___	η πρωτοβουλία προέρχεται από τη βουλή
3. πρόταση νόμου	___	προϋποθέσεις εκλέγεσθαι
4. νομοσχέδιο	___	η πρωτοβουλία προέρχεται από την κυβέρνηση
5. διοικητικό δικαστήριο	___	Άρειος Πάγος
6. ποινικό δικαστήριο	___	Συμβούλιο της Επικρατείας

2α. Ποιες προϋποθέσεις πρέπει να έχει κάποιος για να εκλεγεί βουλευτής;

2β. Εξηγείστε το veto του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Β' ΟΜΑΔΑ

1α. Να αναφέρετε δύο ανεξάρτητες αρχές που καθιερώνει το Σύνταγμα και να εξηγήσετε για ποιους λόγους καθιερώθηκαν;

β. Ποιες προϋποθέσεις πρέπει να έχει κάποιος για να εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας;

2α. Τι σημαίνει προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία του δικαστή;

β. Τι σημαίνει το «τεκμήριο αρμοδιότητας», ποιος το έχει και υπέρ τίνος υπάρχει;

Ασκήσεις – Δραστηριότητες

- Περιγράψτε τη διαδικασία που ακολουθείται από τη σύνταξη μέχρι την ψήφιση ενός νόμου.
- Επιλέξτε ένα πρόσωπο της ελληνικής κοινωνίας για Πρόεδρο Δημοκρατίας και δικαιολογήστε τους λόγους της επιλογής σας.
- «Μεθαύριο» σας εκλέγουν Πρωθυπουργό. Να φτιάξετε τον κατάλογο των υπουργείων (ονόματα υπουργείων). Πόσα και γιατί τόσα υπουργεία;
- Με τη βοήθεια του καθηγητή σας να κάνετε αναπαράσταση της βουλής ή / και του δικαστηρίου, αναλαμβάνοντας αντίστοιχους ρόλους.
- Εργασία: μία ομάδα να εντοπίσει δύο περιπτώσεις για τις οποίες θα προσέφευγε στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ.) εναντίον ενός Μ.Μ.Ε. Η άλλη ομάδα να εξετάσει τις προσφυγές. Είναι απαραίτητη η αιτιολόγηση και στις δύο περιπτώσεις.

ΚΕΦ. 5: ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΗ - ώρες: 6

- 5.1 Θεμελιώδεις αρχές της δημόσιας διοίκησης**
  - 5.1.1 Αρχή της νομιμότητας**
  - 5.1.2 Αρχή της διακριτικής ευχέρειας**
  - 5.1.3 Αρχή της προηγούμενης ακρόασης**
  - 5.1.4 Αρχή της αιτιολόγησης των αποφάσεων**
  - 5.1.5 Αρχή της ισότητας**
- 5.2 Οδηγός ορθής διοικητικής συμπεριφοράς**
  - 5.2.1 Κανόνες δράσης και συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων**
  - 5.2.2 Η συμπεριφορά των πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες**
- 5.3 Παθογένειες του διοικητικού μηχανισμού**
  - 5.3.1 Γραφειοκρατία και πολυνομία**
  - 5.3.2 Κομματικοποίηση**
  - 5.3.3 Φαινόμενα κακοδιοίκησης**
  - 5.3.4 Η αντιφατική στάση των πολιτών**
- 5.4 Αντιμετώπιση της παθογένειας της διοίκησης**
  - 5.4.1 Εφαρμογή των αρχών της δημόσιας διοίκησης**
  - 5.4.2 Η Δημόσια διαβούλευση - Ο πολίτης συμπαρωγωγός της δημόσιας διοίκησης**
  - 5.4.3 Ηλεκτρονική διακυβέρνηση**
  - 5.4.4 Πρόγραμμα «Διαύγεια»**
  - 5.4.5 Κέντρα εξυπηρέτησης πολιτών**
- 5.5 «Οδηγίες χρήσης» των δημοσίων υπηρεσιών - Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας**
- 5.6 Το φαινόμενο της διαφθοράς**
  - 5.6.1 Έννοια και συνέπειες**
  - 5.6.2 Φορείς και μέσα αντιμετώπισης**

Στόχοι, οι μαθητές/τριες να μάθουν:

- Να διατυπώνουν τις θεμελιώδεις αρχές του Δημοσίου Δικαίου οι οποίες αποτελούν κανόνες δράσης της δημόσιας διοίκησης και πρωτίστως την αρχή της νομιμότητας.
- Να διακρίνουν βασικούς κανόνες συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και συμπεριφοράς των πολιτών προς τις δημόσιες υπηρεσίες.
- Να καταγράφουν παθογένειες του διοικητικού μηχανισμού.
- Να εξηγούν τους τρόπους αντιμετώπισης της παθογένειας της διοίκησης.
- Να ερμηνεύουν τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και να διεκπεραιώνουν υποθέσεις τους με τις δημόσιες υπηρεσίες.
- Να καταγράφουν και να καταγγέλλουν τα φαινόμενα διαφθοράς που υπέπεσαν στην αντίληψή τους και να γνωρίζουν τους φορείς και τα μέσα αντιμετώπισης της διαφθοράς.

Βασική ορολογία

- αρχή νομιμότητας
- αρχή διακριτικής ευχέρειας
- οδηγός ορθής διοικητικής συμπεριφοράς
- παθογένειες διοικητικού μηχανισμού
- γραφειοκρατία και πολυνομία
- κομματικοποίηση
- φαινόμενα κακοδιοίκησης
- δημόσια διαβούλευση
- ηλεκτρονική διακυβέρνηση
- πρόγραμμα «Διαύγεια»
- Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών
- Κώδικας Διοικ. Διαδικασίας
- φαινόμενο διαφθοράς
- Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΗ

5.1 Θεμελιώδεις αρχές της Δημόσιας Διοίκησης

Η άσκηση της εκτελεστικής (διοικητικής) λειτουργίας έχει ανατεθεί στα διοικητικά όργανα, μονομελή ή συλλογικά, του κράτους. Δηλαδή, σε δημόσια όργανα, τα οποία με τη δράση τους εκφράζουν τη βούληση του κράτους.

Η δράση της δημόσιας διοίκησης δεν είναι ανεξέλεγκτη. Αντίθετα, ρυθμίζεται από ένα σύνολο βασικών αρχών, οι οποίες αποτελούν τις **βασικές αρχές της δημόσιας διοίκησης**, αρχές οι οποίες πρέπει να διέπουν τις σχέσεις πολιτείας και πολίτη, και οι κυριότερες είναι οι εξής:

5.1.1 Αρχή της νομιμότητας

Τα πρόσωπα και οι φορείς της δημόσιας διοίκησης έχουν ορισμένες και συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Η άσκησή τους, πρέπει να είναι σύμφωνη με τους κανόνες δικαίου. Με άλλα λόγια, κάθε όργανο οφείλει να ενεργεί με βάση το αξίωμα «**όταν και όπως ο νόμος ορίζει**». Με βάση αυτό το αξίωμα κρίνεται η νομιμότητα της δράσης τους. Η αρχή λοιπόν της νομιμότητας υποχρεώνει τη δημόσια διοίκηση να ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου, σύμφωνα με τον νόμο.

Παράδειγμα:

Ακραία περίπτωση διοικητικής παρανομίας υπάρχει όταν η διοίκηση δεν συμμορφώνεται με τις δικαστικές αποφάσεις. Η μη εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων - παρά την συνταγματική υποχρέωσή της - εκφράζεται είτε με κωλυσιεργία και επιφυλακτικότητα ως προς την υποχρέωση διενέργειας συγκεκριμένων διοικητικών πράξεων, είτε με αμφισβήτηση της δυνατότητας εκτέλεσης των εν λόγω αποφάσεων.

Ο δημόσιος υπάλληλος οφείλει να τηρεί το Σύνταγμα και τους νόμους και να εκτελεί τα καθήκοντά του με ανεξαρτησία και αμεροληψία. Κατά την άσκηση των καθηκόντων του οφείλει να μην επηρεάζεται από τις πολιτικές πεποιθήσεις του. Οφείλει να γνωρίζει ότι η δημόσια διοίκηση είναι υπεύθυνη για την συνεπή εφαρμογή των εκάστοτε πολιτικών, είτε συμφωνεί είτε διαφωνεί με τις πολιτικές αυτές.

Αναδιοργάνωση της δημόσιας διοίκησης

5.1.2 Η αρχή της διακριτικής ευχέρειας

Επειδή ο νομοθέτης δεν μπορεί να προβλέψει κάθε περίπτωση που μπορεί να προκύψει στο μέλλον, γι' αυτό ο νόμος δίνει την εξουσία στη διοίκηση να αντιμετωπίζει συγκεκριμένες περιπτώσεις, επιλέγοντας ανάμεσα σε διάφορες εξίσου νόμιμες λύσεις. Η διοίκηση στις περιπτώσεις αυτές δικαιούται να δράσει κατά την κρίση της. Η αρχή της διακριτικής ευχέρειας υπάρχει όταν οι κανόνες που ισχύουν δεν καθορίζουν ακριβώς την ενέργεια της διοίκησης. Όταν η διοίκηση κάνει χρήση της αρχής της διακριτικής ευχέρειας, οφείλει να λάβει υπόψη το δημόσιο συμφέρον.

Παράδειγμα:

Ο εκπαιδευτικός δικαιούται να ζητήσει άδεια

υπηρεσιακής εκπαίδευσης, προκειμένου να παρακολουθήσει ένα διήμερο επιμορφωτικό σεμινάριο. Αλλά, το διοικητικό όργανο που θα κρίνει το αίτημα, κρίνει κατά διακριτική ευχέρεια.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν επιτρέπεται ιδίως κατά την άσκηση διακριτικής ευχέρειας, να ασκούν τις αρμοδιότητές τους με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με τις πεποιθήσεις των πολιτών ή να θέτουν γραφειοκρατικά εμπόδια και να καθυστερούν τον χειρισμό υποθέσεων των διοικουμένων. (Σύνταγμα, Άρθρα 4 παρ. 2 και 5 παρ. 2, Ν. 3304/2005)

5.1.3 Αρχή της προηγούμενης ακρόασης

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η αρχή (το δικαίωμα) της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του. Η πρόσκληση από τη διοικητική αρχή προς τον διοικούμενο για να δώσει εξηγήσεις πρέπει να είναι έγκαιρη και καθορίζεται κατά τρόπο συγκεκριμένο από τον υπαλληλικό κώδικα. Εάν η διοίκηση δεν καλέσει αποδεδειγμένα τον ενδιαφερόμενο ή δεν του επιτρέψει να ασκήσει το δικαίωμα ακρόασης, τότε η διοικητική πράξη που θα εκδοθεί είναι παράνομη.

Παράδειγμα:

Το αρμόδιο υπηρεσιακό συμβούλιο, τηρώντας τις προβλεπόμενες προθεσμίες, ζητάει εγγράφως από τον υπάλληλο να του γνωρίσει τους λόγους για τους οποίους απουσίαζε από τη θέση του χωρίς προηγούμενη άδεια. Το έγγραφο αυτό ικανοποιεί το δικαίωμα της ακρόασης του υπαλλήλου πριν από τη λήψη δυσμενούς διοικητικού μέτρου για τον υπάλληλο από αρμόδιο υπηρεσιακό συμβούλιο.

Επισημαίνεται ότι η προηγούμενη ακρόαση δεν απαιτείται όταν η έκδοση της δυσμενούς διοικητικής πράξης στηρίζεται σε πραγματικά γεγονότα που προκύπτουν χωρίς αμφισβήτηση και συνιστούν πειθαρχικό παράπτωμα.

1: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ

2: Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

5.1.4 Αρχή της αιτιολόγησης

Η αρχή της αιτιολόγησης αποσκοπεί στη διασφάλιση της αμεροληψίας και της διαφάνειας στη δράση της δημόσιας διοίκησης. Σκοπός της είναι, αφενός οι διοικούμενοι να γνωρίζουν τους λόγους που οδήγησαν τη διοίκηση στην έκδοση της διοικητικής πράξης, και αφετέρου το δικαστήριο να μπορεί να ελέγξει εάν η διοικητική πράξη είναι σύμφωνη με τους νόμους.

Παράδειγμα:

Πράξη υπηρεσιακού συμβουλίου για κρίση υποψήφιου Σχολικού Συμβούλου, στην οποία δεν αιτιολογείται πλήρως η βαθμολογία αυτού που επιλέχτηκε, σε σύγκριση με τους άλλους υποψήφιους, καθίσταται άκυρη.

Υπάρχει πλήρης αιτιολογία όταν αναφέρονται: α) η νομιμότητα, δηλαδή οι κανόνες δικαίου που στηρίχτηκε η πράξη, β) η σκοπιμότητα της πράξης και γ) η αναφορά των πραγματικών στοιχείων / καταστάσεων, που βασίστηκε η διοικητική πράξη. Εάν η αιτιολογία πάσχει ή είναι ελλιπής ή εάν είναι γενική και αόριστη η διοικητική πράξη είναι άκυρη.

5.1.5 Αρχή της ισότητας

Η αρχή της ισότητας σημαίνει ισότητα όχι μόνο των πολιτών απέναντι στον νόμο αλλά και ισότητα του νόμου απέναντι στους πολίτες. Η ισότητα ως βασική αρχή της διοίκησης δεν έχει μόνο τυπικό αλλά και ουσιαστικό περιεχόμενο. Έτσι για παράδειγμα, ο υπάλληλος οφείλει να αποφεύγει κάθε ενέργεια που μπορεί να χαρακτηριστεί αδικαιολόγητα διακριτική μεταχείριση, είτε είναι ευμενής είτε δυσμενής για τον διοικούμενο.

Παράδειγμα:

Όταν ο δημόσιος υπάλληλος δεν αντιμετωπίζει τους ευρισκόμενους στην ίδια κατάσταση με τον ίδιο τρόπο, αλλά κάνει διακρίσεις λόγω εθνικότητας, θρησκεύματος, κομματικής ιδεολογίας κτλ., τότε παραβιάζει την αρχή της ισότητας.

Υπάρχουν και άλλες αρχές της δημόσιας διοίκησης, που διέπουν τις σχέσεις διοίκησης και διοικουμένων, όπως: η αρχή της χρηστής διοίκησης, η αρχή της αναδρομικότητας, η αρχή της ανάκλησης, η αρχή της ιεραρχικής σχέσης κτλ.

**Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας,
Μάντρες στην Ύδρα, 1959.**

5.2 Οδηγός ορθής διοικητικής συμπεριφοράς

5.2.1 Κανόνες δράσης και συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων

Η συμπεριφορά των δημοσίων υπαλλήλων προς τους πολίτες διέπεται από κανόνες που προβλέπονται στο Σύνταγμα και στους νόμους, κυρίως στον **Δημοσιο-υπαλληλικό Κώδικα**. Οι κυριότεροι από αυτούς τους κανόνες είναι:

A. Γενικοί κανόνες συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων

α. Πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην πατρίδα

Οι δημόσιοι υπάλληλοι ως εκτελεστές της βούλησης του κράτους είναι επιφορτισμένοι - εκ της αποστολής τους - να υπηρετούν τον λαό, τη συνταγματική τάξη και τη δημοκρατία. Ο υπάλληλος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του **δεν ενεργεί ως άτομο αλλά ως εκτελεστής της θέλησης του κράτους**. (Σ., Άρθρο 103 παρ. 1)

β. Προστασία δημοσίου συμφέροντος

Αποτελεί τον κύριο πυρήνα της δράσης των δημοσίων υπηρεσιών αλλά και κάθε υπαλλήλου. Η δημόσια διοίκηση έχει υποχρέωση την αποκλειστική επιδίωξη του **δημοσίου συμφέροντος**. Η έννοια του δημοσίου συμφέροντος δεν προκαθορίζεται, ωστόσο η συγκεκριμενοποίησή της υπακούει στην αρχή της νομιμότητας.

γ. Εξυπηρέτηση και σεβασμός προς τον πολίτη

Η εξυπηρέτηση του πολίτη αποτελεί βασική επιδίωξη και μέλημα του δημοσίου υπαλλήλου και θεμελιώνεται σε δύο κανόνες του Συντάγματος: σύμφωνα με τον πρώτο οι κρατικές εξουσίες υπάρχουν υπέρ του λαού, και σύμφωνα με τον δεύτερο, οι δημόσιοι υπάλληλοι

τίθενται στην υπηρεσία του ελληνικού λαού.

δ. Προάσπιση της νομιμότητας

Η δράση της δημόσιας διοίκησης και των λειτουργών της διέπεται αποκλειστικά και μόνο από τους κανόνες του Συντάγματος, τους κανόνες του Ευρωπαϊκού Δικαίου που έχουν άμεση εφαρμογή, τις διεθνείς συνθήκες που έχουν κυρωθεί από τη Βουλή, τους Νόμους, τα Προεδρικά Διατάγματα καθώς και τις κανονιστικές πράξεις της διοίκησης που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση νόμου.

Τούτο σημαίνει ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι οφείλουν να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια απαγορεύεται από τα πιο πάνω νομοθετήματα και να προβαίνουν μόνο σε ενέργειες που προβλέπονται και επιτρέπονται από αυτά.

1: Σχέσεις Δημοσίων Υπαλλήλων και Πολιτών

2: Οδηγός Ορθής Διοικητικής Συμπεριφοράς

Αποτελεσματικότητα - αποδοτικότητα - ποιότητα δημοσίων υπαλλήλων

Ο δημόσιος υπάλληλος φροντίζει για την αρτιότητα της εργασίας του, ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητά της. Εκτελεί τα καθήκοντά του γρήγορα, αποτελεσματικά και αποδοτικά, χωρίς να επικαλείται τεχνικές δυσκολίες και διάφορες σκοπιμότητες. Καταβάλλει ειλικρινή προσπάθεια και εργάζεται με ζήλο για την εκτέλεση του έργου

του, σε όλη τη διάρκεια του ωραρίου.

Σημειώνεται ότι δεν είναι επιτρεπτό υπηρεσίες και φορείς του Δημοσίου να τροποποιούν το ωράριο υποδοχής των πολιτών αιφνιδίως, ανατρέποντας πρακτικές που ακολουθούνται επί μακρόν, δεδομένου ότι με τον τρόπο αυτό προκαλείται ανεπίτρεπτα μεγάλη ταλαιπωρία στο κοινό.

Η διαρκής επιμόρφωση των δημοσίων υπαλλήλων βελτιώνει την ποιότητα της δημόσιας διοίκησης.

B. Ειδικές υποχρεώσεις των δημοσίων υπαλλήλων

α. Ευπρέπεια και σεβασμός

Ο δημόσιος υπάλληλος πρέπει να συμπεριφέρεται πάντοτε κατά τρόπο που να καθίσταται άξιος της εμπιστοσύνης του κοινού. Πρέπει να τηρεί, σε κάθε περίπτωση, τους βασικούς κανόνες καλής συμπεριφοράς ανεξαρτήτως της ψυχικής του διάθεσης. Δηλαδή:

- Να έχει επιμελημένη και ευπρεπή εμφάνιση.
- Να συμπεριφέρεται με ευγένεια και κοσμιότητα.
- Να απευθύνεται στους πολίτες στον πληθυντικό.
- Να μην καπνίζει.
- Να μην κάνει εξωϋπηρεσιακή χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή του.

β. Ανεξαρτησία και αμεροληψία

Ο δημόσιος υπάλληλος εκτελεί τα καθήκοντά του με

αμεροληψία, ανεπηρέαστος από οποιουδήποτε είδους εξωυπηρεσιακές παρεμβάσεις. Πρέπει να παρέχει στον διοικούμενο κατ' ελάχιστο, την εγγύηση αμερόληπτης και αντικειμενικής κρίσης, δηλαδή κρίσης απαλλαγμένης από οποιαδήποτε μορφής προκατάληψη.

γ. Υπευθυνότητα

Ο δημόσιος υπάλληλος οφείλει να επιδεικνύει υπευθυνότητα και να υποστηρίζει και αιτιολογεί τις αποφάσεις και ενέργειές του. Οφείλει να διασφαλίζει τη συνέχεια της διοικητικής δράσης και να μεριμνά για την ενότητα της δημόσιας υπηρεσίας. Η επίκληση αλλαγών στο προσωπικό ή στην ηγεσία της υπηρεσίας δεν μπορεί να προβάλλεται ως λόγος για τη μη διεκπεραίωση ή την καθυστέρηση διεκπεραίωσης μιας υπόθεσης του πολίτη.

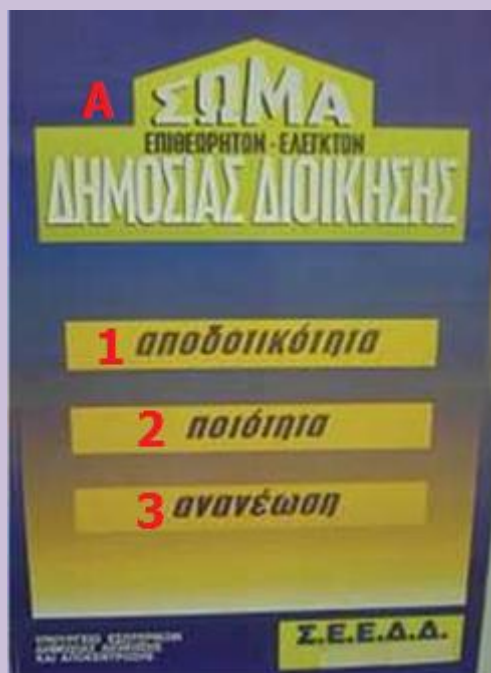
δ. Πρόσβαση σε έγγραφα - δημοσιοποίηση στοιχείων

Ο υπάλληλος διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών στα διοικητικά έγγραφα (ηλεκτρονικά ή μη) καθώς και στα ιδιωτικά έγγραφα (ηλεκτρονικά ή μη), που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και αφορούν εκκρεμή ή διεκπεραιωμένη υπόθεσή του.

Επισημαίνεται ότι η διακριτικότητα της συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων είναι υποχρεωτική ακόμη και στην ιδιωτική ζωή τους. Κατά τις κείμενες διατάξεις και τη νομολογία οι υπάλληλοι οφείλουν να συμπεριφέρονται με κόσμιο και διακριτικό τρόπο ώστε να μη θίγεται το κύρος της δημόσιας υπηρεσίας (αποφεύγοντας πράξεις ειρωνείας, αγένειας, σεξουαλικής παρενόχλησης κτλ.).

Όταν περιέλθει σε υπάλληλο αίτηση του ενδιαφερομένου, για την οποία δεν είναι αρμόδια η υπηρεσία του, φροντίζει για την εντός της προβλεπόμενης

προθεσμίας διαβίβασή της στην αρμόδια υπηρεσία και ενημερώνει εγγράφως τον ενδιαφερόμενο.
(Ν. 2690 / 1999, Άρθρο 4)

A: Σώμα Επιθεωρητών - Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης

1: αποδοτικότητα

2: ποιότητα

3: ανανέωση

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις: <http://www.ydmed.gov.gr/>
<http://www.seedd.gr/>

Οι δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν οργανικές θέσεις είναι μόνιμοι εφόσον αυτές οι θέσεις υπάρχουν.

(Σ., Άρθρο 103, παρ. 4)

5.2.2 Η συμπεριφορά των πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες

Δεν έχουν μόνο οι δημόσιοι υπάλληλοι υποχρεώσεις, αλλά και οι πολίτες. Έτσι, **κάθε πολίτης οφείλει**, μεταξύ άλλων:

- Να υπακούει στο Σύνταγμα και τους νόμους του κράτους καθώς και να ενεργεί σύμφωνα με τους

κανόνες αυτούς και τους κανόνες της δημόσιας διοίκησης.

- **Να συνεργάζεται με τους καθ' ύλην αρμόδιους φορείς για τη διεκπεραίωση των υποθέσεών του και να διευκολύνει τους υπαλλήλους με την παροχή των αναγκαίων πληροφοριών και διευκρινίσεων.**
- **Να μην προβαίνει σε ψευδείς δηλώσεις ή στην υποβολή παραποιημένων ή πλαστογραφημένων εγγράφων ή στοιχείων.**
- **Να συμπεριφέρεται με ευγένεια και σεβασμό προς τους δημόσιους υπαλλήλους.**

5.3 Παθογένειες του διοικητικού μηχανισμού

5.3.1 Γραφειοκρατία και πολυνομία

Η γραφειοκρατία, δηλαδή ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας, της δημόσιας διοίκησης, είναι ο κύριος παράγοντας συνολικής υπανάπτυξης της χώρας. Η γραφειοκρατία δεν μπορεί να αντιδράσει ευέλικτα και αποτελεσματικά σ' ένα ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Και αυτό είναι ίσως το μεγαλύτερο πολιτικό και οικονομικό πρόβλημα της χώρας, αφού δεν μπορεί γρήγορα και αποτελεσματικά να υλοποιήσει τους σχεδιασμούς και τα προγράμματα της κυβέρνησης.

Η αδυναμία εκσυγχρονισμού, η έλλειψη ικανού προσωπικού λόγω κομματικών / πελατειακών προσλήψεων, η μη αξιολόγηση και η μη αξιοκρατική εξέλιξη του προσωπικού, οι πολλοί και αντιφατικοί νόμοι είναι μερικοί λόγοι δυσλειτουργίας της γραφειοκρατίας.

Ειδικότερα, η πολυνομία έχει σαν συνέπεια την «**άγνοια των νόμων**» από όλους, τους πολίτες, τους νομικούς, τους δικαστές, αλλά και την **έλλειψη κύρους των νόμων**, γιατί δεν εφαρμόζονται. Είναι γνωστό ότι το πρόβλημα δεν είναι η ύπαρξη νόμων, αλλά η μη εφαρμογή των νόμων.

Η γραφειοκρατία είναι μία μέθοδος οργάνωσης της διοίκησης σε γραφεία με ιεραρχική δομή, καθορισμένους ρόλους και τυποποιημένες διαδικασίες. Και αυτή η μέθοδος έχει πλεονεκτήματα αλλά συνεπάγεται και καθυστερήσεις. Στα σύγχρονα κράτη, που ρυθμίζουν τη ζωή του ανθρώπου από τη γέννηση μέχρι τον θάνατο, η γραφειοκρατία είναι απαραίτητη. Όμως, η εποχή της ταχύτητας, η εποχή που καταργεί τον χώρο και τον χρόνο, δεν μπορεί να ανεχθεί χρονοβόρες διαδικασίες, όλα πρέπει να γίνονται αμέσως στον κατάλληλο χρόνο. Γι' αυτό κάποιοι κάνουν λόγο για το τέλος της γραφειοκρατίας,

γιατί είναι μία μέθοδος αντιπαραγωγική και αναποτελεσματική που ταλαιπωρεί τους πολίτες.

«Οι νόμοι δεν θα πρέπει να μεταβάλλονται συχνά.»
(Πλάτων, Νόμοι)

«Αν καταργούμε εύκολα τους υπάρχοντες νόμους και θεσπίζουμε καινούργιους, εξασθενίζουμε τη δύναμη του νόμου.»
(Αριστοτέλους, Πολιτικά)

«Όσο πιο διεφθαρμένο είναι το κράτος, τόσο πιο πολλούς νόμους έχει.» (Τάκιτος)

5.3.2 Κομματικοποίηση

Μέχρι το **1911**, που θεσπίστηκε με το Σύνταγμα η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων, το κάθε κόμμα που κέρδιζε τις εκλογές, απέλυε πολλούς δημοσίους υπαλλήλους και διορίζε ψηφοφόρους του. Οι απολυμένοι υπάλληλοι μαζεύονταν στην πλατεία Κλαυθμώνος (εξ ου και το όνομά της) και έκλαιγαν τη μοίρα τους. Μία από τις παθογένειες της δημόσιας διοίκησης είναι η κομματικοποίησή της. Το κόμμα που κερδίζει τις εκλογές θεωρεί δικαίωμά του την κατάληψη των δημοσίων θέσεων από στελέχη και ψηφοφόρους του. Επιπλέον, κάθε κυβέρνηση τοποθετεί σε διευθυντικές θέσεις κομματικά στελέχη. Και αυτό έχει ως συνέπεια την έλλειψη της συνέχειας στην διοίκηση και την αξιοποίηση της εμπειρίας των υπαλλήλων. Η κατάσταση αυτή άρχισε να βελτιώνεται το **1994** με την καθιέρωση της επιλογής των δημοσίων υπαλλήλων από το Ανώτατο Συμβούλιο Δημοσίων Υπηρεσιών (Α.Σ.Ε.Π.).

Η υποχρέωση πολιτικής ουδετερότητας των δημοσίων υπαλλήλων συνδέεται με την παραδοχή ότι ο

δημόσιος υπάλληλος οφείλει να μένει αμέτοχος στην πολιτική διαμάχη και να ασκεί τα καθήκοντά του κατά τρόπο αμερόληπτο και αντικειμενικό. Η πολιτική ουδετερότητα συνδέεται με το δικαίωμα της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων της οποίας αποτελεί αντιστάθμισμα.

Η υποχρέωση πολιτικής ουδετερότητας δεν μπορεί να φτάσει στην πλήρη αποστέρηση της ελευθερίας της έκφρασης του λόγου των δημοσίων υπαλλήλων, ούτε να στερήσει το δικαίωμα των υπαλλήλων να ασκούν δημόσια κριτική για τους προϊσταμένους τους, εφόσον το δικαίωμα ασκείται κατά τρόπο ώστε να μην θίγεται η εικόνα της αμερόληπτης και αντικειμενικής δημόσιας δράσης.

«Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, στους υπαλλήλους του Δημοσίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή δημοσίων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή επιχειρήσεων η διοίκηση των οποίων ορίζεται άμεσα ή έμμεσα από το Δημόσιο με διοικητική πράξη ή ως μέτοχοι.»

(Σ., Άρθρο 29, παρ.3)

5.3.3 Φαινόμενα κακοδιοίκησης

Τα φαινόμενα κακοδιοίκησης και δυσλειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών τα βιώνουν τόσο το κράτος (κυρίως η κυβέρνηση) όσο και οι πολίτες. Για την κατάσταση αυτή ευθύνεται αφενός ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας (π.χ. κομματικές προαγωγές) και αφετέρου η συμπεριφορά των δημοσίων υπαλλήλων που στελεχώνουν τις δημόσιες υπηρεσίες με αυτά τα προβλήματα. Εν προκειμένω κάποιοι δημόσιοι υπάλληλοι δεν συμπεριφέρονται ως δημόσιοι λειτουργοί, γιατί δεν έχουν

συνειδητοποιήσει ότι ο υπάλληλος είναι λειτουργός και κατά την άσκηση της υπηρεσίας του δεν ενεργεί ως άτομο αλλά ως εκτελεστής της θέλησης του κράτους.

Φαινόμενα κακοδιοίκησης είναι:

- Η αδυναμία - ανικανότητα υλοποίησης της κυβερνητικής πολιτικής.
- Η διαφθορά των δημοσίων υπαλλήλων (π.χ. το γρηγορόσημο).
- Οι αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση υποθέσεων των πολιτών.
- Το υψηλό κόστος λειτουργίας από την αδικαιολόγητη σπατάλη δημόσιου υλικού.

«Στην προσπάθειά μας να μην προηγείται κανείς, μένουμε όλοι στάσιμοι.»

(Ν. Δήμου, Οι Νέοι Έλληνες)

Δημήτρης Μυταράς,
Εργαστήριο, 1993.

5.3.4 Η αντιφατική στάση των πολιτών

Γενικά, ο Έλληνας ως διοικούμενος πολίτης, ταυτοχρόνως, αποστρέφεται και μάχεται το κράτος. Ίσως γιατί το κράτος από υπηρέτης εξελίχθηκε σε δυνάστη, ενώ ο πολίτης από αφέντης έγινε υπήκοος. Κι' αυτό συνέβη κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και συνεχίστηκε και μετά την απελευθέρωση της χώρας. Την ίδια στιγμή που δεν ανέχεται το κράτος απαιτεί τα πάντα από αυτό. Δεν θέλει το κράτος αλλά απαιτεί από αυτό καλύτερη υγεία, παιδεία, συντάξεις κτλ. Βέβαια, το Ελληνικό κράτος διαμορφώθηκε πατερναλιστικά, αφού από τα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης έμαθε τους Έλληνες να περιμένουν τα πάντα από το κράτος. Πάντοτε το ερώτημα είναι τι κάνει ή τι έκανε το κράτος, και όχι αν πρέπει ή έπρεπε να το κάνει.

Δεν είναι αντιφατικό και παράλογο να προσπαθείς να κοροϊδέψεις το κράτος, π.χ. να μην πληρώνεις τους φόρους, και να απαιτείς από το κράτος καλούς δρόμους, καλή υγεία και παιδεία, περισσότερο πράσινο κτλ.; Συνήθως υπάρχει μια αντιπαλότητα μεταξύ κράτους και πολίτη. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης, η αμοιβαία καχυποψία. Το κράτος δεν εμπιστεύεται τον πολίτη και ο πολίτης δεν εμπιστεύεται το κράτος. Ευτυχώς, τα τελευταία χρόνια διαμορφώνεται μια κουλτούρα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και οι σχέσεις κράτους - πολίτη έχουν βελτιωθεί σημαντικά.

Ο Τζακ Γουέλς, ένας από τους πλέον επιτυχημένους Μάνατζερ του κόσμου δήλωσε: «Το μεγαλύτερο κατόρθωμά μου είναι η δημιουργία ενός αξιοκρατικού συστήματος διοίκησης, το οποίο επέτρεψε σε χιλιάδες ανθρώπους να ικανοποιήσουν τα όνειρά τους.»

(Από τον ημερήσιο Τύπο)

Η εφαρμογή των νόμων, μπορεί να αντιμετωπιστεί με την πρόταση που έχει κάνει ο Εμμανουήλ Ροΐδης, εδώ και πάνω από έναν αιώνα, δηλαδή με την ψήφιση ενός νόμου που θα έχει μία και μόνη διάταξη: να εφαρμόζονται οι νόμοι.

(«Τα Άπαντά του», τ. Α', Αθήνα, 1955)

5.4 Αντιμετώπιση της παθογένειας της διοίκησης

5.4.1 Εφαρμογή των αρχών της Δημόσιας Διοίκησης

Παραπάνω (κεφ. 5.1) αναφέρθηκαν οι θεμελιώδεις αρχές της δημόσιας διοίκησης. Οι αρχές αυτές έχουν στόχο να ασκείται εντός των πλαισίων του **Συντάγματος και των νόμων** η δράση της δημόσιας διοίκησης. Η εφαρμογή τους είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των παθογενειών της διοίκησης.

Επιπλέον, το πρόβλημα της νομιμότητας και της αποτελεσματικότητας των δημόσιων υπηρεσιών συναρτάται, σε τελευταία ανάλυση, από το **επίπεδο των δημοσίων υπαλλήλων**. Γι' αυτό και οι υπάλληλοι είναι απαραίτητο να ευαισθητοποιηθούν στην εξυπηρέτηση του πολίτη και να διαμορφώσουν **αντίληψη νομιμότητας και αποτελεσματικότητας**. Το κράτος και οι δημόσιοι υπάλληλοι, ως εκφραστές της βούλησης του κράτους, υπάρχουν για τον λαό. Σκοπός του κράτους και υποχρέωση των υπαλλήλων είναι να υπηρετούν το **δημόσιο συμφέρον**. Ήδη, για την αντιμετώπιση των παθογενειών της διοίκησης γίνεται:

α) Η αναδιοργάνωση του δημόσιου τομέα. Στόχος είναι η δημιουργία μιας ευέλικτης διοίκησης με μικρότερο κόστος, ο εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών με βάση τις αρχές της διοικητικής επιστήμης, η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται:

- **Η αποκομματικοποίηση της δημόσιας διοίκησης.** Οι πολιτικοί θα είναι υπεύθυνοι για την κυβερνητική πολιτική και οι δημόσιοι υπάλληλοι (στελέχη) υπεύθυνοι για τη δημόσια διοίκηση.
- **Η αξιολόγηση των υπαλλήλων.** Δημιουργία και εφαρμογή νέου συστήματος αξιολόγησης με βάση

την αξιοκρατία και το επιτυγχανόμενο αποτέλεσμα.

β) Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων υπηρεσιών. Στόχος είναι τόσο η αύξηση της παραγωγικότητας του δημόσιου τομέα, όσο και η χρησιμότητα του παραγόμενου προϊόντος για την οικονομία και την κοινωνία.

Αυτονόητον: ένα σύστημα αξιολόγησης αντικειμενικό και αξιοκρατικό.

Γιατί η δημόσια διοίκηση δεν λειτουργεί ορθολογικά; Διότι υπάρχουν συμφέροντα (π.χ. σωματεία συνδικαλιστών), που δεν επιθυμούν τις μεταρρυθμίσεις και είναι ισχυρότερα από τα συμφέροντα που εξυπηρετούνται από τις μεταρρυθμίσεις.

«Ελάχιστοι από τους πολιτικούς ή διοικητικούς προϊσταμένους των ελληνικών δημοσίων υπηρεσιών θα δέχονταν να αξιολογηθούν με βάση ένα διαφανές και αντικειμενικό σύστημα κρίσης.» (Π. Καρκατσούλης Εφ. Ημερησία, 14/15 Δεκ. 2002)

5.4.2 Η Δημόσια διαβούλευση - Ο πολίτης συμπαραγωγός της δημόσιας διοίκησης

Για τη βελτίωση της διακυβέρνησης προβλέπεται η εφαρμογή αρχών και μέσων καλής νομοθέτησης, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των νόμων. Έτσι, κατά την κατάρτιση των νόμων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές καλής νομοθέτησης, όπως: η αναγκαιότητα της ρύθμισης και η προσβασιμότητα στις ρυθμίσεις και με ηλεκτρονικά μέσα. Επίσης, να λαμβάνονται υπόψη τα μέσα καλής νομοθέτησης, όπως η διαβούλευση. Η διαβούλευση επιτυγχάνεται με τη δημοσιοποίηση της σχεδιαζόμενης ρύθμισης με σκοπό την έγκαιρη ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών και των κοινωνικών φορέων (βλέπε κεφ. 4.2.3.).

Ήδη, στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την Ανοιχτή Δημόσια Διοίκηση και Διακυβέρνηση, η χώρα συμμετέχει ενεργά στη διεθνή πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership - O.G.P.). Το O.G.P. αποσκοπεί να διασφαλίσει συγκεκριμένες κυβερνητικές δεσμεύσεις για την προώθηση της διαφάνειας, την ενδυνάμωση των πολιτών, την καταπολέμηση της διαφθοράς και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη σύγχρονη διακυβέρνηση.

5.4.3 Ηλεκτρονική διακυβέρνηση

Ηλεκτρονική διακυβέρνηση σημαίνει ηλεκτρονική δικτύωση των δημόσιων υπηρεσιών, μεταξύ τους και με πρόσωπα, ώστε οι πολίτες να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις τους εύκολα και γρήγορα μέσω των Η/Υ. Στόχος είναι η μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση των ευεργετικών συνεπειών της σύγχρονης ηλεκτρονικής τεχνολογίας, για την εξυπηρέτηση του πολίτη.

Η χρήση του διαδικτύου στη σχέση κράτους - πολίτη παρέχει:

- **Πληροφόρηση.** Διάθεση πληροφοριών, απλή και γρήγορη, στους πολίτες.
- **Επικοινωνία.** Επικοινωνία του πολίτη με τις δημόσιες υπηρεσίες (e-mails, forums κτλ.).
- **Συναλλαγή.** Διεξαγωγή συναλλαγών (υποβολή εντύπων, πληρωμές κτλ.).

1: www.ermis.gov.gr

Οι Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες της Εθνικής Πύλης Δημόσιας Διοίκησης.

Ο δημόσιος υπάλληλος φροντίζει για την εγκυρότητα, νομιμότητα, πληρότητα, ακρίβεια και επικαιροποίηση των πληροφοριών στις οποίες οι συναλλασσόμενοι με τη δημόσια υπηρεσία έχουν πρόσβαση με ή χωρίς χρήση των Τ.Π.Ε.

(Ν. 3979/2011, Άρθρο 4, παρ. 3)

5.4.4 Πρόγραμμα «Διαύγεια»

Το Πρόγραμμα **Δι@ύγεια** (Ν. 3861 / 2010) στοχεύει στην επίτευξη της **μέγιστης δυνατής δημοσιότητας** της κυβερνητικής πολιτικής και της διοικητικής δραστηριότητας, τη **διασφάλιση της διαφάνειας** και την εμπέδωση της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας από την πλευρά των φορέων άσκησης της δημόσιας εξουσίας. Μέσω του προγράμματος **Διαύγεια**:

α) Εισάγεται η υποχρέωση ανάρτησης των αποφάσεων των κυβερνητικών οργάνων και της διοίκησης στο διαδίκτυο. Όλες οι αποφάσεις εκτελούνται εφόσον αναρτηθούν στον δικτυακό τόπο et.diavgeia.gov.gr. Με την ολοκλήρωση της ανάρτησης η κάθε απόφαση αποκτά έναν μοναδικό Αριθμό Διαδικτυακής Ανάρτησης (Α.Δ.Α.).

β) Ο πολίτης μπορεί να έχει πρόσβαση στο σύνολο των νόμων και αποφάσεων που εκδίδουν τα κυβερνητικά όργανα, οι φορείς του στενού και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι Ανεξάρτητες Αρχές και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

5.4.5 Κέντρα εξυπηρέτησης πολιτών

Τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.), έχουν σχεδιαστεί για την ηλεκτρονική πληροφόρηση και εξυπηρέτηση του πολίτη από το σπίτι ή από το γραφείο, υλοποιώντας ένα ουσιαστικό βήμα προς την ηλεκτρονική διακυβέρνηση.

Η πρωτοτυπία των Κ.Ε.Π. συμπυκνώνεται στο σύνθημα «**διακινούνται τα έγγραφα και όχι οι πολίτες**». Λειτουργούν βάσει της αρχής της ολοκληρωμένης εξυπηρέτησης του πολίτη από μία θέση εργασίας (one stop shop), παρέχοντας:

- **Ενημέρωση για τις ενέργειες που απαιτούνται για τη διεκπεραίωση διοικητικών υποθέσεων.**

- **Διεκπεραίωση**, προμηθεύοντας τους ενδιαφερόμενους με τα κατάλληλα έντυπα αιτήσεων και αναζητώντας τα απαιτούμενα δικαιολογητικά από τις αρμόδιες υπηρεσίες.
- **Άλλες υπηρεσίες**, όπως επικύρωση αντιγράφων, χορήγηση φορολογικής ενημερότητας, ηλεκτρονική υποβολή φορολογικών δηλώσεων, Φ.Ε.Κ., πληροφορίες για προκηρύξεις, θέματα κοινωνικής πρόνοιας κτλ.

ΚΕΠ πήρες; **1500** τηλεφωνικό κέντρο **1** εξυπηρέτησης πολιτών

1: τηλεφωνικό κέντρο εξυπηρέτησης πολιτών

Τα Κ.Ε.Π. βρίσκονται σε κάθε δήμο, δηλαδή κοντά στον πολίτη, και του προσφέρουν πολλές και άμεσες υπηρεσίες. Δεν χρειάζεται να τρέχει κανείς άσκοπα. Γι' αυτό και έχουν γίνει αποδεκτά αλλά και σημείο αναφοράς για τις συναλλαγές με τη δημόσια διοίκηση. Πράγματι, τα Κ.Ε.Π. είναι ένας από τους πιο επιτυχημένους θεσμούς του δημοσίου. Παράδειγμα, στο Κ.Ε.Π. - «Οδηγός του πολίτη» μπορείτε να βρείτε πλήθος χρήσιμων πληροφοριών (πατήστε το πλήκτρο CTRL + κλικ με το ποντίκι στη λέξη που σας ενδιαφέρει):

Εκπαίδευση και Έρευνα

Ανώτατη Εκπαίδευση, Εκπαίδευση (γενικά), Έρευνα (γενικά), Κατηγορίες εκπαίδευσης, Ξένες Γλώσσες, Προσχολική Αγωγή, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση.

5.5 «Οδηγίες χρήσης» των δημοσίων υπηρεσιών - Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας

Για να βελτιωθούν οι σχέσεις κράτους - πολίτη και για να καταπολεμηθεί η γραφειοκρατία, ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690 / 1999) προβλέπει απλούστευση διαδικασιών σε αρκετές περιπτώσεις.

Από τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας αναφέρονται μερικά άρθρα που έχουν πρακτική χρησιμότητα στις συναλλαγές του πολίτη με τη δημόσια διοίκηση. Τα άρθρα αναφέρονται, όπως είναι στον νόμο, για να αποτελέσουν και μια άσκηση των μαθητών. Η υπογράμμιση, το μαύρισμα (**Bold**), έγινε για να επισημανθούν τα σημαντικότερα. Όλα τα κατωτέρω είναι ο κανόνας. Πιθανόν να υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις που δεν αναφέρονται ή που περιλαμβάνονται σε άλλους νόμους.

Άρθρο 3: Αιτήσεις προς τη διοίκηση

παρ. 3. Για τη διευκόλυνση των ενδιαφερομένων, χρησιμοποιούνται έντυπα αιτήσεων, τα οποία χορηγούν υποχρεωτικώς οι δημόσιες αρχές, για όλα τα θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Αν ο ενδιαφερόμενος δηλώσει ότι δεν μπορεί ή δεν γνωρίζει να γράψει, ο αρμόδιος υπάλληλος, οφείλει να συντάξει ο ίδιος την αίτηση.

παρ. 4. Τα στοιχεία της ταυτότητας που αναφέρονται στην αίτηση, όταν πρόκειται για Έλληνες πολίτες, αποδεικνύονται από το δελτίο αστυνομικής ταυτότητας ή τη σχετική προσωρινή βεβαίωση της αρμόδιας αρχής ή το διαβατήριό ή την άδεια οδήγησης ή το ατομικό βιβλιάριο υγείας όλων των ασφαλιστικών φορέων.

παρ. 5. Γεγονότα ή στοιχεία που δεν αποδεικνύονται από το δελτίο ταυτότητας ή από τα αντίστοιχα έγγραφα, αν ειδικές διατάξεις δεν ορίζουν διαφορετικά, γίνονται

δεκτά βάσει υπεύθυνης δήλωσης του ενδιαφερομένου, η οποία και διατυπώνεται σε προβλεπόμενο από τις σχετικές διατάξεις έντυπο.

παρ. 6 α. Όταν για τη διεκπεραίωση υπόθεσης απαιτούνται δικαιολογητικά, πιστοποιητικά ή στοιχεία, που η έκδοσή τους δεν προϋποθέτει τη σύμπραξη του αιτούντος και τα οποία δεν συνυποβάλλονται με την αίτησή του, η αρμόδια υπηρεσία, για την έκδοση της τελικής πράξης, τα αναζητεί από τις οικείες υπηρεσίες του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου.

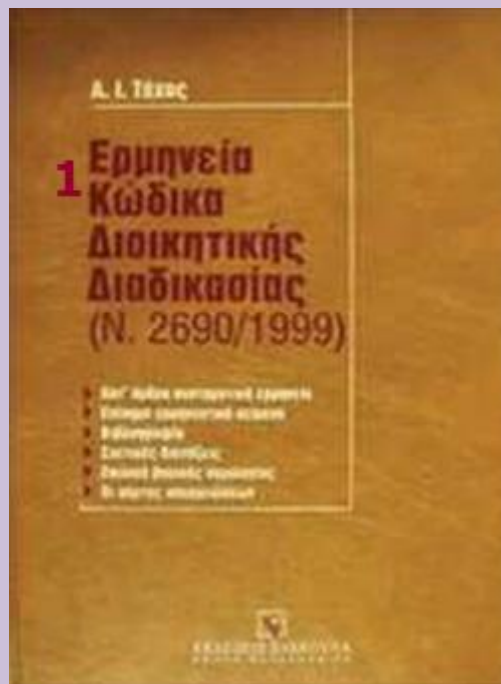
Άρθρο 4: Διεκπεραίωση υποθέσεων από τη διοίκηση

παρ. 1. α. Οι δημόσιες υπηρεσίες, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, όταν υποβάλλονται αιτήσεις, οφείλουν να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις των ενδιαφερομένων και να αποφαινόμενοι για τα αιτήματά τους μέσα σε προθεσμία πενήντα (50) ημερών, εφόσον από ειδικές διατάξεις δεν προβλέπονται μικρότερες προθεσμίες.

Αν η αίτηση υποβληθεί σε αναρμόδια υπηρεσία, η υπηρεσία αυτή οφείλει, μέσα σε τρεις (3) ημέρες, να τη διαβιβάσει στην αρμόδια και να γνωστοποιήσει τούτο στον ενδιαφερόμενο.

παρ. 2. Εάν κάποια υπόθεση δεν μπορεί να διεκπεραιωθεί λόγω αντικειμενικής αδυναμίας, ειδικά αιτιολογημένης, η αρμόδια υπηρεσία οφείλει, εντός πέντε (5) τουλάχιστον ημερών πριν από την εκπνοή τους, να γνωστοποιήσει εγγράφως στον αιτούντα: α) τους λόγους της καθυστέρησης, β) τον υπάλληλο που έχει αναλάβει την υπόθεση και τον αριθμό τηλεφώνου του, για την παροχή πληροφοριών και γ) κάθε άλλη χρήσιμη πληροφορία.

παρ. 4. Οι διοικητικές αρχές οφείλουν, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου, να χορηγούν αμέσως πιστοποιητικά και βεβαιώσεις. Αν η άμεση χορήγηση τούτων δεν είναι δυνατή, αυτά αποστέλλονται ταχυδρομικώς, μέσα σε προθεσμία δέκα (10) ημερών, στη διεύθυνση που έχει δηλωθεί.

1: Ερμηνεία Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999)

Άρθρο 5: Πρόσβαση σε έγγραφα

παρ. 1. Κάθε ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων. Ως διοικητικά έγγραφα νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις.

παρ. 2. Όποιος έχει ειδικό έννομο συμφέρον δικαιούται, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται στις

δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με υπόθεσή του η οποία εκκρεμεί σε αυτές ή έχει διεκπεραιωθεί από αυτές. παρ. 3. Το κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαίωμα δεν υφίσταται στις περιπτώσεις που το έγγραφο αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου, ή αν παραβλάπεται απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις...

παρ. 6. Η χρονική προθεσμία για τη χορήγηση εγγράφων κατά τις παραγράφους 1 και 2 ή την αιτιολογημένη απόρριψη της σχετικής αίτησης του πολίτη είναι είκοσι (20) ημέρες.

Άρθρο 11: Βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής - Επικύρωση των αντιγράφων

παρ. 1. Η βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του ενδιαφερομένου γίνεται, από οποιαδήποτε διοικητική αρχή «ή τα Κ.Ε.Π.», βάσει του δελτίου ταυτότητας ή των αντίστοιχων εγγράφων που προβλέπονται στο άρθρο 3. Δεν απαιτείται βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του ενδιαφερομένου, όταν προσέρχεται αυτοπροσώπως για υποθέσεις του στις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα ή τα Κ.Ε.Π., προσκομίζοντας το δελτίο ταυτότητας ή τα αντίστοιχα πρωτότυπα έγγραφα. Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τον Ν. 4250/2014, Άρθρο 1, παρ. 2:

β. Δεν υφίσταται πλέον η υποχρέωση υποβολής πρωτοτύπων εγγράφων, με την επιφύλαξη της περίπτωσης δ' και των εγγράφων που προσκομίζονται για δικαστική χρήση, ή επικυρωμένων αντιγράφων των εγγράφων αυτών από τους ενδιαφερόμενους για το σύνολο των συναλλαγών τους με τις υπηρεσίες και τους φορείς. Αντί πρωτότυπων ή επικυρωμένων αντιγράφων, υποβάλλονται και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά

από τις υπηρεσίες και τους φορείς ευκρινή φωτοαντίγραφα των πρωτότυπων εγγράφων που εκδόθηκαν από τις υπηρεσίες και τους φορείς αυτούς ή των ακριβών αντιγράφων τους.

Ομοίως, υποβάλλονται και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά ευκρινή φωτοαντίγραφα από αντίγραφα ιδιωτικών εγγράφων τα οποία έχουν επικυρωθεί από δικηγόρο, καθώς και ευκρινή φωτοαντίγραφα από τα πρωτότυπα όσων ιδιωτικών εγγράφων φέρουν θεώρηση από υπηρεσίες και φορείς.

Επίσης, υποβάλλονται και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά ευκρινή φωτοαντίγραφα από αντίγραφα εγγράφων που έχουν εκδοθεί από αλλοδαπές αρχές και έχουν επικυρωθεί από δικηγόρο.

Ρέμπραντ, Ζητιάνοι, 1630.

Ισότητα

Δημήτρης Περδικίδης,
Σύνθεση, 1972.

5.6 Το φαινόμενο της διαφθοράς

5.6.1 Έννοια και συνέπειες

Διαβάζουμε στον Τύπο, ότι είναι ανησυχητικά τα ευρήματα της έρευνας, που διενήργησε για το φαινόμενο της διαφθοράς η μη κυβερνητική οργάνωση **Διεθνής Διαφάνεια**, που δημοσιοποιήθηκε επ' ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας κατά της Διαφθοράς. Η έρευνα αυτή βασίστηκε στη γνώμη των πολιτών από όλο τον κόσμο, και έδειξε ότι οι πλέον διεφθαρμένοι θεσμοί σε παγκόσμιο επίπεδο είναι τα πολιτικά κόμματα και ακολουθούν τα κοινοβούλια, η αστυνομία και οι δικαστικές αρχές. Στην Ελλάδα, οι πλέον διεφθαρμένοι κλάδοι του δημόσιου τομέα θεωρούνται η υγειονομική περίθαλψη, η εφορία και η πολεοδομία.

Η Ελλάδα κατατάσσεται στην ίδια ομάδα κρατών με την Αίγυπτο, τη Γουατεμάλα, το Πακιστάν, τη Λετονία και την Κόστα Ρίκα και σε χειρότερη θέση από την ομάδα στην οποία συγκαταλέγονται η Τουρκία, η πΓΔΜ και η Αργεντινή. Στον ανεπτυγμένο κόσμο η διοικητική διαφθορά δεν θεωρείται σημαντικό πρόβλημα. Εξαίρεση αποτελούν η Ελλάδα, η Γαλλία, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία.

Σε αρκετούς πολίτες, αλλά και ευρύτερα στη κοινωνία κυριαρχεί η αντίληψη ότι υπάρχουν πολλά φαινόμενα αδιαφάνειας και διαφθοράς στη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών. Ένα από τα σημαντικότερα είναι η συμπεριφορά των υπαλλήλων, συμπεριφορά η οποία χαρακτηρίζεται ως απαράδεκτη, ανήθικη, διεφθαρμένη. Οι όροι «λάδωμα», «γρηγορόσημο», και φράσεις όπως «όλοι ίδιοι είναι», «αυτός τα πιάνει», μαρτυρούν την κατάσταση αυτή. Αλλά και κάποιοι που ασκούν δημόσια εξουσία έχουν παρόμοια συμπεριφορά. Οι όροι «λαμόγιο», «διεφθαρμένος» κτλ. κυριαρχούν καθημερινά στο

λεξιλόγιό μας.

Κάποια πρόσωπα, που ασκούν εξουσία, είτε πολιτική είτε οικονομική είτε άλλη εξουσία, παρουσιάζουν επιλήψιμη συμπεριφορά, γιατί ακριβώς δεν έχουν όλη την εξουσία αλλά ένα μέρος της. Ειδικότερα: οι πολιτικοί έχουν πολιτική αλλά δεν έχουν οικονομική εξουσία, και αυτό τους αναγκάζει να αναπτύσσουν σχέσεις διαπλοκής με την οικονομική εξουσία. Οι έχοντες οικονομική εξουσία δεν έχουν πολιτική εξουσία, και αυτό τους αναγκάζει να αναπτύσσουν σχέσεις διαπλοκής με την πολιτική εξουσία. Έτσι λοιπόν αναπτύσσονται **σχέσεις διαπλοκής μεταξύ πολιτικής και οικονομικής εξουσίας**. Το πρόβλημα της διαφθοράς δεν είναι άσχετο με την **έλλειψη εμπιστοσύνης προς το πολιτικό σύστημα**, αλλά και γενικότερα της μειωμένης εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και πολίτη. Επειδή στην πολιτική κυριαρχούν η κομματοκρατία και οι πελατειακές σχέσεις, η πολιτική όχι μόνο δεν παράγει νόημα ζωής (στόχους ζωής), αλλά θεωρείται από αρκετούς πολίτες μια «κακόφημη» δραστηριότητα. Γι' αυτό και οι πολίτες δυσπιστούν έναντι της πολιτικής και των πολιτικών και στρέφονται:

α) Είτε σε μεσσίες και σωτήρες κάθε λογής και σε λαϊκιστές ηγέτες που καλλιεργούν τα ένστικτα και τις αδυναμίες του λαού για να στραφούν τελικά εναντίον του.

β) Είτε στρέφονται προς το παρελθόν, ζητώντας εκεί αγκυροβόλιο. Αφού δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στο παρόν και στο μέλλον (νόημα ζωής για το μέλλον), υπάρχει πίστη στο παρελθόν, π.χ. στο μεγαλείο της αρχαίας Ελλάδας, στα κατορθώματα του παρελθόντος. Και αυτό, δηλαδή το αγκυροβόλιο στο παρελθόν και η έλλειψη εμπιστοσύνης προς το παρόν και το μέλλον, εμποδίζει τις όποιες προσπάθειες εκσυγχρονισμού.

Open Government Partnership

Στο πλαίσιο υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για ένα νέο μοντέλο Δημόσιας Διοίκησης και Διακυβέρνησης, η Ελλάδα συμμετέχει στη **Διεθνή Πρωτοβουλία Συνεργασίας των Ηνωμένων Εθνών για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership - O.G.P.)**. Για τον σκοπό αυτό εκπονείται Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση, μέσα από ευρεία διαβούλευση και συνεργασία με φορείς και την κοινωνία των πολιτών. Ο διάλογος για την Ανοιχτή Διακυβέρνηση έχει ξεκινήσει και μας αφορά όλους. Γιατί Ανοιχτή Διακυβέρνηση σημαίνει **Συμμετοχή, Διαφάνεια, Λογοδοσία, Αποτελεσματικότητα**.

«Προχωρήστε, τσακίστε τη διαφθορά και τη διαπλοκή, όπου κι αν βρίσκεται, όποιοι κι αν είναι οι ένοχοι.»
(Πρωθυπουργός, Α. Σαμαράς)

«Μην ανεχθείτε κανενός είδους παρέμβαση ή εξωτερική πίεση από οποιονδήποτε θελήσει να σας επηρεάσει. Αυτή η κοινωνία υπέφερε στο παρελθόν από παρόμοιες πρακτικές που διέχυσαν ένα καθεστώς αδιαφάνειας και

διαφθοράς στις δημόσιες συμβάσεις, με αποτέλεσμα να πληγεί ο ανταγωνισμός και να κατρακυλήσει η χώρα μας στα πιο χαμηλά επίπεδα της διεθνούς κατάταξης για τη διαφθορά.» (Βασίλης Φλωρίδης, πρώτος πρόεδρος της Ανεξάρτητης Αρχής για τις Συμβάσεις, αποχαιρετιστήριο λόγος, 2014)

5.6.2 Φορείς και μέσα αντιμετώπισης

Επειδή, συνήθως, η δημιουργία δεν συντελείται σε περιόδους ευφορίας αλλά σε περιόδους δυσκολίας, τώρα υπάρχει λαμπρή ευκαιρία για δημιουργία. Είναι η ώρα για το πολιτικό σύστημα, μέσω της διεθνούς συνεργασίας, να επιβάλει πολιτική μηδενικής ανοχής στην πολιτική και οικονομική διαφθορά.

Η **Διεθνής Διαφάνεια** είναι ένα παγκόσμιο κίνημα που μοιράζεται ένα κοινό όραμα: έναν κόσμο όπου οι κοινωνίες και η καθημερινή ζωή των ανθρώπων θα είναι απαλλαγμένες από τη διαφθορά. Ιδρύθηκε στο Βερολίνο από πρώην στελέχη της Παγκόσμιας Τράπεζας και αποτέλεσε την κινητήρι δύναμη για τη θέσπιση Παγκόσμιας Ημέρας κατά της διαφθοράς από τον Ο.Η.Ε. Η **Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάς** με το έργο της συμβάλλει σημαντικά στην αποκάλυψη και τη δημοσιοποίηση σημαντικών περιστατικών διαφθοράς. Και επειδή σε όλη την Ελλάδα υπάρχουν περιστατικά διαφθοράς, χρειάζεται η βοήθεια και η συμμετοχή των πολιτών για την καταγραφή και την αντιμετώπισή τους.

1: οργάνωση κατά της διαφθοράς

**Κ. Μπακούρης, Πρόεδρος
Διεθνούς Διαφάνειας - Ελλάς**

Η «Διαφάνεια Τώρα!» είναι μια υπηρεσία υποδοχής καταγγελιών που αφορούν σε υποθέσεις διαφθοράς. Η Υπηρεσία λειτουργεί με την υποστήριξη ομάδας νομικών και τη βοήθεια εκπαιδευμένων εθελοντών, έχοντας στόχο την παροχή καθοδήγησης και υποστήριξης σε θύματα και μάρτυρες διαφθοράς.

Στην υπηρεσία «Διαφάνεια Τώρα!» μπορεί να απευθύνεται κάθε πολίτης με σκοπό να αναφέρει περιστατικά διαφθοράς και να λάβει περαιτέρω βοήθεια και καθοδήγηση για το πώς και πού, μπορεί να απευθυνθεί ώστε να υπάρξει αποτελεσματική αντιμετώπιση της καταγγελίας του.

Η «Διαφάνεια Τώρα!» αποτελεί μέρος της ευρωπαϊκής δράσης που υλοποιεί η Διεθνής Διαφάνεια σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες (και στην Ελλάδα). Απευθύνεται σε όλους: άτομα ή οργανισμούς που έχουν πέσει θύματα διαφθοράς ή οικονομικού εγκλήματος και επιθυμούν να το καταγγείλουν και να αναλάβουν δράση για να βάλουν ένα τέλος στη διαφθορά πριν κάποιος άλλος γίνει το επόμενο θύμα της.

«Διαφάνεια Τώρα!»

**«Σκοπός μας είναι η συνδρομή για την επίλυση των προβλημάτων που προκαλεί η διαφθορά, ο εντοπισμός φορέων και υπηρεσιών ευάλωτων στη διαφθορά και η προώθηση συστημικών αλλαγών που θα βελτιώσουν την καθημερινή ζωή όλων των πολιτών»
(Β. Σωτηρόπουλος, νομικός σύμβουλος της υπηρεσίας).**

Η υπηρεσία «Διαφάνεια Τώρα!» δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες να απευθύνονται και να αναφέρουν περιστατικά διαφθοράς με τους ακόλουθους απλούς τρόπους:

- Κλήση στη Γραμμή Υποστήριξης 101 90 (Η Γραμμή Υποστήριξης λειτουργεί:
Δευτέρα & Παρασκευή: 15.00 μ.μ. - 19.00 μ.μ.,
Τετάρτη: 10.00 π.μ. - 14.00 μ.μ.)
- On-line καταγγελία
- Εκτύπωση, συμπλήρωση και αποστολή φόρμας (www.transparency.gr/diafaneiatora) στα γραφεία της οργάνωσης (Θέτιδος 4, 115 28, Αθήνα).

Ήδη αρκετά μέτρα λειτουργούν για τη διασφάλιση της διαφάνειας, όπως:

α) Το νέο θεσμικό πλαίσιο (Ν. 3861 / 2010 και Ν. 4210 / 2013 για το πρόγραμμα «Διαύγεια», Εθνικό σχέδιο κατά της διαφθοράς «Διαφάνεια» κτλ.).

β) Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση και η διαύγεια. Έχει αποδειχθεί ότι η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών, η απλούστευση των διαδικασιών και της νομοθεσίας, συμβάλλουν στη διαφάνεια της δημόσιας διοίκησης.

γ) Ο έλεγχος. Ο Έλεγχος δεν συνιστά «ποινικοποίηση» αλλά αποτελεί βασική αρχή της διοικητικής επιστήμης.

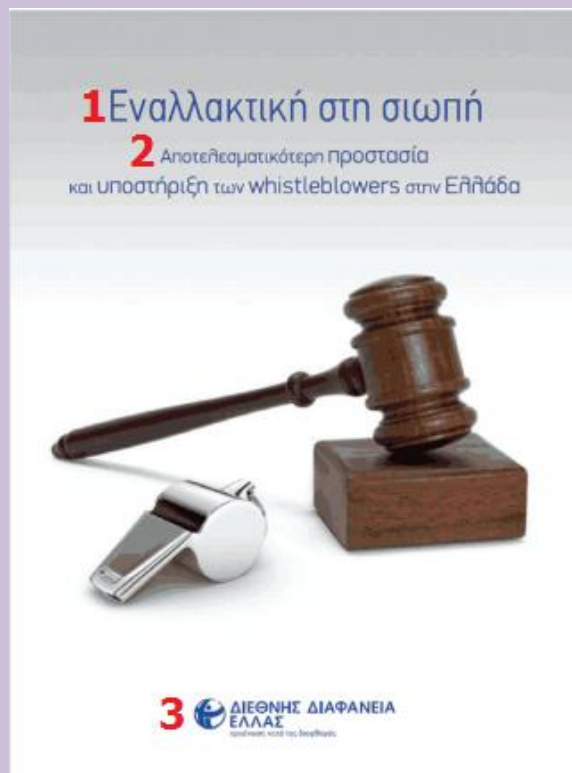
Ήδη προς αυτή την κατεύθυνση:

- **Ενισχύθηκε το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών**

Δημόσιας Διοίκησης.

- Λειτουργεί με ευρύτατες αρμοδιότητες το Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο.
- Εφαρμόζεται το «πόθεν έσχες» για όλους τους δημόσιους λειτουργούς.

δ) Η κουλτούρα διαφάνειας. Η Διαφάνεια, το φαίνεσθαι, παίζει μεγάλο ρόλο για τον πολιτικό και για την πολιτική. Ο πολιτικός οφείλει να δρα στο φως, να γίνεται παράδειγμα προς μίμηση. Αθέατες και σκοτεινές πλευρές δημιουργούν υπόνοιες. Το ίδιο ισχύει και για την πολιτική. Επομένως, πολιτικοί και πολίτες οφείλουν να δρουν με διαφάνεια.

ΩΡΑ ΝΑ ΞΥΠΝΗΣΟΥΜΕ

- 1:** Εναλλακτική στη σιωπή
- 2:** Αποτελεσματικότερη προστασία και υποστήριξη των whistleblowers στην Ελλάδα
- 3:** ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΕΛΛΑΣ

<http://www.transparency.gr/diafaneiatora/>

Ερωτήσεις - Ασκήσεις - Δραστηριότητες

Α' ΟΜΑΔΑ

1α. Βάλτε Σ (Σωστό) ή Λ (Λάθος) στην αντίστοιχη απάντηση:

- ___ Σύμφωνα με την αρχή της διακριτικής ευχέρειας, η δημόσια διοίκηση μπορεί να δρα πάντοτε κατά την κρίση της.
- ___ Οι δημόσιοι υπάλληλοι οφείλουν πίστη στο Σύνταγμα και αφοσίωση στην πατρίδα.
- ___ Η κομματικοποίηση είναι μια από τις παθογένειες της δημόσιας διοίκησης.
- ___ Η διαβούλευση είναι μία από τις αρχές της δημόσιας διοίκησης.
- ___ Οι δημόσιες υπηρεσίες είναι υποχρεωμένες να δέχονται φωτοαντίγραφα των εγγράφων.

1β. Το πρόγραμμα «Διαύγεια» έχει στόχο (να κυκλώσετε την σωστή απάντηση):

- α. Την προστασία του δημοσίου συμφέροντος.
β. Την εξυπηρέτηση του πολίτη.
γ. Τη διασφάλιση της διαφάνειας.
δ. Την αρχή της νομιμότητας.

1γ. Να αντιστοιχίσετε τις έννοιες της Α' στήλης με τις έννοιες της Β' στήλης, γράφοντας τον αντίστοιχο αριθμό της Α' στήλης στο κενό της Β' στήλης.

Α' στήλη	Β' στήλη
1. αρχή δημόσιας διοίκησης	___ αρχή διακριτικής ευχέρειας
2. παθογένειες δημόσιας διοίκησης	___ Προστασία δημοσίου συμφέροντος
3. κανόνας συμπεριφοράς δημοσίων υπαλλήλων	___ Γραφειοκρατία και πολυνομία
4. δημόσια διαβούλευση	___ Αρχές καλής νομοθέτησης

2α. Να εξηγήσετε την αρχή της νομιμότητας.

2β. Ποια μέτρα έχουν παρθεί για την διασφάλιση της διαφάνειας;

B' ΟΜΑΔΑ

1α. Αναπτύξτε μία από τις παθογένειες του διοικητικού μηχανισμού.

β. Εξηγήστε την ηλεκτρονική διακυβέρνηση.

2α. Εξηγήστε τη δημόσια διαβούλευση.

β. Αναλύστε το φαινόμενο της διαφθοράς.

Ασκήσεις – Δραστηριότητες

- Είστε υπεύθυνος υπουργός για τη δημόσια διοίκηση. Να εντοπίσετε δύο συγκεκριμένες «γραφειοκρατικές διαδικασίες», που θα καταργήσετε για να μην ταλαιπωρείται ο πολίτης. Να αιτιολογήσετε την απόφασή σας.
- Να αναφέρετε τέσσερις διαφορετικές περιπτώσεις που έχετε απευθυνθεί εσείς ή γνωστό σας πρόσωπο στα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών (Κ.Ε.Π.)
- Οι γονείς σας ή κάποιος γνωστός σας έχει πέσει θύμα διαφθοράς (π.χ. φακελάκι σε γιατρό). Ως υπεύθυνος υπουργός υγείας, ποια μέτρα θα λαμβάνετε για να αντιμετωπίσετε το εν λόγω φαινόμενο;

ΒΑΣΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

-Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν: είναι η συνολική αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μια οικονομία σε ένα έτος με συντελεστές της παραγωγής που ανήκουν στους κατοίκους της χώρας (ντόπιους και ξένους).

-Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.): είναι το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μία χώρα σε ένα έτος, χωρίς να υπολογιστούν οι αποσβέσεις.

-άμεση δημοκρατία: το πολίτευμα το οποίο ίσχυσε στην αρχαία Ελλάδα, σύμφωνα με το οποίο όλοι οι πολίτες άρχουν και άρχονται κατά σειράν, όλοι συμμετέχουν στην άσκηση της εξουσίας (της νομοθετικής, της εκτελεστικής, της δικαστικής).

-άμεσοι φόροι: φορολογούν απευθείας τους φορολογούμενους. Είναι οι φόροι που επιβάλλονται στο εισόδημα και στην περιουσία των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

-ανεξάρτητες διοικητικές αρχές: είναι αρχές (δημόσιες υπηρεσίες) που η ανεξάρτητη λειτουργία τους κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα. Ιδρύθηκαν όταν διαπιστώθηκε ότι ο κομματισμός του κρατικού μηχανισμού δεν εξασφαλίζει την αναγκαία αντικειμενική και αμερόληπτη δράση της διοίκησης, τουλάχιστον σε ορισμένους ευαίσθητους τομείς.

-ανταγωνιστικό προϊόν: σημαίνει ποιοτικό και σε καλή τιμή προϊόν, για τον αγοραστή - πελάτη.

-Άρειος Πάγος: το ανώτατο πολιτικό και ποινικό δικαστήριο της χώρας.

-αρχή επικουρικότητας: σύμφωνα με αυτήν η Ε.Ε. δρα μόνο εάν και στον βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη - μέλη και συνεπώς δύνανται, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης

- δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο.
- αντεγκληματική πολιτική**: το σύνολο των μέτρων της πολιτείας για την αντιμετώπιση του εγκλήματος.
  - αποκλίνουσα συμπεριφορά**: έχουν τα άτομα που δεν ζουν σύμφωνα με τους κανόνες, σύμφωνα με τα αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς που επιβάλλει η κοινωνία (εγκληματίες, τοξικομανείς, πόρνες κτλ.).
  - αρχή νομιμότητας**: η αρχή της νομιμότητας υποχρεώνει τη δημόσια διοίκηση να ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου, σύμφωνα με τον νόμο.
  - αυτοέλεγχος**: ο έλεγχος που ασκεί το ίδιο το άτομο στην συμπεριφορά του, είτε γιατί έχει αποδεχθεί τους κοινωνικούς κανόνες ως λογικούς και αναγκαίους, είτε γιατί φοβάται τις κυρώσεις που θα υποστεί, αν τους παραβιάσει.
  - βιοποικιλότητα**: η πανίδα και η χλωρίδα, τα ζώα και τα φυτά, αποτελούν έναν επιπλέον πλούτο για τη χώρα. Η πανίδα και η χλωρίδα έχουν τον δικό τους τόπο και τις δικές τους συνθήκες, τις οποίες ο άνθρωπος οφείλει να προστατέψει.
  - Βουλή**: το σύνολο των αντιπροσώπων του λαού. Η Βουλή ασκεί τη νομοθετική λειτουργία.
  - γενόσημα φάρμακα**: αποτελούν ισοδύναμες εκδόσεις των πρωτοτύπων φαρμάκων. Είναι φάρμακα παρόμοια με τα πρωτότυπα, περιέχοντας την ίδια δραστική ουσία, γεγονός που συνεπάγεται και παρόμοια θεραπευτικά αποτελέσματα.
  - γραφειοκρατία**: η οργάνωση και άσκηση της διοίκησης (κυρίως του κράτους) μέσω γραφείων, με ιεραρχική δομή και καθορισμένες εργασίες. Συνήθως χρησιμοποιείται με αρνητικό περιεχόμενο, γιατί δηλώνει τις τυπικές και χρονοβόρες διαδικασίες στη διεκπεραίωση μιας υπόθεσης και κατ' επέκταση την ταλαιπωρία του πολίτη.
  - δημοκρατία**: το πολίτευμα σύμφωνα με το οποίο η

εξουσία πηγάζει από τον λαό και ασκείται υπέρ του λαού.

-δημόσια αγαθά: τα αγαθά που προσφέρει το κράτος σε όλους δωρεάν ή με συμβολικό αντίτιμο (άμυνα, υγεία, δικαιοσύνη κτλ.).

-δημόσια διοίκηση: το σύνολο των δημοσίων/κρατικών υπηρεσιών.

-διαβούλευση: ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών και των κοινωνικών φορέων σε κάθε σχεδιαζόμενη ρύθμιση της διοίκησης.

-διαδικασία συναπόφασης: σύμφωνα με τη διαδικασία συναπόφασης, το Συμβούλιο των Υπουργών δεν μπορεί να αποφασίσει δράση χωρίς την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

-διάκριση εξουσιών: είναι βασική αρχή της δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία η εξουσία του κράτους διακρίνεται σε επιμέρους εξουσίες, διότι η συγκέντρωση εξουσίας σ' ένα πρόσωπο εμπεριέχει τον κίνδυνο για αυθαιρεσίες και κατάχρηση εξουσίας και έτσι εξασφαλίζεται αμοιβαίος έλεγχος και ισορροπία μεταξύ τους.

-διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε.: αποτελούν τους κυριότερους μηχανισμούς που διαθέτει η Ε.Ε. για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Κύριος στόχος τους είναι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.

-διεύρυνση της Ε.Ε.: σημαίνει ένταξη νέων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημειωτέον ότι όλα τα κράτη μπορούν να γίνουν μέλη της Ένωσης, εάν πληρούν ορισμένες θεμελιώδεις αρχές.

-δίκαιο: το σύνολο υποχρεωτικών κανόνων που ρυθμίζουν την κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων. Το δίκαιο ρυθμίζει την κοινωνική ζωή.

-δικαιοσύνη: είναι ευρύτερη έννοια από το (θετό) δίκαιο. Ταυτίζεται περισσότερο με το φυσικό δίκαιο.

-διοικητικά δικαστήρια: αυτά που δικάζουν διαφορές μεταξύ πολιτών και διοίκησης.

- έγκλημα:** για το δίκαιο, έγκλημα είναι κάθε πράξη που τιμωρείται από τον ποινικό νόμο. Δηλαδή, κάθε αξιόποινη πράξη. Για την εγκληματολογία, έγκλημα θεωρείται κάθε αντικοινωνική συμπεριφορά κατά τις αντιλήψεις της συγκεκριμένης κοινωνίας. Το έγκλημα προσβάλλει βασικές αξίες της κοινωνίας.
- Εθνικό Προϊόν:** το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μία χώρα σε ένα έτος.
- εκλογικό σύστημα:** είναι η μέθοδος κατανομής των βουλευτικών εδρών μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και υποψηφίων, με βάση τις ψήφους που πήραν στις εκλογές. Το εκλογικό σύστημα ρυθμίζει θέματα των εκλογών.
- εκλογικό σώμα:** το σύνολο των πολιτών που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν αντιπροσώπους. Το εκλογικό σώμα στις εθνικές βουλευτικές εκλογές αποτελείται από τους Έλληνες πολίτες που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν.
- εκτελεστική λειτουργία:** είναι μία από τις τρεις λειτουργίες του κράτους. Ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.
- έλλειμμα στον προϋπολογισμό:** όταν οι δαπάνες (τα έξοδα) του δημοσίου είναι μεγαλύτερες από τα έσοδα, τότε υπάρχει έλλειμμα. Στην περίπτωση αυτή το κράτος αναγκάζεται να προσφύγει στον δανεισμό για να καλύψει τις δαπάνες του.
- Ελληνόκτητος στόλος:** περιλαμβάνει τα πλοία που ανήκουν σε Έλληνες ανεξάρτητα από τη σημαία τους και είναι ο πρώτος στον κόσμο.
- Ελληνικός στόλος:** περιλαμβάνει τα πλοία που έχουν Ελληνική σημαία και κατέχει σήμερα την 3η θέση στον κόσμο.
- εμβάθυνση της Ε.Ε.:** σημαίνει περισσότερη πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης, δημιουργία της Ευρωπαϊκής Συμπολιτείας.

- έμμεσοι φόροι:** η έμμεση φορολογία του εισοδήματος και της περιουσίας των φορολογουμένων. Είναι οι φόροι που επιβάλλονται σε διάφορα προϊόντα κατανάλωσης (φόρος καπνού, φόρος στα οινοπνευματώδη ποτά, Φόρος Προστιθέμενης Αξίας κτλ.). Οι επιχειρήσεις πληρώνουν τον φόρο στο κράτος και τον μετακυλίζουν στην τιμή των προϊόντων.
- εμπράγματο δίκαιο:** το σύνολο των κανόνων του ιδιωτικού δικαίου, που ρυθμίζουν τις έννομες σχέσεις των προσώπων με τα πράγματα.
- εφετείο:** δικαστήριο δεύτερου βαθμού που εκδικάζει εφέσεις, δηλαδή υποθέσεις για τις οποίες έχει ασκηθεί έφεση κατά της απόφασης του δικαστηρίου πρώτου βαθμού.
- ευρωζώνη:** είναι η ζώνη, ο χώρος όπου ισχύει το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα (ευρώ).
- Ευρωπαϊκή ιθαγένεια:** η ιθαγένεια που έχουν οι ευρωπαίοι πολίτες. Έτσι κάθε πολίτης της Ε.Ε. έχει δύο ιθαγένειες, του κράτους - μέλους και της Ε.Ε. Η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια.
- Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία:** αναφέρεται στην οργάνωση και λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως ενός ομοσπονδιακού κράτους, ως μιας Ευρωπαϊκής Συμπολιτείας.
- Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής:** παραλαμβάνει τις καταγγελίες για περιπτώσεις κακοδιοίκησης στα πλαίσια των οργάνων, οργανισμών ή φορέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη ανεξαρτησία.
- ηλεκτρονική διακυβέρνηση:** σημαίνει ηλεκτρονική δικτύωση των δημόσιων υπηρεσιών, μεταξύ τους και με πρόσωπα, ώστε οι πολίτες να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις τους εύκολα και γρήγορα μέσω των Η/Υ.
- ηλεκτρονικό έγκλημα:** θεωρούνται οι αξιόποινες πράξεις που τελούνται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών

και συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων.

-θεμελιώδες οικονομικό πρόβλημα: οι ανάγκες που έχουμε είναι απεριόριστες και τα μέσα για την ικανοποίησή τους περιορισμένα. Αλλιώς: πώς με περιορισμένους πόρους θα ικανοποιηθούν οι απεριόριστες ανάγκες; Έχει παγκόσμια ισχύ και από αυτό απορρέουν και τα υπόλοιπα οικονομικά προβλήματα.

-θετό δίκαιο: το δίκαιο που θέτει και εφαρμόζει η πολιτεία, το ισχύον δίκαιο.

-ιθαγένεια ή εθνικότητα: ο νομικός δεσμός που συνδέει ένα πρόσωπο με ορισμένο κράτος και ο οποίος συνεπάγεται δικαιώματα και υποχρεώσεις. Αποκτάται είτε με βάση τη συγγένεια εξ αίματος (*ius sanguinis*) είτε με βάση τον τόπο γέννησης (*ius soli*).

-Ισοζύγιο Εμπορικό: περιλαμβάνει τις εξαγωγές και τις εισαγωγές εμπορευμάτων.

-Ισοζύγιο κινήσεως κεφαλαίων: περιλαμβάνει τις εισαγωγές και εξαγωγές κεφαλαίων.

-Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών: περιλαμβάνει τα εμπορεύματα, τις υπηρεσίες και τις δωρεές.

-Καθαρό Εθνικό Προϊόν: είναι το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που παράγει μία χώρα σε ένα έτος, μείον τις αποσβέσεις.

-καπιταλιστικό σύστημα: το οικονομικό σύστημα, στο οποίο η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ανήκει στους ιδιώτες, δηλαδή στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις.

-Κατά Κεφαλήν Εισόδημα: προκύπτει αν το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν διαιρεθεί με το σύνολο του πληθυσμού της χώρας.

-κοινωνικές αξίες: εκφράζουν τις πραγματικές και βαθύτερες ανάγκες της κοινωνίας. Αποκρυσταλλώνονται σε γενικές αρχές και ιδέες που προσανατολίζουν και καθοδηγούν την κοινωνία και τα άτομα. Επηρεάζουν τις πεποιθήσεις μας και λειτουργούν ως κατευθυντήριοι

άξονες για την αξιολόγηση των εαυτών μας και των άλλων.

- κοινωνικοποίηση:** η διαδικασία ένταξης και ενσωμάτωσης του ατόμου σ' ένα κοινωνικό σύνολο, μια διαδικασία εκμάθησης των αξιών και κανόνων της κοινωνίας.
- κοινωνικοί κανόνες:** είναι πρότυπα συμπεριφοράς, κοινωνικά αποδεκτά, με τα οποία ρυθμίζονται και αξιολογούνται οι συμπεριφορές των μελών της κοινωνίας. Η ύπαρξή τους είναι απαραίτητη για την κοινωνική οργάνωση, τη συνοχή και τη σταθερότητα.
- κοινωνικό κράτος ή κράτος πρόνοιας:** είναι εκείνο που εξασφαλίζει σ' όλους τους πολίτες του ορισμένα βασικά κοινωνικά αγαθά. Τέτοια αγαθά είναι η παιδεία, η υγεία, η κοινωνική ασφάλιση, η εργασία, το καθαρό περιβάλλον, κτλ.
- κοινωνικός έλεγχος:** περιλαμβάνει τα μέσα και τα μέτρα που χρησιμοποιεί η κοινωνία, ώστε τα μέλη της να έχουν ορισμένη συμπεριφορά, δηλαδή συμπεριφορά εντός συγκεκριμένων πλαισίων.
- κομματικοποίηση:** η δράση υπέρ ενός κόμματος σύμφωνα με τις κομματικές πεποιθήσεις ή τις κομματικές εντολές.
- κράτος:** σημαίνει ισχύς, δύναμις, εξουσία. Είναι η οργανωμένη κοινωνία. Το κράτος σήμερα είναι θεσμός (και μηχανισμός) ανεξάρτητος από την κοινωνία.
- κράτος δικαίου:** είναι αυτό στο οποίο η εξουσία ασκείται σύμφωνα με κανόνες δικαίου (το Σύνταγμα και τους νόμους). Όλα τα όργανα του κράτους αλλά και οι πολίτες οφείλουν να σέβονται τους κανόνες δικαίου και τους θεσμούς.
- Κυβέρνηση:** η Κυβέρνηση αποτελείται από το Υπουργικό Συμβούλιο, που απαρτίζεται από τον πρωθυπουργό και τους υπουργούς. Η Κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων.

- λαϊκή κυριαρχία:** είναι βασική αρχή της δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία ο λαός είναι η πηγή κάθε κρατικής εξουσίας και το ανώτατο όργανο του κράτους.
- μαζικός τουρισμός:** πρόκειται για τη βιομηχανία τουρισμού, στην ανάπτυξη της οποίας βοήθησε η ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου και μια νέα κοινή αντίληψη, ο τουρισμός για όλους.
- μακρο-οικονομία:** μελετά τη συμπεριφορά και αλληλεξάρτηση των συνολικών μεγεθών της οικονομίας (συνολική παραγωγή, συνολικό εισόδημα, συνολική κατανάλωση κτλ.) και την αλληλεξάρτησή τους.
- μικρο-οικονομία:** μελετά τις ατομικές επιλογές, χωρίς να ενδιαφέρεται για το σύνολο της οικονομίας (η παραγωγή ενός προϊόντος, η ζήτηση του καταναλωτή, η ποσότητα παραγωγής από την επιχείρηση κτλ.).
- νομικό πρόσωπο:** είναι ένωση προσώπων ή σύνολο περιουσίας για εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού.
- νομοθετική λειτουργία:** είναι μία από τις τρεις λειτουργίες του κράτους. Ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
- οικονομικό κύκλωμα:** ένα κύκλωμα με διαρκή ροή συντελεστών παραγωγής, χρήματος και προϊόντων, μεταξύ, κυρίως, νοικοκυριών, επιχειρήσεων και κράτους.
- ομοσπονδία κρατών:** είναι η ένωση κρατών με σκοπό το κοινό συμφέρον. Η ένωση αυτή δεν αποτελεί ξεχωριστό κράτος, δεν περιορίζει την κυριαρχία των κρατών - μελών. Συναντάται σπάνια (π.χ. βρετανική κοινοπολιτεία).
- ομοσπονδιακό κράτος:** είναι το κράτος που αποτελείται από περισσότερα κράτη - μέλη. Η εξουσία κατανέμεται μεταξύ του ομοσπονδιακού κράτους και των ομόσπονδων κρατών (π.χ. Γερμανία, Ελβετία, Η.Π.Α.).
- παραοικονομία:** είναι το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που δεν μετρίεται, δεν καταγράφεται στις επίσημες στατιστικές, και υπολογίζεται περίπου

στο 30% του Α.Ε.Π.

-ποινικά δικαστήρια: αυτά που δικάζουν πολίτες οι οποίοι διέπραξαν αξιόποινες πράξεις.

-πολιτεία - κράτος: το κράτος ως η υπέρτατη θεσμική οντότητα και ως οργανωμένη και αντιπροσωπευτική έκφραση των πολιτών.

-πολιτικά δικαστήρια: αυτά που δικάζουν διαφορές μεταξύ πολιτών.

-πολιτική: η τέχνη και η επιστήμη της διακυβέρνησης. Η συμμετοχή / δράση του πολίτη στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι, στις δημόσιες υποθέσεις.

-πολιτική απάθεια: η αδιαφορία για την πολιτική. Μερικές φορές δεν είναι αδιαφορία για την πολιτική αλλά μια συνειδητή επιλογή.

-πολιτική συμμετοχή: η συμμετοχή / δράση, ατομική ή ομαδική, του πολίτη στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι, στις δημόσιες υποθέσεις.

-πολιτικό κόμμα: ένωση πολιτών που επιδιώκει με την πολιτική δράση να επηρεάσει ή/και να κατακτήσει την εξουσία, με στόχο να εφαρμόσει το πρόγραμμά της.

-πολιτικοποίηση: η διαδικασία εκμάθησης, διαμόρφωσης πολιτικής συνείδησης και συμμετοχής του πολίτη στα κοινά.

-πολιτικός: το πρόσωπο που συμμετέχει ενεργά σε εκλογικές αναμετρήσεις για να αντιπροσωπεύσει τον λαό σε οποιαδήποτε πολιτική θέση.

-πολίτευμα: το σύστημα διακυβέρνησης, το πολιτειακό καθεστώς μιας χώρας, όπως ορίζεται στο Σύνταγμα.

-πολίτης: κάθε μέλος κράτους που έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις έναντι του κράτους του οποίου έχει την ιθαγένεια. Κάθε μέλος της πολιτείας που έχει πολιτικά δικαιώματα και κυρίως το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι.

-πολυφαρμακία: η κατανάλωση πολλών και μη

απαραίτητων φαρμάκων. Και είναι αποδεδειγμένο ότι τα πολλά φάρμακα βλάπτουν την υγεία μας.

-**πράσινη ναυτιλία:** η ναυτιλία που χρησιμοποιεί ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και δεν ρυπαίνει το περιβάλλον.

-**Πρόεδρος Δημοκρατίας:** ο ανώτατος άρχοντας του κράτους και ρυθμιστής του πολιτεύματος.

-**προσωπικότητα:** είναι το σύνολο των ιδιοτήτων και ικανοτήτων, η συνολική φυσική, πνευματική και ψυχική συγκρότηση του ανθρώπου (η εξωτερική εμφάνιση, το όνομα, η εξυπνάδα, η εντιμότητα, η αξιοπρέπεια, η ελευθερία κτλ.).

-**προϋπολογισμός του κράτους:** περιλαμβάνει το σύνολο των δαπανών και των εσόδων που σχεδιάζει το κράτος να πραγματοποιήσει το επόμενο έτος.

-**σοσιαλιστικό σύστημα:** το οικονομικό σύστημα στο οποίο η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής ανήκει στο κοινωνικό σύνολο.

-**συγκριτικό πλεονέκτημα:** σημαίνει το πλεονέκτημα που έχει μια χώρα σε σχέση με άλλες χώρες, π.χ. να μπορεί λόγω κλίματος, παράδοσης, ικανότητας κτλ. να παράγει προϊόντα σε ανταγωνιστικές τιμές. Η χώρα μας έχει συγκριτικό πλεονέκτημα να παράγει π.χ. αρκετά αγροτικά προϊόντα.

-**Συμβούλιο της Επικρατείας (Σ.Τ.Ε):** το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της χώρας.

-**Σύνταγμα:** ο ανώτατος γραπτός νόμος του κράτους, που ρυθμίζει τη μορφή του πολιτεύματος και την οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας.

-**Συνταγματική μοναρχία:** το πολίτευμα στο οποίο την εξουσία ασκεί ο μονάρχης σύμφωνα με το Σύνταγμα.

-**σωματείο:** είναι ένωση είκοσι τουλάχιστον προσώπων που επιδιώκει μη κερδοσκοπικούς σκοπούς (πολιτιστικούς, αθλητικούς, φιλανθρωπικούς κτλ.).

-**σωφρονισμός:** περιλαμβάνει τα μέτρα που αναφέρονται

στην τιμωρία του δράστη μετά την τέλεση της αξιόποινης πράξης του και εν συνεχεία στην επανένταξή του.

-τουριστικοί πόροι: οι τουριστικοί πόροι προσδιορίζουν την τουριστική προσφορά μιας χώρας. Αυτοί είναι τα φυσικά χαρακτηριστικά (κλίμα, τοπίο, ακτές κτλ.), η πολιτιστική της κληρονομιά, οι υποδομές και οι τουριστικές εγκαταστάσεις κ.ά.

-τρομοκρατία: σημαίνει μια σειρά ενεργειών για την επιβολή του τρόμου με την άσκηση σωματικής ή/και ψυχολογικής βίας.

-φυσικό δίκαιο: το δίκαιο που είναι αιώνιο, αμετάβλητο και ισχύει σε όλες τις πολιτείες, σε όλες τις εποχές. Ταυτίζεται με τη δικαιοσύνη.

-φυσικό πρόσωπο: είναι κάθε άνθρωπος. Αρχίζει να υπάρχει με τη γέννηση και παύει με τον θάνατο και είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

-φυσικοί πόροι: είναι τα υλικά που παίρνει ή χρησιμοποιεί ο άνθρωπος από τη φύση για να καλύψει τις ανάγκες του. Φυσικοί πόροι είναι για παράδειγμα το έδαφος, το νερό, ο ήλιος, ο αέρας, τα ορυκτά κτλ.

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α. Βιβλιογραφία

- Αντωνοπούλου-Τρεχλή Ζ., Η πολιτική φιλοσοφία της αρχαιοελληνικής τέχνης, Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2001.
- Αριστοτέλους, Πολιτικά και Ηθικά Νικομάχεια.
- Βενιζέλος Ε., Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001, Εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα 2001.
- Γεωργακόπουλος Θ. κ.ά., Εισαγωγή στην πολιτική οικονομία, έκδοση Ζ, Αθήνα 2007.
- Γεωργιάδης Α., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, έκδοση 4^η, Εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2012.
- Γιανναράς Χρ., Ορθός λόγος και κοινωνική πρακτική, Εκδ. Δόμος, Αθήνα 1984.
- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α., Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1984.
- Δεδουσόπουλος Α. κ.ά., Αρχές οικονομίας, Εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 2012.
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημες εκδόσεις και διάφορα φυλλάδια της Ε.Ε.
- Καράγιωργας Δ., Παραδόσεις δημόσιας οικονομικής, Τεύχος Α, Β, Γ, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, χ.χ.
- Καργάκος Σ., Για μια δημοκρατία ευθύνης, Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2001.
- Καστοριάδης Κ., Η αρχαία Ελληνική δημοκρατία και η σημασία της για μας σήμερα, Εκδ. Ύψιλον, Αθήνα 1999.
- Καστοριάδης Κ., Η Ελληνική ιδιαιτερότητα, τ. Α, Β, Γ, Εκδ. Κριτική, Αθήνα 2007, 2008, 2011.
- Κοντογιώργης Γ., Πολίτης και πολιτική, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2003.
- Κουτσούκης Κλ., Η πολιτική και κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη στην Ελλάδα, Αθήνα 1986.
- Λιανός Θ.- Χρήστου Γ., Πολιτική οικονομία, Εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 1995.

- Μακρυδημήτρης Α., Προβλήματα διοικητικής μεταρρύθμισης, Έκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1995.
- Μάραντος Π., Κράτος και ανάπτυξη, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2003.
- Μηλιός Γ., κ.ά., Εισαγωγή στην οικονομική ανάλυση, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.
- Παρασκευόπουλος Π., Αναγέννηση της Αθηναϊκής δημοκρατίας: η φιλοκοσμική δημοκρατία, Εκδ. Σύλλογος φιλοκοσμικής Ελλάδος, Αθήνα 2013.
- Πλάτων, Πολιτεία και Νόμοι.
- Ραμματά Μ., Σύγχρονη Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, Εκδ. Κριτική, Αθήνα 2011.
- Σπηλιωτόπουλος Επ., Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, Τόμοι Ι και ΙΙ, 14η έκδοση, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011.
- Σύνταγμα της Ελλάδας 1975 / 1986 / 2001 / 2008.
- Τσαούσης Δ., Η κοινωνία του ανθρώπου, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1999.
- Τσάτσος Δ., Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία, Εκδ. Λιβάνη, Αθήνα 2007.
- Φίλιας Β. κ.ά., Κοινωνιολογία, Εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 1990.
- Giddens A., Κοινωνιολογία, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2002.
- Heilbroner R. - Thurow L., Για την κατανόηση της μικρο-οικονομικής και μακρο-οικονομικής, ΣΤ' Αμερ. έκδοση, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Samuelson P., Οικονομική, 9η έκδοση, τόμος 1, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1975.
- Schwartzberg R., Πολιτική κοινωνιολογία, Τόμος Ι και ΙΙ, Εκδ. Παρατηρητής Θεσσαλονίκη 1984.

β. Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

Πολλές ηλεκτρονικές διευθύνσεις υπάρχουν στα παραθέματα του βιβλίου.

Όλα σχεδόν τα έργα τέχνης είναι από την Εθνική Πινακοθήκη, την οποία και ευχαριστούμε.

Περιεχόμενα του 2ου Τόμου

ΚΕΦ. 3: Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ -

ώρες: 6

3.1	Μορφές πολιτευμάτων	7
3.2	Το πολίτευμα της Αθηναϊκής δημοκρατίας	13
3.3	Το πολίτευμα της Ελλάδας	19
3.4	Εκλογές και εκλογικά συστήματα	25
3.5	Έννοια και ρόλος του Συντάγματος	31
3.6	Βασικές αρχές του Συντάγματος	37
3.6.1	Η λαϊκή κυριαρχία	37
3.6.2	Το κράτος δικαίου	38
3.6.3	Το κοινωνικό κράτος	39
3.6.4	Η διάκριση των λειτουργιών	40

ΚΕΦ. 4: Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ -

ώρες: 5

4.1	Η νομοθετική λειτουργία	47
4.2	Η εκτελεστική λειτουργία	53
4.2.1	Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας	53
4.2.2	Η κυβέρνηση	56
4.2.3	Η δημόσια διοίκηση	59
4.2.4	Ανεξάρτητες διοικητικές αρχές	65
4.3	Η δικαστική λειτουργία	71

ΚΕΦ. 5: ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΗ -

ώρες: 6

5.1	Θεμελιώδεις αρχές της δημόσιας διοίκησης	85
5.1.1	Αρχή της νομιμότητας	85
5.1.2	Αρχή της διακριτικής ευχέρειας	86
5.1.3	Αρχή της προηγούμενης ακρόασης	87
5.1.4	Αρχή της αιτιολόγησης των αποφάσεων	88
5.1.5	Αρχή της ισότητας	89
5.2	Οδηγός ορθής διοικητικής συμπεριφοράς	91

5.2.1	Κανόνες δράσης και συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων	91
5.2.2	Η συμπεριφορά των πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες	95
5.3	Παθογένειες του διοικητικού μηχανισμού	97
5.3.1	Γραφειοκρατία και πολυνομία	97
5.3.2	Κομματικοποίηση	98
5.3.3	Φαινόμενα κακοδιοίκησης	99
5.3.4	Η αντιφατική στάση των πολιτών	101
5.4	Αντιμετώπιση της παθογένειας της διοίκησης	103
5.4.1	Εφαρμογή των αρχών της δημόσιας διοίκησης	103
5.4.2	Η Δημόσια διαβούλευση - Ο πολίτης συμπαραγωγός της δημόσιας διοίκησης	105
5.4.3	Ηλεκτρονική διακυβέρνηση	105
5.4.4	Πρόγραμμα «Διαύγεια»	106
5.4.5	Κέντρα εξυπηρέτησης πολιτών	107
5.5	«Οδηγίες χρήσης» των δημοσίων υπηρεσιών - Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας	109
5.6	Το φαινόμενο της διαφθοράς	115
5.6.1	Έννοια και συνέπειες	115
5.6.2	Φορείς και μέσα αντιμετώπισης	118
	Βασική Ορολογία	124
	Βασική Βιβλιογραφία	135

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.